

GRUDIA

Št. 7.-9.

1924.

Leto I.

Polnina plačana v gotovini.

Vsebina zvezka 7.-9.

Pozdrav. — Ks. Meško: Peter leze na kvišku. — G. Koritnik: Vaška idila. — C. Jeglič: Oblaki gore. — Fl. Golar: Tiha polnoč. — C. Jeglič: Važne reči. — Vojislav Lazić (slika). — Antonin Švehla (slika). — Dr. I. Lah: Cestar Jakob. (Konec.) — T. Debeljak: Motiv z gora. — † Aleksander Stambolijski (slika). — G. Koritnik: Kozaška ljubezen. — C. Jeglič: Marš, Carigrad je naš! — T. Debeljak: Vaška romanca. — T. Gaspari: Gruda. — Vincencij Witos (slika). — F. M. Dostojevski-J. Vidmar: Krotka. (Dalje.) — † Rajko Daskalov (slika). — † Petko D. Petkov (slika). — I. Albreht: Zemlja, naša mati. (Dalje.) — Dr. Milan Hodža (slika). — R. Prokupek (slika). — A. Š.: Zemlja in mir. (Konec.) — Slovaški pregovori. — Aleksander Obov (slika). — Ivan V. Emeljanov (slika). — Slovaški pregovori. — G. Slivka: Slovaška. — J. Glaser: Narodna. — T. Debeljak: Pasijonka. — Dr. M. Dolenc-B. Skalicky: Dolenjsko vinogradništvo v 18. stoletju. — F. Pirnat: Pasja steklina, nje znaki in zatiranje. (Konec.) — F. T.-k: Pojav in razvoj združne misli. — Inž. Ferdinand Klindera (slika). — Dr. N. Preobraženski: Poljska vas. — T. Debeljak: Najin dvospev. — Dr. N. Preobraženski: Ruska vas. — † Spas Duparinov (slika). — † Al. Dimitrov (slika). — I. A. Krylov-B. Vdovč: Osel. — Muha in čebela. — Ovce in psi. — Mlinar. — Ing. F. Račič: Na mladima svet ostaje. — X.: Problem agrarne reforme v Českoslovaški. (Konec prih.) — C. Jeglič: Pomlad v domači sobi. (Dalje.) — Oton Župančič (slika). — P. N.: Na Bolgarskem. — Ivan Pucelj (slika). — C. Jeglič: Pst! — M. Maleš: Pomenek. (Lesorez.) — RAZGLEDI: Po svetu. — Ženstvo. — Pomenki in nasveti. — Prosveta. — Listnica uredništva. — Šala in zabava.

Naročnina znaša za Jugoslavijo celoletno Din 30, polletno Din 15; za inozemstvo celoletno Din 50, polletno Din 25.

V podrobni prodaji stane VII.—IX. zvezek Din 10.

Za dijake in vojaške znaša celoletna naročnina Din 20. — Novi naročniki dobe lahko še vse doslej izišle številke.

Uredništvo: Ljubljana, Škofja ulica 8, I. nadst.

Uprava: Ljubljana, Kolodvorska ulica 7.

Rokopise je pošiljati uredništvu, naročnino, reklamacije, oglase itd. samo upravi. Cena oglasov po dogovoru.

Rokopisov, ki jih ni naročilo, uredništvo ne vrača.

Urejuje Ivan Albreht.

Poravnajte naročnino za drugo polletje!

Pozdrav.

Slovenska kmetška mladina je srečna, da more v desetem letu po izbruhu svetovnega gorja pozdraviti na osvobojenih svojih tleh zastopnike miru, dela in ljubezni, ponosne sinove ponosnih slovanskih rodov.

Pozdravljeni, iskreno in pristrčno pozdravljeni bratje Bolgari, pozdravljeni Čehi in Slovaki, pozdravljeni bratje Poljaki, pozdravljeni vi iz Lužice in vi, sinovi izmučene Rusije! Pozdravljeni tudi vsi vi, Srbi in Hrvati, s katerimi smo nerazdružno zvezani po krvi jugoslovanskih mučenikov, in po delu in vzorih, ki naj vodijo nas in vse naše rodove v srečno bodočnost.

Naj bi bili dnevi naših zborovanj temeljni kamen veliki stavbi pravice in miru, kakršno hoče slovanski kmetški živelj zgraditi sebi in vsemu svetu!

Pozdravljeni!

Pomagajte nam, da dosežemo svoj veliki in vzvišeni cilj — združenje vseh zemljedelcev!

Peter leze na kvišku.

(Poglavje iz novele „Peter Petrena“.)

eter leze na kvišku,“ je presodil Petra Petreno kmet Suhač, ko je služil Peter pri njem za pastirja.

Resnico je govoril Suhač, Peter je res vidno lezel na kvišku. Tako je lezel na kvišku, da je postal z leti po svoji dolgosti znamenitost v fari. Z dolgostjo se je družila izredna suhost. Kar nevarno je bilo, da se ob tej velikosti in suhosti prelomi, kadar je hitel po cesti, zakaj počasi Peter vsaj v poznejših letih, ko ga je že gonil satan lakomnosti, ni znal in mogel hoditi; vedno je hitel, kakor bi se mu neprestano mudilo. Pri hoji je z rokami krilil kakor klopotec v vinogradu s svojimi dolgimi peresi ob srednje močnem vetru.

Lezel je Peter na kvišku tudi v svojem premoženju.

Otrok viničarjev je moral v službo že v šolskih letih; zakaj vsa otročad doma, od gladu bi pomrla; bila jih je namreč lepa vrsta, ker siromaka Bog blagoslovi vsaj z blagoslovom otrok.

Od otroških let podložnik in služabnik je hrepenel z leti bolj in bolj po svobodi. V pastirskih letih mu je bilo že dovolj, da je imel za silo kruha in v noči ležišče v hlevu; polagoma je neprijetno začutil jarem in breme tujih služb. Razgledoval se je po življenju, razmišljal na tihem sam pri sebi. Vnela se mu je v srcu iskrica, tlela in tlela je, sčasoma se je razvnelo in razplamtelo vse srce v odporu, v jezi in bolnem hrepenenju: „Ali naj bom vse življenje kakor vol v jarmu? Vse življenje naj vlečem in trpim za druge? Da bi bil kdaj sam svoj! Lasten kos zemlje da bi imel, svojo kočico!“

Spoznal je v grenkem, v globine vrtajočem premišljevanju kot najhujše vsega hudega: sedati vse življenje za tuje mize, jesti tuj kruh, odmerjen, dasi bridko zaslužen, dostikrat z nevoščljivim srcem, z nevoljnim očesom, s skopo roko; legati vse življenje spat pod tujo streho in še na koncu vsega poniževanja in vsega trpljenja leči k zadnjemu počitku v tuji hiši, kjer si še po smrti ljudem na poti.

Ob tem spoznanju se mu je porodila že v prav mladih letih misel: „Ko bi si mogel dejati toliko na stran, da bi si kupil kedaj

lastno hišico! Ali vsaj kos zemlje, pa bi si hišico postavil. Saj ni treba, da bi bila kaka bahava bela zidanica. Da je le lesena koča, pa moja! Še iz blata bi mi bila naposled po volji, če že res ni drugače mogoče. Samo da bi imel lastno streho nad seboj!"

Pa je varčeval, skopuško stiskal in hranil vsak krajcar, ki ga je prislужil, dobil ga je kje v dar.

Zelo počasi je raslo bogastvo, hitreje želje in pohlep. Misli je že na lasten vinograd, ne samo na hišico. Razmišljal in sanjaril je, kako bi ga obdeloval: pozimi bi nosil v košu na hrbtu gnoj vanj, v prvi pomladi bi obrezoval, potem kopal, v jeseni bral. Vse to v lastnem vinogradu, za sebe, ne za druge kakor vse življenje do sedaj! — „Delaš v gorica h vse leto, pozimi, spomladi, v jeseni. A kdo spravi, kadar dozori? Ali ti, ki si delal in se potil? Ne, gospodar! Pa ti še toči skope, male kupice! On pa pije, kadar se mu zljubi, kolikor se mu ljubi. Ali pa proda in spravi lepe denarce. To je pravica, da res ne vem, če je od Boga!... Ne, čez vinograd ga ni! Ni njiva to in ne travnik, kar vinograd. Ne rečem nič tudi čez ta, a z vinogradom se le ne moreta meriti. Še hiša brez vinograda je kakor človek brez ene noge. Gre že, a šepa, da ni lepo. Vinograd, to je dar božji, da ga ni lepšega na svetu. V lepem, veselem trenutku je ustvaril Bog trto in gorice, so rekali že tvoja stara mati. Bog jim daj priti v sveta nebesa, če še niso gori. Zato bi naj spoštovali, s hvaležnostjo in pobožnostjo uživali božjo kapljico. Pijanca, ki dela z božjim darom grje kakor živina, niso marali moja babica, ne maram ga jaz.“

Tako sredi tridesetih ga je napadla včasih skušnjava: „Kaj, če bi se oženil? Če bi priženil hišico, morda celo vinograd! Konec bi bilo vseh skrbi, lastno streho bi imel, še svojo klet in vino v njej.“

Izpočetka se je otresal in branil: „Kako pa, berač, kakor sem. Spet na beračijo? Beračija z beračijo bi bila le dvojna beračija.“

Zakaj da bi ga vzela kaka premožnejša, tega vendar ni upal misliti. Ne toliko, ker je bil hlapec. A vedel je dobro, da telesno ni taka lepota, da bi se ženske ogledovale za njim, koprnele po njem.

Proti štiridesetim so mu prihajale take misli češče. Zdaj se jih ni več tako otresal.

„Nisem več tak nemanič. Pet sto goldinarjev imam v mestu v hranilnici.“

Na tihem in skrivnem se je začel ozirati po nevestah.

„Kake mlade noričice in plesalke ne vzamem. Zapravila bi mi na plesiščih in z norijami težko prislužene karjcarje. Nak, take ne! Pa tudi kake šepave in pilslepe starke ne! Človek sicer misli in upa: „Saj bo kmalu umrla!“ Pa ti kakor nalašč noče umreti. Tako kam v srednja leta bo treba pogledati. Najti bo treba kako, ki tudi sama kaj ima. Nisem več fantin brez vse pameti in skušnje, ki misli, da je mogoče živeti le od nekakšne ljubezni.“

Premišljeval je sem in tja. Pretehtaval je v mislih to in ono iz bližnje in daljne soseščine. Naposled se je odločil za Kosovo Zefo.

Mlada ni več, celo nekaj let več ima kot jaz. A kaj za to! Ima tem več skušnje in pameti. Lepa sicer tudi ni. Bog pač ni ustvaril samo lepih ljudi, morda bi se prav tedaj zdeli drug drugemu grdi. Z leti pa se tako vsi postaramo, še najbrhkejša krasotica, A mirna ženska je, delavnih rok. In kar je poglavino: hišico ima in nad njo vinograd.“

Zefa se je hudo čudila, kaj jo Peter Petrena kar naenkrat toliko srečuje na poti v cerkev in jo tako prijazno in s tolikim zanimanjem povprašuje po zdravju in po gospodarstvu in tem in onem in marsičem. Še bolj se je začudila, ko ji je polagoma razodel svoj naklep. Ni mislila več na možitev, trdila vsaj je tako.

„Kaj se naj omožim, saj se mi tudi tako ne godi slabo,“ se je branila. „Morda bi se mi v zakonu še slabše.“

„Pa če zbolíš? Sama si! Kdo ti bo kaj postregel? Kdo bo pogledal po živini, pokladal ji jesti? Zdrav človek lahko reče: „Ne godi se mi slabo!“ A v bolezni mu prede druga. To pomisli, Zefa!“

„Tega ne tajim. Pa bi že dobila kako žensko.“

„Dobila kako žensko! Dobi dandanes pošteno! Da ti bo odnašala od hiše, kar ni z žreblji in s klini pribito, ti sama pa boš stradala, da boš krvavo gledala. Domač človek je vendarle domač človek! Skrbi za vse kakor ti sama. In da jaz nisem zapravljivec, veš, delam tudi za tri, če je treba. Pa reci, da ni tako.“

„Ne mogla bi reči, da ni.“

Tako jo je naposled pregovoril in sta se vzela. Ljudje so se čudili, govorili toliko, kakor če bi se ženil sam cesar, prerokovali dobro in slabo, a slabega več. Razdrli s tem zakona niso. Tudi ne zabranili, da je Zefa zapisala Petru hišico in vinograd.

„Je že tako sklenjeno v nebesih,“ je hudomušno modroval Matija Zelenjak, ki je v šalah rad govoril z besedami, kakor jih je bil slišal v cerkvi. „Počakajmo, da vidimo, kakšen blagoslov bodo nebesa na ta zakon rosila.“

Vaška idila.

Ona.

Roze je trgala
včeraj na vrtu —
danes jih veze
v venček na prtu.

Smarnice ljubljene,
vrtnice mile,
modre vijolice
v njem bodo klile...

V gornico z njim zleti,
v skrinjo ga dene,
skrinjo in gornico
skrbno zaklene.

Dragemu sporoči
pisemce novo;
zvesto imam srce,
balo gotovo...

On.

Nekdo na vasi
radosten uka —
dekle zvedavo
iz gornice kuka.

Tisti je dečko njen,
ki je kot list zelen...
vriška in uka,
a nima klobuka...

Pismo v rokah drži,
dvakrat ga čita,
pravi: ne vjameš me,
glavica zvita.

Pisemce vtakne v žep,
pesem zapoje:
prej ko bo v grudnu kres,
dekle boš moje...

Ciril Jeglič:

Oblaki gore.

es je prisrčna svetoča poljana, je še slajša skrivnost device, a najlepša in dobra ko Bog je ljubezen zapuščene matere. Od trpljenja živi pa se smeje in poljublja svojo bolečino:

„Otrok moj, ko dorasteš, veruj v ljubezen! Veruj, ki sem te spočela v ljubezni in bom umrla v molitvi zate! Veruj v Boga, ki je dober! Če bi kdaj očeta iskal, prej Boga poišči, ki je blizu in daleč in povsod, kjerkoli ga pokličeš. Ga vidiš, ti majčkeno moje, detece blagoslovljeno: iz solnca gleda na naju!“

Iz solnca gleda veseli Bog.

Vsedaleč zelena poljana se smeje: tam rž cvete, nad njo oblaki gore. In vsa vroča je sreča, ki objema dušo, oj tiho, zvesto dušo ljubeče matere.

Tiha polnoč.

Tiha polnoč...

Na žarkih srebrnih opojnih
je luna na morje priplavala
in v sanje ga tiho je vspavala
vso sladko, ljubezensko noč.

Vso sladko ljubezensko noč
nevesta morja se je z vali igrala,
v srebrni zibelki se sladko zibala,
v objemih prešernih se žarko smehljala
vso tajno nevestino noč.

Vso tajno nevestino noč
sem nosil valove srebrne
in zibelko zlato,
rož čudotvornih livado in trato
v tajnih globinah srca.

In sanje o bajnih, prelestnih nočeh,
ko rože se kopljejo v biser — vodah,
ko ona prihaja v obleki sneženi
in žejnemu v srcu prinaša mi vode —
ah, sanje najslajše sem nosil
v tajnih globinah srca.

Ciril Jeglič:

Važne reči.

ovrenc, ali si se v gnoj vdrl?"

„I, no!“ je poonegavil pastir, „kdaj pa
pa bom izkidal, če ne nocoj!“

„Ko nisi zanič, počasne!“

Slednjič je Lovrenc doumel, za kaj gre,
ter se ozrl. „I, no!“ je dejal. Nato je zapičil
vile v steljo, udaril Šeko, brcnil Gorenjko,
mimogrede pripomnil: „Ko si taka, avša!“
ter se diskretno odstranil iz hleva. O Liza,
o Pavle!

Lizika in Pavle sta pa ostala sama,
sama v mraku gorko zasoplega hleva, ki se je zazdel obema tako
prijetno domač in prijazen.

„Zdajle bo, kar bo, — ali pa nikoli!“ je vesel pomislil Pavle.

„Zdajle mu bom povedala — če me mara ali ne!“ se je vznemirila Lizika.

A sta oba pomolčala, ozirajoč se, kako bi začela.

„Ti, ampak molže imaš dovolj.“

„Pri takih kravah, kot je Gorenjka. In kako brca!“ se je zasmejala dekla.

„A, Gorenjka? Tale — da je tak zlomek?“

„Je.“

„Pa zakaj ji praviš Gorenjka?“

„Ker je v Kranju kupljena.“

„Res?“

„Res.“

Spet molčita. Zdaj, zdajle pa!

„Lizika, jaz sem že dolgo mislil in želel, da bi ...“

„Res?“

„Res.“

„Jaz sem tudi hotela ...“

„Res?“

„Ah!“

„Jaz sem mislil, da te ne!“ je povzel Pavle. „Pa te brca, praviš? Jaz sem zmerom mislil, da ta krava nič ne brca.“

Oh, ta Pavle! Pavle pa drži roko, tisto krepko, toplo roko, ko da ni njegova, in ne ve, kam bi jo skril. Oh, za hrbet jo vtikal! In vendar sta sama, tako lepo sama v tem prijaznem, nedeljsko prazničnem prostoru!

„Ko je tako zaprta!“ se od grenkosti topi fantovo srce.

„Ko kar nič ne zna govoriti!“ se burno sliši iz srca dekletovega.

Kako in o čem se naj pravzaprav še menita?

Najbliže smo velikemu, ko smo veliki v ponižnosti.

(Rabindranat Tagore.)

Zvezde se ne sramujejo, da se zdijo kresnice.

(Rabindranat Tagore.)

Od brc vstane prah, ali ne tudi klasje iz zemlje.

(Rabindranat Tagore.)

Bog čaka, da se povrne človeku njegovo otroštvo v modrosti.

(Rabindranat Tagore.)

Vojislav Lazić

poslanec, kmetovalec iz Stublina pri Valjevu v Šumadiji, predsednik jugoslovanske kmetijske stranke (Savez Zemljoradnika) in predsednik zemljoradniškega parlamentarnega kluba ter odličen činitelj v jugoslovanskem zemljedelskem pokretu. „Savez Zemljoradnika“ se nahaja še v začetku razvoja, ima pa spričo agrarnega značaja naše države najboljšo perspektivo. Po mnenju odličnih slovanskih agrarcev pripada temu „Savezu“ tudi naloga izvršiti konsolidacijo notranjepolitičnih razmer v Jugoslaviji.

Antonín Švehla

kmetovalec, vodja češke kmetijske stranke in sedanji ministrski predsednik vlade Češko-slovaške republike, predsednik Mednarodnega Agrarnega Biroja (zelena internacionala) v Pragi. Pridobil si je v prvi vrsti mnogo zaslug vsled idejne poglobitve kmetijske misli. Sestavil je obširen, filozofsko in gospodarsko utemeljen kmetijski program. On je tudi ustanovitelj zelene internacionala, ki je navezala stike s kmetijskimi pokreti vseh slovanskih držav. Njena prva javna manifestacija je sedanji kongres v Ljubljani ter ustanovitev Zveze slovanske kmetijske omladine.

Če zapreš duri vsem zmotam, jih zapreš tudi resnici.

(Rabindranat Tagore.)

Pokoj spada k delu ko trepalnice k očem.

(Rabindranat Tagore.)

Cestar Jakob.

(Konec.)

XIII.

Takrat se je dogodilo, da so nekje dogradili novo cesto in so ta dogodek proslavili z veliko slavnostjo. Povabljeni so bili vsi in tudi cestar. V veliki gostilni ob cesti je bil vrt ves v mlajih in vencih, poln napisov in zastav: v sredi pa so stale mize obložene z jedjo in pijačo. Prišli so kmetje in gospoda od vseh strani in so se posedli ob mizah. Cestar je dobil odkazano zadnje mesto pri zadnji mizi. Ko se je začela gostija, je vstal visok gospod in je govoril. Govoril je v izbranih besedah in je proslavljal ljudi, ki imajo zasluge, da se je zgradila nova cesta. Ko je končal, so zagrmeli glasovi in čaše so zažvenketale. Komaj se je polegel šum, je vstal nov govornik in je proslavljal druge ljudi, ki so bili istotako zaslužni za novo cesto. In zopet so se dvignili vsi in so napili na njihovo zdravje. Ko se je šum polegel, je vstal nov govornik in je zopet govoril o novih zaslužnih ljudeh. Tako je šla slavnost naprej, da že nihče več ni poslušal govornikov in so se gostje zabavali na svoj način; kajti jedi so bile okusne in pijača je bila dobra.

„Šampanjca, šampanjca,“ je vpil debel gospod, „kaj bi z domačim vinom, ki ga imamo vsak dan dovolj!“

„Pojedina je sijajna,“ je rekel drug gospod in se nejevoljno ozrl na govornika, ki ga je motil pri jedi; kajti jedel je za tri. „Kaj takega nimamo vsak dan,“ je rekel kmet, ki je obiral veliko kost, držeč jo v rokah: mast se mu je cedila z brk in brisal se je z rokavom.

Takrat se je zaslišal tih glas:

„Ali se vam ne zdi, da se cestar posmehuje?“

Ozrli so se po njem. Cestar Jakob je sedel na svojem mestu in se je res smejal. Premišljal je o cestah, o zaslužnih ljudeh in bogvekaj. Zakaj bi se ne smejal ako se vrši vesela gostija? Ali ni povabljen kakor drugi?

„Smejaj se je in vemo zakaj,“ so rekli drugi in si pomignili. „Najbolj se je smejal, ko se je imenovalo ime gospoda jubilarja.“

„Da, takrat se je nasmejal in niti pil ni.“

„Ali ni to sramota za vse?“

Takrat je izpregovoril debeli gospod: „Kako pride med nas cestar, ko smo poštene ljudje? Ali ni ves poln cestnega blata in še roke so mu umazane! Kdo ve, od kod je prišel in kaj je bil? Ali niso njegovi ljudje proti njemu? Poznamo ga: prevratnik je in novotar, upornik in razbojnik...“

Nastal je hrum in šum in cestar je komaj vedel, da se dvigajo proti njemu.

„Ali ste slišali? Ali ni nekaj govoril o starosti?“

„Tudi to je govoril.“

„Ali ni to žaljenje? Ali ni naša dolžnost, da obvarujemo državo pred takim človekom. Kje je spoštovanje pred starostjo?“

„Nikomur ne bo žal za njim.“

„Ali naj cestarji komandirajo.“

„Revolucionar je bil od nekdaj.“

Cestar je videl, da se nanj obračajo grozeče oči. Komaj je razumel, kaj govore. Takrat je vstopil k njemu orožnik in ga je povabil s seboj. Cestar je odšel in ni vprašal, zakaj. Odšla sta mimo ljudi, ki so ga gledali z jeznimi očmi, skozi vas naprej po cesti proti mestu. Na vrtu pa je zavladalo veliko veselje.

XIV.

Tako se je končala Jakobova pozemska pot. To, kar se je zgodilo potem, se je vršilo sredi med zidovi, za ograjami, daleč od njegovih cest. Začele so se preiskave, pisave in obravnave. Ko je Jakob stal pred sodniki, je vse priznal. Res je bilo, da se je smejal in celo pil je — toda govora o gospodu jubilarju ni slišal. Priče so izpovedale različno: res je, da se je smejal, ampak mogoče, da je bil pijan, dasi ni hotel piti boljšega vina, kar priča na vsak način, da je hotel kazati svoje preziranje. Sodniki so razsodili tako: res je, da se je smejal in da ni pil boljšega vina: ampak žal besede ni slišal nihče, zato ga ne moremo zapreti v ječo. Toda oblast, višja od sodnikov je odločila tako: res je, da ni nihče slišal razžaljivih besedi, ker je bil splošen šum: ampak Jakob je hotel s smehom pokazati svoje preziranje do visokih oseb: tudi je znano, da je cestar, da je prevratnik in novotar, kar potrjujejo tudi njegovi domači občinski možje, lastni gospodarji. Dalje je treba uvaževati, da je bil daleč po svetu, da ne vemo, kaj je delal in s kom se je shajal; vse njegovo delovanje kaže, da ima svoje namene, ki se morejo smatrati družbi in državi nevarne: vsled njegovih zahtev za popravilo cest, si moremo misliti, da je imel še posebne skrite namene in se

da celo sklepati, da je bil v zvezi s sovražniki države. Zato je treba, da ostane v rokah pravice.

Od tega dne je začel Jakob svojo pot, ki se mu je zdela kakor postaje križevega pota. Vodili so ga iz kraja v kraj, kjer je našel ljudi sebi enake in podobne. Videl je, da jih je mnogo. Trpel je tiho in brez pritožb, kakor da je bil slutil svoj konec.

* * *

Zadnji čas je živel v taboru, zgrajenem iz lesa in ograjenem okoli in okoli z visokimi ograjami. Ob vratih je stala straža. Tabor je bil poln ljudi, mož, žen in otrok — kakor jih je skupaj nagnala neznana sila. Vsi so bili enaki, ker jih je rodila enaka usoda in jim je bila enaka pot skozi svet. Mnogi so komaj vedeli, zakaj so prišli sem, a Jakob je vedel, zakaj je prišel: vedel je, zakaj je postal cestar, vedel je, kam so vodile njegove ceste in vedel je, kaj je hotel na svetu. Kadar je pomislil na svoje življenje, mu ni bilo žal. Zdelo se mu je, da je moralo biti tako in da je prišlo vse, kakor je moralo priti. Zato je bil zadovoljen sam s seboj.

„Izvršil sem,“ si je govoril, „in komaj sem sam vedel, da ho-
dim pravo pot.“

Neko jasno pomladansko noč je Jakob izginil iz tabora. Zvezde so svetile visoko na nebu in so kazale pot proti jugu. Toda pomlad še ni bila v polnem cvetju in po noči so mrazovi padli preko polj. Tako so našli drugi dan Jakoba mrtvega na sredi ceste. Komaj da so vedeli, odkod je bil. Ko so ga pobrali občinski hlapci, niso vedeli, ali je umrl naravne smrti, ali se je zgodila nesreča. Toda kdo bi se v takih krajih in ob takih časih ubijal s takimi vprašanji. Pobrali so ga in ga položili na voz in so ga odpeljali na pokopališče. Skoro bi se bili sprli, kdo naj ga pokoplje, kajti župan in župnik sta bila v tistem kraju sprta med seboj. Nazadnje se ga je usmilil grobar: skopal je jamo, položil je vanjo Jakoba in jo zasul. Niti križa ni nanjo postavil niti napisal: bogve, kake vere je bil in kdove, kako mu je bilo ime.

Mnogi so premišljali o tem, zakaj je Jakob pobegnil iz tabora. Ali ni mogel sedeti na travi in premišljevati o svojem življenju! Ali ga je zvalila svoboda? Ako je ograja okoli tabora, ali ni prost pogled v nebo, kjer svetijo zvezde tako lepo, kakor povsod na svobodnih tleh? Ali ga je zvalo hrepenenje? Ako je sanjal o svojih cestah, ali ni bilo boljše sanjati naprej in čakati konca! Toda kdo bi mogel odgovoriti na vsa ta vprašanja? Ali je Jakob sam vedel, zakaj je odšel?

Ko se je v domovini raznesla vest o Jakobovi smrti, so pripovedovali, da hodi ponoči temna senca po cestah in poseda po kamnih ob nji. Ljudi je postalo strah. Pravili so, da hodi ona senca s počasnimi zamišljenimi koraki, kakor da meri in šteje. Pojavi se naenkrat pred poznim popotnikom in obstoji pred njim, kakor da bi ga hotela kaj vprašati. Vozniki, ki so jo zagledali od daleč, so zaobrnili voz in so pognali konje v dir. Vsa okolica si je pripovedovala čudne stvari. Toda vsi niso verovali: nekateri so pravili, da morebiti Jakob sploh ni umrl, ampak da se bo pojavil bogve kdaj in odkod, in kdo ve, kako bo obračunal s prijatelji in sovražniki. Občinski možje so ugibali, kaj bi storili: bali so se mrtvega in živega. Iskali so novega cestarja in ga niso mogli dobiti. Kdo bi prevzel delo v tako nevarnem času! Zato so sklenili, da bodo počakali, dokler se ne razjasni ta čudna zadeva. Ako se bo vrnil, naj dela na cesti naprej do smrti, ako bo dovolila višja oblast; ako se ne bo vrnil, je še časa dovolj, da se najde nov človek, ki bo prevzel to delo: glavna stvar je, da ni zamere pred višjo oblastjo, ki skrbi za vse in zasluži za to dolžno spoštovanje. Zaradi cestarja Jakoba bi bila skoraj prišla vsa občina v nemilost in le sreča je, da je padla krivda na Jakoba samega, ki se je po pravici spokoril za svoj greh.

Tine Debeljak:

Motiv z gora.

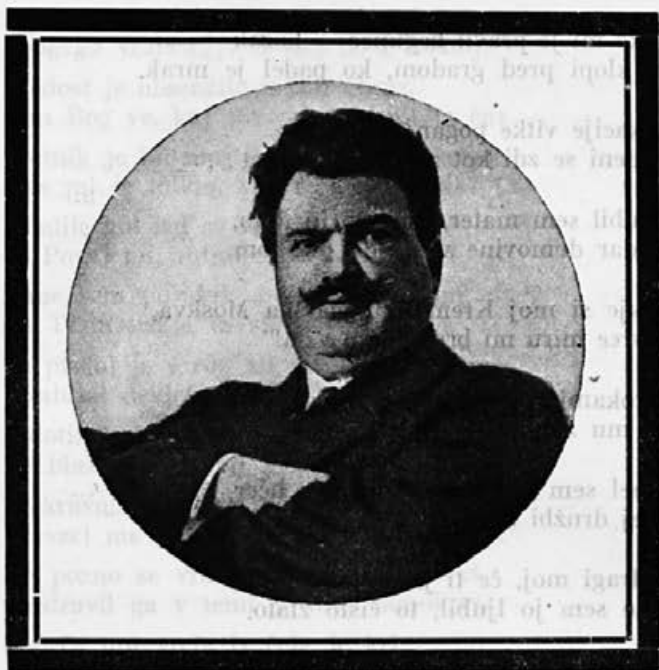
V trave
si padla utrujena
med enciane
in murke,
posejane
v venec
krog tvoje
glave.

Mižé
si zasanjala
pravljico gorsko:
da vila planinka
blodiš v gorah,
in deček ubožec
prosi te rožic
in ključka zlatega,
ključka zlatega,
da bi odprl z njim
tvoje srcé.

Z dlanjó
sem zaslonil
ti misli pred solncem,
da ne uvenó
v opoldán —
in se ti sklonil
čisto nad lice,
da sem zaslutil
sladek dih
sanj —

in te razljutil:
moje dlani te bolé!
Okrenila si lice,
potrgala cvetlice
in drugemu v daljo
prožila
roké. —

* Dišeče planinske cvetlice.

Aleksander Stambolijski

bivši vodja bolgarske kmetijske stranke in predsednik bolgarske vlade. Njega so na zverinski način ubili združeni macedonski komitaši in bolgarski meščani o priliki revolucije v juniju leta 1923. Stambolijski je bil predstavnik nove Bolgarske, delujoč za slovan-sko zblizanje, in eden najznačilnejših predstavnikov slovanskega agrarizma. Ni mu pa bilo usojeno, da bi videl sadove svojega truda. Nasprotniki so ga ubili deloma radi tega, ker je deloval zlasti za združenje Bolgarske z Jugoslavijo, kar ni bilo ljubo bolgarskim kapitalistom, ki so bili vzgojeni v Nemčiji, delujejo pod vplivom svojega germanskega kralja ter žive od spora med slovanskimi narodi.

Gliša Koritnik:

Kozaška ljubezen.

Na grajski planoti kostanji cvetó,
na grajski planoti dekleta pojó.

Prijetnejše družbe ne najdeš nikjer,
ko solnce zapada in pride večer.

Postave kot jelke, glas čisto srebro,
gorjé, če namigne ti črno oko ...

Tako mi je pravil begunec — kozak
na klopi pred gradom, ko padel je mrak.

„Akacije vitke poganjajo cvet,
a meni se zdi kot zapuščal bi svet. . .

Izgubil sem mater, nevesto in dom,
nikdar domovine več videl ne bom.

O kje si moj Kremelj in carska Moskva,
ki srce miru mi brez tebe ne dá!“

Z rokami zasloni si lice kozak,
oči mu zasenči bridkosti oblak.

„Imel sem nevesto, vratarjevo hčer,
v tej družbi sem gledal jo slednji večer.

O dragi moj, če ti je pojmiti to,
kako sem jo ljubil, to čisto zlato.

Če ljubim svobodo, kozaški svoj raj
še tega zamenjal za njen bi smehljaj.

In prišel večer je, da zvežem se z njo,
pri njenem očetu pred Sveto nočjo.

Kako mi je bilo pri duši tedaj —
moj Bog, je-li res bil tak Adamov raj?!

Podaljšana miza, svileni prtič,
bokal se smehlja skozi rožni grmič.

Zlat prstan na prstu, krvavi rubin,
to kapljo je kanilo srce v spomin . . .

Prislonil tako sem se čisto do nje
in v svetem zanosu odkril ji srce:

Po noči pred našim pohodom na Krim
se to je zgodilo . . . Naprej se bojim . . .“

In srepo strmele so vame oči
kot vedele bi, kaj se v meni godi.

— Joj meni! in ti si jetnika ubil,
ubogega vrabca brez strehe in kril.

In k temu rojaka nesrečnega, joj —
ubogega vrabca... O kaj bo z menoj!

Bledost je obsenčila mladi obraz,
sam Bog ve, kaj jaz sem občutil ta čas...

„Jetnik je bil moj in čeprav sem kozak,
srce mi je tolklo, ko padel je vznak?“

Hladile kot led so se njene roke.
— Povej mi, rotim te, njegovo ime!

„Ime sem pozabil, a lep je bil fant,
od Trsta nekje in sloveč muzikant.

Če piskal je v rog ali gonil svoj lok
izvabljal dekletom je solze in jok.

Zalotil sem v vrtu ga tisti večer,
ko blazno je ljubil krčmarjevo hčer.

prekrasno Čerkesko, hčer sinjih gorá. —
Prevzel me je bes, ko sta bila sama...

Ko pozno se vračal je v senci dreves,
pozdravil ga v temi je moj samokres.

Sopeča mu vrela iz čela je kri...
Spominjam se... Pisal se je kakor ti!

— — — — —
In kar se je dalje zgodilo tedaj
srce mi izjeda in trga še zdaj.

— Moj brat! O moj Ivan... In dalje nič...
V naročje mi pal je kot mrlič.“

Ciril Jeglič:

Marš, Carigrad je naš!

Martin Zatičnik je diskreten gospod. Kadar pride zvečer skoz vas, mu oči nekam daleč strme, pa se nikamor ne ozre in lepo po cesti maršira, ko Jaka Čuš, ki pravi, da gre v Rim. Pst! a Martin Zatičnik že ve, kam gre.

Tam koncem vasi bela hiša se sveti in že deklica na pragu stoji. Je lepa, ni grda gospodična Rika.

„Gospod, kam gre tvoja pot?“ vpraša gospodična Rika.

Martin se pa milo ozre, majolkasto ruto iz žepa privleče in tako pove: „So doma, ali niso?“

„Niso. Kar noter pojdi, je prazna krčma in sobica!“

„Činga, činga, bumbarata! O, potlej grem pa noter, deklica!“
Brž lepa natararica zlatega vinca natoči, on se pa ozira, v
dekliško dražest prodira: šipselšapsel, je prijazna zares!

„Rika, le majhno dol se vsedi na mojo desno stran!“

In mu prisrčno sede prav do njegovega srca. „Kdo je moj
ljubček izbran? Ti!“

Kadar boš na rajžo šel,
pridi mi povedat,
da ti bom pomagala
punkelček zavezat’...

„Činga, činga, bumtara! Moja duša je kosmata — ali me, Rika,
ljubiš zares?“

„Oh!“

„Veš, imam teto. Ko teta umre, dobom hišo od nje!“

„Tudi jaz imam strica v Ljubljani; petdeset tisoč mi jih bo
zapisal!“

„Pa zakaj si šla iz Ljubljane?“

„Radi zdravja. Zdravnik mi je ukazal, da moram na deželo.“

„Si še bolna?“

„Nisem. Oh, tako sem zdrava!“

„Pa kakšna bolezen je to bila?“

„Kar tako...“

Se Martin Zatičnik pretiho zamisli in skrb, huda skrb mu
stisne srce. „Ja, in si še — še —: devica, nedolžna devica?“

„Prisegam!“ Z očmi ga trga in vsa v strahu ga objema.

„Ah, moja deklica!“ se strese Martin Zatičnik. „Ti boš moja
žena!“ In z nežnim glasom jo zapoje:

„Glej, zvezdice božje
migljajo lepo...“

✓ Tine Debeljak:

• Vaška romanca.

Zapeli so fantje v polnoč.
Lipa je drhtela v vrhah.
Porazgubili so se po vaseh,
porazgubili se pod okna koč.

— Deklè, gruntarska hči,
oče tvoj jezni že davno spi,
fanta tvojega srce boli,
fanta tvojega, kočarja mladega.
Daj mi zdravila hladnega! —

Odpira zgornice in se smeji
gruntarska hči:

— Povzpni se do okna železnega,
pazi da ne zbudiš očeta jeznega,
in te ozdravim od bolečin. —

V razpoke v ometu se je oprl
kočarjev sin,
z verig od nekod se lajež psov je izdril,
oče gruntar je okno odprl —

Kočar mlad se je zgubil prek leh.
Lipa je drhtela v vrhah.

Gruda.

I.

lagal.

Nenadoma je zasenčil Dore z dlanmi drobne oči.

„Ti, Majda, glej, pošta gre! Kaj pa, če spet zastonj čakaš?”

Majda je v zadregi obrnila oči od klanca.

„Veš, Amerika je daleč; voda je vmes, voda! Lahko kaj v vodo pade.”

Fantje so se razgibali. Zasmeljal se ni nihče; privoščili pa so skoro Majdi, ki je bila večkrat zanje premodra in prevzetna. Gori sredi planine je bila zrasla, in ko je imela šestnajst let, je že zadilšal njen nagelj do devete doline. Očeta je tedaj podrli smreka, brata kmalu nato vojska, in mati je bolehal na postelji že tretje leto. Tri leta je že Majda gospodinjila sama. Nenadoma je takrat prišlo zanje iz Amerike pismo. Bilo je ozko in dolgo z velikim okornim naslovom. Komaj je verjela Majda svojim očem. Stisnila je pismo v dlan ter odhitela kar preko senožeti. Tam zgoraj pri gozdnem obronku je vznemirjena sedla, raztrgala ovitek in počasi in drhte čitala lepe, cvetoče besede, ki jih je bil pisal sosedov Drejče, fant dvajsetih let, delavnih rok in dobrega srca. Tisti večer, ko je odhajal v Ameriko, je zapel z drugimi fanti Majdinemu nageljčku slovo. Tri mesece nato je prejela tisto prvo pismo. In ko je prečitala pismo tretjič, je šele začutila, da ji je v srcu tako sladko, da bi zavriskala. Planila je in stekla po stezi v globoko senco gozda. Od tam se je ozrla v bok na desno, kjer je sredi planine gospodovalo sosedovo imetje. Trije sinovi so bili: dva sta dvigala in bogatila kmetijo doma, tretji, Drejče, je odšel za srečo v tuje.

Takoj naslednji večer je Majda odpisala. Odprla je okno na stečaj, da je planil poletni večer z vsem svojim opojem v izbo, prižgala svečo ter s srčno krvjo potrdila Drejčetu svojo iskreno ljubezen. Šest let so romala pisma čez globoke vode. Marsikaj se je izpremenilo; divjala je vojna, prihajali in odhajali so tuji obrazi, pisma so nekaj časa izostala; pa so kmalu spet prihajala sveža, bogata, dišeča. Najlepše je cvetelo tisto, v katerem je Drejče dekletu poslal v spomin tri rože: gartrožo rdečo, da bi ona nosila v srcu ljubezen vedno tako gorečo; marjetico belo, da bi bilo njeno srce vedno tako veselo; in solčnico rumeno, da bi jo on kmalu vzel za ženo...

Kljub vsem težavam in bridkostim, ki jih je Majda prestala, jo je zvesta ljubezen ohranila svežo. Razvijala se je s pesmijo, da je planina jekala in da so nageljni podrhtevali. Ob nedeljah je pri deseti maši zvenel njen sopran lepše od zvončkov pred oltarjem, in od maše grede so se oči začudeno, vablivo in zaljubljeno ozirale za lepim dekletom. In komur se je nasmejala z belimi zobmi in z zdravimi, polnimi lici, je imel zanjo le najlepšo besedo. Domačih fantov pa ni posebno marala, ker so prinesli iz vojne ostudnih kretenj in zlobnih pomenkov. Bila je v svoji ljubezni sama srečna.

In tako je čakala tudi to nedeljo, polna sreče in samozvesti, poštnega voza. Drejče ji ni pisal že dobre tri tedne; zato je čakala nestrpno, toda brez dvomov v Drejčetoovo srce. Doretova opazka jo je sicer presunila, pa molčala je; le nekoliko je dvignila glavo, češ: saj se poznamo.

„Preklicani postiljon! Vozi, kakor da bi drva! Bič, bič, pa po konjih, kajne, Majda!“ se je pošalil najbližji fant.

„A, kaj drva! Dolarji se raztresajo, pa jih spotoma pobira.“ In požmignil je Dore fantom.

Majdi je udarilo v srcu; začutila je zavrelo kri v licih. Ruta ji je zdrknila z glave in se zgubala za močno, svetlo kito. Pod kodri sta se zablistala dva velika uhana iz ameriškega zlata. Okrenila se je naravnost proti Doretu in ga pomerila zaničljivo, toda brez besed.

Za hip je nastala tišina. Na zadnjem ovinku se je baš začulo ropotanje voza. Poleg postiljona je sedel še možki. Postiljon je držal iztegnjeno desnico ter kazal z bičevnikom preko vasi. Tako glasno je govoril, da so posamezni glasovi jekali do krčme. Iz vasi se je podila gruča otrok, za njimi so pa resno pristopali možje. V zvoniku je bila enajsta; solnce je stalo soparno visoko sredi nad vasjo; ozračje je bilo prenapolnjeno senenega vzduha.

Postiljon je skočil z voza. Nategnil je vajeti; voz se je približal krčmi. Komaj so konji obstali, so se vsi zdrenjali okrog voza. Tiho začudenje je šlo po očeh; nato se je gruča spet razmeknila in nekje zadaj se je razširil šepet: „Goričarjev Drejče, Goričarjev Drejče!“

„Kaj pa zijate?“ se je zadril postiljon. „Drejče je, Drejče!“

Trudno je stopil Drejče z voza. Pozdravil je vaščane, se okrenil ter stopil čez cesto. Od daleč je bil spoznal Majdo. Ko je dekletu ponudil desnico, je čutil, kako se mu je tresla; zakaj do tedaj je skoraj osem let vihtela težko rovnico v globokih američanskih premogovnikih.

„Majda, pristrčno te pozdravljam!“

Glas ni bil tako mehak, kakor so bile besede. Drejčetu je bilo težko, in rajši bi, da bi srečal Majdo kje na polju ali v gozdu ali doma.

Majda je obstala nepremično na mestu. Polna vznemirjenja je čutila toke krvi, ki so ji udarjali po vsem životu. Zrla je z vprašujočimi očmi v Drejčeta. Počasi se je nasmehnila, da je belina zob zablestela v solncu, ter dvignila roko.

„Pozdravljen! Ali si res ti, Drejče?“

Osupla vas je nemo motrila svidenje. Le postiljon je godrnjal na zijala, ko je skozi gnečo razkladal in izpregal. Dva velika kovčega je postavil k zidu; kmalu je bila okrog vsa otročad.

„Počakaj, Majda, da poskrbim za svoje stvari! Pojdeva skupaj!“

Ko je prosil Drejče krčmarja, Doretovega očeta, naj shrani do jutri kovčega, ga je Majda natančneje premotrila. Preširoke hlače je nosil, ki so bile spodaj prišiljene in zavihane. V suknjiču so se mu dvignile rame v ravno, široko črto; širokokrajni klobuk mu je skoraj zakrival obraz. Ko se je okrenil in kazal gori proti planinam, mu je posijalo solnce v obraz. Majdo je prevzelo. Žalost je ležala na njegovem bledem obrazu, na licih ni bilo že nekaj let solnčnega smehljenja; le v očeh je sijalo še nekaj milega, le tam je ostal še sled domačega vedrega neba.

Ko je Drejče vse uredil, sta prešla z Majdo cesto in plot; nato sta krenila po poljski stezi proti gozdu. Še nekaj časa so zrli ljudje za njima. Prvi je spet zajezikal Dore.

„Kaj pa bo ž njim? Mater v grob, pa njega v tisto posteljo.“

„I, saj je prinesel denar!“

„E, Dore, kaj boš, saj sam nisi dosti boljši!“

Kovačev Lojze, ki se je invalid vrnil iz Rusije, si je edini upal.

„Najmanj za vaju oba sem. Ti stojiš z eno nogo na zemlji, oni pa z eno pod zemljo. Saj se razumeva, ne?“

„Boš že videl, komu bom prej odklenkalo. Le zapomni si!“

Ljudje so se bili medtem razšli. Tudi Lojze je odškripal z nogo v vas. Zabavljaj je proti bogatinom, ki jim je med vojno hudič pomagal do denarja.

Ko je zaklenkalo v vasi poldne, sta dospela Majda in Drejče ob gozdnem robu do kolovoza in se potopila med visoka drevesa. Iz vasi ju ni mogel nihče več opazovati. Drejče je izmučeno dihal, zato se je ustavil. Prijel je dekle za roko. Stopil je tesno ob njo da je čutila njegov dih, ki je bil pa soparen in nečist. Rahlo je pogladil Drejče čez Majdina lica.

„Majda, ali nimaš nobene lepe besede zame?“

Dekle se je ozrlo naravnost v njegove oči.

„Drejče, tako mi je hudo! Veš, da te imam močno rada. Prišel pa si tako nenadoma, da mi je svidenje zaprlo za trenutek celo pozdrav.“

Zatajila je resnico: Drejčeta je Amerika tako izpremenila, da ga je dekle komaj spoznalo.

„Glej, Majda, zate sem izgubljal dan za dnevom solnce. Ko bi ti vedela, kako mrzli in temni so tisti tuji rovi. Ko bi ne bilo misli nate, bi že zdavnaj omagal. Povej, Majda, ali si vesela, da sem prišel? Ali je vse res, kar si mi napisala v tistem lepem pismu?“

Žarek je padel skozi gosto vejevje na fantove ustnice, ki so trepetale za vsak Majdin glas. Dekle je položila levico na fantovo ramo in naslonila glavo na spodnjo lakt.

„Oh, Drejče, kaj boš izpraševal! Bolj vroča kot današnje opoldne je moja ljubezen do tebe. Tisto pismo sem dvignila iz globine srca, ki je bilo in bo samo tvoje...“

„Majda! Moje dekle...“

Drejče je nagnil Majdino glavo sebi na prsi in pritisnil usta med goste njene kodre. Klobuk mu je zdrknil na tla kraj pota. Razklenila se je Majda in pobrala klobuk. Ves zmeden od same sreče je stal fant pred dekletom.

„Pojdiva, Drejče! Veš, jutri pridem mimo vas; pojdem v planino do koscev. Gorjanski fantje kosijo; rajši jih vidim kot naše spodaj, ker so bolj priljudni. Če boš takrat že pri oknu, ti bom vrgla najlepši nagelj, kar jim meni cvete.“

Stopala sta počasi, držeč se za roke, skozi gozd. Drejče je srkal vsako besedo z nemo slastjo. Z gozdom so dihale njegove

prsi močno in široko in s studencem ob poti so prepevale pomlajene misli. Solnčne kaplje so pisale v temno senco ognjene kolo-barje; tam zgoraj koncem gozda pa se je vžigal kratek pas žita.

Pot se je okrenila in se koncem žitne njive pri lesenem križu razdvojila. Šuma je končala. Vroče poletje jima je spet planilo v lica, ko sta obstala na razpotju.

„Majda, misli tudi nocoj name! Pozdravljena!“

„Zbogom, Drejče! Jutri pa se napravi v tisto obleko, ko si se poslavljaj, če jo še imaš. Pa vse zlato spravi — boš videl, boš spet čisto naš.“

Dekle je zavila vsa razgreta ob žitu v goro. Korakala je urno, lahko. Preden je presegla rob in se spustila v kotanjo, se je ozrla in zamahnila z ruto, ki jo je bila strgala z ramen.

Drejče se je naslonil pod razpelom na plot. Obrisal si je potno čelo, odpel si je ovrtnik in telovnik, nato se je ozrl po nedeljski dolini. Bilo mu je spet osemnajst let, mladih, zdravih, srečnih: iz vasi se je po najkrajši stezi vzpenjal domov na planino v nerodnih čevljih, židanem, odpetem telovniku, z zavihanimi rokavi in s krivcem in roženkravtom za klobukom. In vriskal je, da je odgovarjala vsa dolina.

Ti spomini so mu s tesnobo napolnili dušo. Prijel se je za križ, prestopil plot in počasi meril s koraki v planino, kjer sta ga čakala dom in zemlja...

Majda ni mogla tisti večer do spanca. Vstala je in se nagnila skozi okno mimo velikega nageljna v svetlo noč. Visoko na mlečnem nebu se je prenavljala luna. Gozd je stal nepremično kakor velik temen zid, po pobočju so peli murni, v dolini je vas počivala z belimi zidovi. Nageljnov duh se je širil ob oknu tako močno, kakor bi zorela pod zidom greda jagod.

Taka noč je bila tedaj, ko je poslala svoj srček v Ameriko. Kako sladka čuvstva so tedaj spremljala tisto pismo. In ko ga je končala, je mirno legla in daljna pesem jo je uspavala.

Nocoj pa se je vrnil tisti, ki ga je videla zaljšega od vseh cvetov, kar jih poje v tisti dolini. Vrnil se je v srečo blag, pa strašno izmučen. Zato je bilo Majdi hudo, zelo hudo. Zravnila se je ob oknu, da je lunin trak zasijal na bela nedrija, segla po največji nageljnov cvet in ga pritisnila na vroča usta.

„Ti ga boš ozdravil! Ta gruda, iz katere si ti zrasel, in ta zrak, v katerem si poganjal, ta mu bo vrnil mlada, jaka leta!“

Utolačena je spet legla. V polspanju je že brnela pesem murnov... v sanjah pa so že bučale orgle... omamljajoča kadila

so polnila veličasten oltar... poročni prstan je blestel... v omotici je stopala bela in lepa izpred oltarja mlada nevesta...

II.

Prvo solnce je pilo hlad in meglico iz doline. Robi planin so že odgoreli, oddaleč, zgoraj od desne, so peli na kosah brusni kamni. Od ene strani so prišli čez Globoko zgodnji kosci in vrgli prvih pet redi.

Drejčetova mati je odpahnila duri. Raztresla je iz peharja zrnja pred hišo ter klicala perutnino. Poznala je vsako glavico posebej in vsako je posebej pozdravila. Nato je prekoračila dvorišče in se ozrla v solnčno okno Drejčetove izbe; prazno in tiho je še bilo. Skrbno je odšla v hlev, pred katerim je hlapec kriče izganjal živino h koritu. Tudi njo so včeraj ob svidenju oplašila Drejčetova lica, da je bila s hlapcem redkih in resnih besed.

„Ne poganjaj je tako, saj veš, da je Drejče zgoraj! Naj se prespi!“

Hlapec je pokazal s prekljo na levo doli.

„Majda gre tamle. Najbrž nese h Gorjancem, ki režejo pod Globokim. Kaj pa, da nosi danes tod mimo?“

„E, kaj? Tebe bi rada videla!“

„Mati, to pa vem: rajši mene, kot pa onele tam ob cesti... Meni se zdi, da bom kmalu hlapec na dveh kmetijah.“

„Kaj ugiblješ, kaj! Seženi živino, pa k zajtrku!“

„Bo, bo tako, mati!“

Hlapčevi klici so zbudili Drejčeta. Stal je že pri oknu, ves v solncu in v omotici, da se je moral držati z rokama za prizidek. Čul je pogovor, pa se ni vmešal vanj, ker je vedel, da je hlapec pregostih misli, ali nikoli hudobnih. Majde še ni ugledal. Jutranji zrak je posrkal do vrha pljuč, ki pa niso mogla prenesti opoja. Zakašljajal je, da se mu je sluz utrgala v grlu, ter je izpljunil skozi okno.

Hlapec in mati sta se ozrla. Šla sta do konca hleva.

„Drejče, kar napravi se! Grem po žgance; saj jih imaš rad.“

Hlapec ga je samo opazoval in nekaj o njem razmišljeval.

Ta čas se je dolina že vsa osolnčila in razživila. Ob zviti beli cesti so zablestele med zelenimi ravnicami in polji žitne ploskve. Hiše so mežiknile izmed šopa drevja, tanek dim se je dvignil visoko in se izgubljal. Na nasprotni strani doline so se gibale bele pike živine, ki je lezla na planino.

Drejče se je napravljal, ko je stopila Majda izza hleva. Lasje so padali v dveh kitah do bokov, ob katere je upirala roke; kratki

rokavci so se krožili ob močnih gornjih lakteh. V zadnji gumbnici ušpeteljčka je gorel na belini velik nagelj.

Hlapec je smeje pokimal Majdi.

„Ti, kite ti bodo padle na tla!“

„Nič se ne boj zanje, da le tebi jezik ne!“

„Prav je! Kaj ga spet brusiš?“ se je oglasila mati, ki je kakor slučajno stopila na prag. „Majda, počivaj malo! Boš skoraj prezgodnja do Gorjancev.“

„Saj bo počivala, ker je nagelj tako težak!“ In hlapec se je namuzal in zlezel v hlev.

„Ti diši, kajne?“

„Kar pustite ga, mati!“ Majda je postavila jerbas na klop pred hišo ter si s predpasnikom odtisnila potne kaplje na košatih obrvih.

Obe bi se rade pogovorile, a nobeni ni hotelo prav z jezika. Povzela je prva mati nekoliko tišje in v zadregi.

„No, naš se je vrnil, saj že veš, menda. Malo slab je, Amerika je predaletč zanj!“

„Se bo popravil, mati. Kaj bi tisto! Koliko je prišlo slabših iz vojne, ki danes vriskajo in pojo kot zvonovi!“

„Naša dva doli pri Sv. Miklavžu pod zemljo.“

„Cele hiše pa vendar ne bo Bog udaril.“

„Pravim mu, da naj čez zimo počiva. Saj mu ni sile; tudi če bi si tam nič ne prislužil.“

Zgoraj so se odprla vrata. Po stopnjicah je prišel v kuhinjo Drejče in stopil na prag. Razoglav je bil in brez suknjiča. Tak se je bolj prikupil Majdi. V beli srajci je bil videti jačji in bolj domač. V obraz je bil sicer bled, na licih pa se mu je že nekoliko poznala rdečica včerajšnjega solnčnega ognja.

„Dobro jutro, Majda! Zgodnja si že k Gorjancem.“

„Zato sem malo odložila. Pa moram spet naprej.“

Videla je, da ima modre oči, le umite niso bile; motna je bila belina.

„Mati, napravite tačas! Grem par korakov z Majdo.“

„Le pojdi, le! Samo žganci ne čakajo radi dolgo.“ Smeje se je mati pomaknila v kuhinjo.

Prijela sta z Majdo jerbas ter ga dvignila. Nato sta odšla za hlevom na pot in dalje.

„Tjale do plota grem s teboj, ker ne maram, da bi me videli tam zgoraj.“

„Prava reč! Nalašč pojdi; če bodo kaj z jeziki opletali, jih bom že jaz zavezala.“

„A, ne bojim se jih ne! Bolje pa je, da imava mir.“

„Veš, Gorjanski niso taki! Ko pomahajo, sedejo in zapoje katero. Niso sršenasti.“

„Popoldne moram dolj po stvari. Ne grem rad; ti fantje mi niso pri srcu. Škoda, da je druge skoro vse vojna pobrala.“

Majda se je nečesa domislila.

„Ja, Birtov Dore jih take napravlja. Tega se ogiblji! Ni pravil!“

„Saj mu nič nečem —“

„— pa bo on vate rinil, saj vem!“

Drejče je zamahnil z roko. „A, kdo se meni zanj!“

Prišedši do plotu, je Majda rahlo izvila nagelj iz gumbnice.

„Na, Drejče! Mati, vem, ne bodo hudi.“

Potisnila mu je nagelj v desnico in mu levico z obema rokama vroče stisnila.

„Pridi mi pod večer naproti do križa, ko bom spravljal stvari domov. Pridesh?“ je vesel poprosil fant.

„Pridem, Drejče!“ Zavila je ob plotu skoraj navpik v planino. Sapica je prinašala z Globokega tenko brnenje zamahov kos in rezke udarce klepanja. Tam je pod jutranjim solncem padala sveža trava v najlepšem cvetju. Drejče je z zadovoljnim nasmehom na ustih vtaknil nagelj v gumbnico bele srajce. Cvet se je nekoliko povetil na levo stran. Kakor velika kaplja krvi, ki je ravno udarila iz srca. Pogledal je še za Majdo, ki je bila že daleč, in se okrenil proti domu.

Preden je odšel Drejče popoldne v dolino, se je oblekel spet v Amerikanca; le ovratnik je pustil doma. Nagelj je prestavil na suknjič, pozdravil mater in naročil hlapcu, da mora biti z volmi vsaj do petih pri Birtovih. V dobrem razpoloženju je kmalu dosegel gozd in ob studencu zavil skozenj. Ko se je na eni strani izvil iz gromvja, so spet zabrnele kose. V Birtovem lazu so kosili. Rad bi se Drejče ognil vseh teh ljudi, pa je moral s stezo mimo. Zapazil je že od daleč, da stoji ob stezi Dore in nekaj ukazuje klepaču v grmovi senci. Sicer je bil Dore nekaj let mlajši, pa se je dobro spominjal Drejčeta, ko je odhajal v Ameriko. Vendar je pozdravil prvi Drejče, ko se je približal: „Bog daj! Se rada kosi?“

„Je malo prelesena,“ je menil Dore. „Kam pa?“

„K vam grem. So oče doma?“

„Čakaj, pojdeva skupaj! Oče so se davj odpeljali k notarju zaradi Kobentarjeve pravde — vrag ga udari!“ Dore je pljunil in

stopil pred Drejčtom na stezo. Govoril je kar predse, da ga je Drejče komaj razumel.

„No, kako pa tam? Je tudi že žavtava, kaj?“

„Je muka, jel“ Drejče je bil nalašč kratek.

„Dolar je danes pri nas cesar. Z dolarjem dobiš vse. Tudi Boga kupiš,“ je bahavo pristavil Dore in se gredoč zasukal, da ni Drejče preslišal.

Drejče bi rad obrnil pogovor, zato je vzdihnil: „E, povsod je treba delati! — Kako pa kaj v vasi?“

„Hm, vprašaj! Vojna se še pozna, vojna. Polovico najboljših fantov je šlo; zelenci so ostali.“ Govoril bi rad moško in se pokazal pred Drejčtom, a je nevede zadel sebe. Kmalu je povzel: „Veš, med vojno smo imeli tudi pri nas nadlego: nekake delavske stotnije so kamenje razkopavale zgoraj nad Bukovjem; še danes je vse razmetano. Takrat je bil tudi vaš Janez na dopustu; škoda, da se je nato tisto zgodilo.“

„Pustiva to! Sam je kriv!“ je Drejče nerad popravil.

Dore je prišel zdaj na pravo; vrtal je dalje.

„Je in ni! Sicer si zvedel, ko so ti pisali. Pa ni vse tako! Tudi Majda, ne vem, če ti je vse po pravici poročala.“

„Vem, vem, o častniku. To je pa natolcevanje! Verjamem le nji!“ se je razgrel Drejče.

„Je že prav!“ ga je škodoželjno zavrnil spet Dore. „Kje je bil častnik oni večer, ko ga je Janez počakal, ti gotovo ni pisala, e?“

„Kaj misliš?“ Drejčeta je zaskrbelo.

„Mislim, da tudi Majda ni čistih rok, da leži Janez pri Sv. Miklavžu.“ Zasukal se je Dore in pokazal na pokopališče. „No, saj to vedo vsi, kar malo poizveduj!“

Doretov pogled je s prikrito slastjo zdrknil čez rdeči nagelj na Drejčtov začuden obraz. In dopolnil je: „Veš, enega častnika bi se Majda že mogla odkrižati. Bilo pa je tako — no — kot bi mu sama nalašč hodila pred noge —“

„— ni res!“ ga je sikajoče prekinil Drejče. Tudi mati so mi pisali, da je Janeza častnik obstrelil zaradi hujskanja proti Avstrijem.“

„Haha, tako!? No, pa verjemi drugim! Jaz pa ti povem, da je bila druga Avstrija vmes!“ Zlobno je zarezal zadnji stavek.

„Dore, kar molči o tem! Jaz vem zase, ti zase! Meni se zdi, da govori iz vas vseh zavist.“

„Oho, za Majdo? Zame ni tak kmečki štrbonclj!“ Ker je videl Dore, da ne more več izzvati Drejceta, je po nekaj korakih vprašal: „Kako boš pa spravil stvari góri?“

„Hlapec pride z volmi.“

Drejče je postal zamišljen in niti opazil ni, da sta že prešla vaško pot in se bližala cesti. Drejče je nameraval v vas, da se nekoliko ogleda in po dolgih letih pozdravi znance, toda Doretovo zbadanje ga je docela vznevoljilo. Sklenil je, da se takoj vrne, ko odda kovčege na voz.

„Ga boš pokusil kozarec? Bom pa jaz dal zanj.“ je spregovoril spet Dore, ko sta prispela do krčme.

„Najrajši bi se takoj vrnil; imam opravka.“ je poskusil Drejče.

„E, kozarec ti ne bo škodil. Toliko, da pripelje hlapec!“

„Ne zato! — No, pa ga prinesi pol litra!“

Drejče je stopil v nizko izbo, kjer je neprijetno dišalo po razlitem vinu. Roji muh so se gnetli po mizah in po tleh. Omrežena okna so bila majhna, severna; nikoli ni posijalo solnce na tiste vlažne stene. Drejceta je streslo. Truden je bil, toda niti sedel ni; želel je le, da kmalu prižene hlapec.

Dore je prinesel liter. Natočil je in trčila sta. Naglo sta se vjela z očmi, kakor bi zablisnilo. Oba sta izpraznila.

„Čuden si, Drejče,“ je spet načel Dore, „če ti resnico pravim, pa se jeziš. Kaj bi rajši, da lažem?“

„Jezim se ne! Nečem, ker nihče ne ve, kako in kaj. Čemu bi pogrevali, ko škodi. Pijva!“

Natočil je zdaj Drejče. Ni že dolgo pil na dušek; zdaj ga je pa nekaj peklo notri, in ko je izlil vase, mu je bilo, kakor bi ga to hladilo. Vedel je sicer, da se ga bo vino brž prijelo, a vseeno je pil, da bi vsa misel na to nejasno preteklost utionila v globokem požirku.

Prezgodaj je pripeljal hlapec. Drejčetu je bilo prav. Izvlekel je iz usnjate listnice bankovec.

„Ta liter je moj!“ je odrinil bankovec Dore. „Boš pa v nedeljo ti, ko boš z Majdo tu.“

„Kaj bi hodil s štrboncljem sem, ha!“

Dore je stisnil zobe in odšel po kovčege. Vstopil je hlapec.

„Na, Jernej, izpij! Potem naloži, pa kar poženi!“ je ukazal Drejče.

„Ali po koruzo ne pojdeva?“

„Naj kar tebi da. Reci, da bom že v nedeljo poravnal.“

Hlapec je pokimal in si obrisal mokre brke. Opazil pa je, da je Drejčetu sililo vino v glavo, ker je bil čudno rdeč. Ko je privezoval kovčge na voz, je radovedno pogledoval Doretu in Drejčeta, saj je vedel, da ta dva ne gresta skupaj. Ko sta vola potegnili, je Drejče naročil Doretu: „Pozdravi očeta! Reci, da se zahvalim!“

„Bom že!“ Dolgo je zrl Dore za njima. Ko je na ovinku zapustil Drejče voz in se ločil na levo v senožeti, je Dore tlesknil s prsti: „Pa sem ga naučkal!“ —

Drejče se je vračal razburjen. Ni se mogel otresti morečih misli, in ko mu je vino zmeglilo pogled, je korakal mimo koscev trdo in mračno. Zagrizen v Majdino preteklost, je tudi gozd prekoračil nevede. Pri zadnjih drevesih je nemirno poiskal preko plavnine Majde; ni je še bilo. Pri križu je sedel.

V dolini je polagoma jelo pojemati popoldne, ker je šesta ura vrgla od te strani čez gozd in vas tja do ceste tiho vijoličasto senco. Drejče ni videl tega, zakaj v gozdno tišino je kipel neprenehoma iz njegovega vprašujočega srca.

Za seboj je začul šum. Preden se je okrenil, mu je Majda z rokami zatislila oči.

„Majda, izpusti! Slabe volje sem!“ je naravnost izustil Drejče.

Majda ga je obšla ter ga začudeno pogledala. Drejče se je pred njo vzravnal.

„Majda, kako si mogla pisati neresnico?“

Brezgibno je še vedno stalo dekle.

„Tako si mi vračala zvestobo?“

Majdi so se širile oči. Drejče je povešil glavo.

„Drejče, fant moj.“ je privrelo končno iz Majde, „kaj mi očitaš? Kdo te je nalagal, povej!“ Prijela je fanta za rame; oči so se ji zalivale z veliko solzo.

Tiho jo je zavrnil: „Drugачe je, kot si mi razlagala v pismih. — Janezove smrti je kriva tvoja lahkomiselnost s častnikom.“

„Drejče,“ je hitelo dekle v joku, „Drejče, ne veruj jim! Prosim te, rotim te, veruj meni! Pahnila sem ga od sebe —“

„— ne, vsa dolina govori, da si se mu nastavljala.“

„O, lažnivci! Janeza sem prosila, naj me varuje. In branil me je ... pa prehudo ... z nožem, zato ga je Madžar z ognjem ... O, naj se gora podre name, če kaj olepšavam!“

Ihteč je dekle pritisnilo predpasnikove konce k očem in se sesedlo v travo.

„Majda, govoril bom z materjo. Jaz še vedno upam, da me nisi varala. Pozdravljena, nocoj! Pa nikar ne jokaj! Premislil bom vso stvar!“

Pogladil jo je Drejče čez lase in se obrnil počasi domov.

Toliko gorja se je nabralo v teh trenutkih v Majdinem srcu, da je glasno zaplakala, ko je čula oddaljujoče stopinje...

Dolino je pokrila večer. Planine so se še motno kresile; odnekod so se z vetrom utrgali glasovi koscev, ki so se vračali; peli so o slani, ki je davi rože pomorila —

III.

Na Globoko nad planino je legla tisto jutro prva tanka bela plast. Preko kmetij in nad gozdom so se podili megleni razprški, ki so se trgali izpod visokih sten. V gozdu je šumelo tako čudno, kar seda. Z zadnjimi vozmi so hiteli ljudje s praznih polj.

Z zgodnjo jesenjo je prišel doli v vas novi učitelj. Bil je mlad in prikupljiv. Po njegovem prihodu se je vas popolnoma izpremenila. Fante je pridobil brž na svojo stran; sestavil je zbor, in kmalu je zadonelo lepo, ubrano petje v posebni sobi velike vaške krčme, ki se je dvigala nasproti šole. Tedaj so že tudi nastopili fantje in dekleta v šaljivi enodejanki na majhnem odru, ki ga je učitelj s pomočjo gostilničarja napravil sam. Vaščani so se prisrčno nasmejali; celó tujci — bilo je nekaj gospode iz trga — so se dobro zabavali.

Zdaj, ko se je bližal pozni jesenski dolgčas, pa se je domislil učitelj „Divjega lovca“. Drzna misel je bila, toda volje je imel zadosti. Oder je kmalu primerno preuredil in tudi vloge razdelil. Majdino vlogo je dal Majdi; Tončka je ponudil Drejčetu, toda Drejče se je zbal dolge poti v jesenskih večerih, ko so se vršile vaje, zato je odklonil; Janezovo vlogo je prevzel sam; Gašperja je vsilil Doretu; Zavrtnika pa župnikovemu bratu, ki se je mudil tedaj zgoraj za nekaj tednov. Končno je pregovoril še najmlajšega orožnika, da se je sprijaznil s Tončkovo vlogo. Manjše vloge je razdelil med vaške fante in dekleta. Trikrat na teden so prihajali k vajam. Ob tistih večerih je hodila z Majdo v dolino sorodnica, ki je pomagala zgoraj na kmetiji, odkar je zbolela mati. Mirno, resno so potekale vaje. Marsikdo se je čudil mlademu učitelju, da je imel vedno tako strog red. Pijačo je takoj v začetku prepovedal; obljubil pa je, da ga bodo par litrov tisti večer po igri.

November se je bližal h koncu. Pršica je ponehala; v soboto popoldne se je jelo na severu trgati nebo. Vsa vas je bila pre-

napeta vsled nestrpnega pričakovanja; skoraj vsaka hiša je imela udeleženca na odru. Igravci so hiteli še z zadnjimi pripravami. Edini, ki je bil miren za vse druge, je bil režiser sam. Ugodno vreme je osladilo poslednja dela. Ker je bil razposlal vabila daleč v okolico, je upal tudi, da poseti igro vsa trška gospoda.

V nedeljo popoldne sta se kmalu po drugi uri ustavila pred krčmo dva voza, polna okoličanov. Solnčna volja je bila med njimi, zakaj smeh in dovtipi so peli kar po vrsti. Ko so to videli vaščani, so tudi pritisnili h krčmi. Ob treh je bila podstrešna izba že natlačena, dasiravno je bilo še pol ure pred predstavo. V prvih klopeh so se precej glasno zabavali tujci v nenavadnih oblekah, za njimi so si šepetavali ljudje iz vasi opazke in dovtype o gospodi, zadaj pa so se drenjali na vzvišenih dilah otroci. V levem kotu je nekaj minut pred začetkom raztegnil Kovačev Lojze harmoniko, ki jo je dobil od dobrotnikov v dar, ko se je vrnil iz Rusije.

Koncem tretje vrste je sam sedel Drejče. Zrl je zamišljen v zagrinjalo. Tudi mati ga ni mogla utolažiti v sumničenju z Majdo, zakaj njena izpoved se je docela krila z izpovedjo nekaterih sosedov; črv nezaupanja in nejasnosti pa je kljub temu dalje grizel v Drejčetu. Od tedaj ni govoril že tri mesece z Majdo. Marsikatero uro mu je bilo silno težko, pa je pred domačimi zatajil. Uvidel pa je, da dekleta ne bo mogel nikoli pozabiti, najsi bi bilo tudi krivo. Da vsaj nekoliko izbegne temu premišljevanju, se je kmalu oprijel lažjega kmetovanja. Počasi je v obleki in v obrazu izgubljal amerikanstvo; postajal je spet sin planin: lica so se mu polnila, bolne sence pod očmi so se jasnile.

Na odru je pozvonilo. Harmonika je takoj presekala. Šepet in šum sta se umirila. Pozvonilo je še drugič in tretjič... zagrinjalo se je razdvojilo. Vse oči so se obrnile k Majdi, koje lepota in nastop sta takoj prvi hip pridobila gledavce.

Drejčeta je stisnilo v srcu. Danes ne bi mogel in ne bi hotel pred vsem svetom zatajiti Majde. Sladko in obenem hudo mu je bilo, ko je pomislil, da je to njegovo dekle, katero pa lahko za vse življenje izgubi. Tako se je oživel v Majdino igro, da mu je pri prizoru, ko Majda moli pred znamenjem za Janeza, z vso silo udarjalo srce; tedaj bi najrajši vstal, skočil na oder, objel dekle in ji pošepetal: „Moja boš, Majda, moja, in nikogar drugega!“

Ko se je zgrinjalo spet scelilo, sta zagrmela v izbo plosk in ognjevito odobravanje. Drejče je sedel kakor v omotici in mislil le na Majdo...

Počasi se je po igri praznila izba. Ko so trški vozovi od-
drdrali, je bila še vsa vas pred krčmo. Do Drejceta, ki je ravno
zastavil korak proti domu, se je pridrenjal učitelj ter ga potrepal
po rami.

„No Drejče, ne pojdeš k nam? Boš povedal, kako ti je uga-
jala igra.“

„Kaj bi jaz zgoraj? Le dobri bodite, pa zapojte!“

Učitelj ga je potegnil za desni rokav s seboj.

„Majda te vabi!“

„O ne bo menda res!“

Bila sta že na pragu in kmalu po stopnicah v izbi. Ob dolgi
mizi so sedeli igralci; kakor rdeč venec so svetili polni kozarci
okrog literških steklenic.

„Tako je prav, Drejče!“ je vsem planilo iz srca. Le Dore je
dvignil kozarec.

Odrinili so malo, da je učitelj posadil Drejceta na svojo le-
vico. Na desni je sedela vsa razgreta Majda, nasproti nje že vinjen
Dore, koncem mize pa Kovačev Lojze z rdečim nagljem za desnim
ušesom. Ostali fantje in dekleta so bili med seboj zmešani okrog
mize. Zrak je bil soparen, težak, da je velika luč sredi izbe le
motno brlela. Okna so bila odprta.

Učitelj je velel napolniti kozarce. Nato je vstal in nagovoril
omizje. Vsi so umolknil, ko se je z lepimi in iskrenimi besedami
zahvalil igralcem. Končno je pristavil: „Nocoj, ko sedimo pri isti
mizi, ne bomo štedili z vinom, pa tudi s prijaznimi besedami ne!
Napijmo drug drugemu, da ne bo med nami temnih pogledov in
zaprtih src; trčimo, izpijmo in podajmo si roke. Vidva, Lojze in
Dore; vidva, Drejče in Dore; vidva, Dore in Majda, in tudi vidva
Majda in Drejče. Od danes naprej naj ne bo med vami zle misli.
Živio!“

„Živio!“ so oglušujoče vsi pritrdili in vstali. Zazveneli so
kozarci — vino je izplahnilo. Vse križem so se stiskale roke; tudi
Dore in Lojze sta si jih stisnila, a zočmi se nista vjela. Učitelj
je šel okoli mize in trkal s posameznimi. Smeh in zadovoljnost
sta vrela po izbi.

Tedaj sta si segla v roke tudi Drejče in Majda.

„Majda, pojdeva nocoj skupaj na planino?“ Toplo jo je po-
gledal.

„Pojdeva, Drejče!“

Sedla sta skupaj.

Dore je to hitro opazil, dregnil Jerico, ki je sedela poleg njega, in precej glasno, toda previdno pozabavljal. Drejče je preslišal in govoril dalje z Majdo. Tudi Lojze je čul; vzel je harmoniko in jo kakor v nevolji hreščeče raztegnil.

„Drejče, dovoliš, da zaplešem z Majdo? je vprašal učitelj. „Saj veš, Janez in Majda!“

„O, kar, kar!“

Zasukal se je najprej učitelj; za njim še drugi pari. Harmonika je zapela; dolg valček je bil. Ko je enkrat zaplesal okoli učitelj z Majdo, jo je spremil k Drejčetu: „Najprej pa vidva. Kot pero je Majda!“

„Zato, ker ste vi tako lahki!“

V krogu nista Majda in Drejče dosti govorila, ker je bil dren. Dore, ki je plesal z Jerico, je prav vriskal in butal v pare; vino mu je mešalo noge. Nekateri so ga svarili; Lojze ga je s srepim očesom motril. Stisnil je harmonike in jih postavil na klop poleg sebe. Popravlil je iztegnjeno nogo ter godrnjavo pripomnil: „Kdo jim bo godel, ko že kmalu stati ne morejo!“

Dore je bil takoj v ognju.

„Kar tiho! Plešem, kakor jaz hočem!“

„Pa drugi ne morejo!“ je potrdil tisti, ki ni plesal in ki je sedel poleg Lojzeta.

„Ti že ne, ker se bojiš žensk in vina, kajne Jerica!“ Prijel je dekle za roko in ji ponujal poln kozarec. Ker se ga je dekle otepalo, ga je nadušek obrnil sam. „Tako ga moraš, viš, saj ne zbada!“

„Dore, le veselo, toda počasi!“ ga je pomenljivo opozoril učitelj. Vsi so sedli k mizi, le Dore je stal.

„Saj ste vi vsi skupaj že dovolj počasni. Jerica, pij! — No, če neče Jerica, pa ti, Majda!“ Pomolil je kozarec čez mizo; pri tem pa je zadel s komolcem ob steklenico, da se je prevrnila in oblila mizo in Majdino krilo.

„Dore, neroda pa si,“ je menila Majda, ko je hitela brisati krilo.

„Kaj siliš in zbadaš!“ so mu vsi po vrsti očitali.

„Zbodel je pa nisem, kajne, Majda!“

„Z jezikom že dostikrat,“ se je postavil Drejče.

„Bom pa še tebe malo, če si bil prav v Ameriki. Pa koga drugega tudi še!“ Ozrl se je proti Lojzetu.

Lojze je šinil izza mize, da se je za njim prevrnil stol.

„Fantje, kaj, takle nas bo?“

„Ti me že ne boš, ko komaj stojiš!“ se je Dore pripravil.

Učitelj in nekaj deklet je skočilo vmes. Pa Lojze, Drejče in nekaj fantov je že sunilo do Doreta. Pograbili so ga, zanesli skoraj v zraku do vrat ter ga stisnili čez stopnice.

„Zgaga ne bo delal, pa če je sam bog!“

Oddahnili so se.

Zunaj pod oknom je Dore preklel vse po vrsti in se pridušil, da so vsi kupljeni z dolarji.

Sedli so spet. Zaplesali in zapeli so tudi, toda ni šlo več prav s srcem. Učitelju so vsi svetovali, naj drugič ne vabi k igram tega gada; rajši Drejčeta, pa bo vse dobro.

V vaškem zvoniku je brnela deseta, ko so se pred krčmo poslavljali igralci. Noč je bila jasna; mirno, svetlo so gorele zvezde.

Majda in Drejče sta zavila takoj za krčmo v goro, fantje so odšli še skozi vas. Ko sta prešla vrtove, plotove in meje, sta se na prazni jasi ustavila. Spodaj, koncem vasi, so fantje zapeli široko, zateglo, kakor bi jim bilo neizrečeno hudo: „Nocoj pa, oh, nocoj...“

Tedaj sta se Majda in Drejče brez besed oklenila. Preko njiju je drhtela pojemajoča pesem in se izgubljala nekje sredi planin...

Ko so se spomladi zakadile brazde po dolini in so padala prva semena v deviško grudo, ni bilo Doreta več v vasi. Oče sam je pognal prepirljivca v neko pisarno v mesto. Tudi Lojze je odšel takoj po božiču, ker je dobil v zakup majhno trafiko v trgu. Ob nedeljah se je včasih pripeljal s pošto v vas.

Po Veliki noči sta prišla Majda in Drejče v trg k notarju. Tedaj sta obiskala tudi Lojzeta.

„Viš, Drejče, zdaj si spet naš človek. — Kdaj me boš povabil, kdaj?“ Ko je to vprašal Lojze, je pokimal, dekletu.

„Kar njo vprašaj!“ se je obrnil Drejče k Majdi.

„Kadar bo pognal tisti nagelj, ki si ga lani zataknil,“ se je pošalila smeje Majda.

„Prej pa že, menda,“ je popravil Lojze.

„Takrat se ne boš peljal s pošto; z vozom pridemo pote. Le dobro namaži harmoniko, da bo pela kot piščalka. Ne boš godel meni in ne Majdi — celi naši dolini boš! Od tam, kjer se cesta sklone sama k nam, pa do Globokega te mora vse čuti. Saj boš, kajne!“

In Drejče je stisnil Lojzetu roko.

„Za vaju in za našo dolino! Zenitovali bomo, da bosta nas čuli Rusija in Amerika —“

Vincencij Witos

kmetovalec iz Tarnova v Galiciji in bivši poljski ministrski predsednik. Kot poslanec šteje med najodličnejše poljske politike. Je vodja in predsednik kmetijske stranke „Piaśt“.

F. M. Dostojevski-Josip Vidmar:

Krotka.

(Dalje.)

, spominjam se jih, vseh teh trenutkov se spominjam! In še to bi rad pripomnil, da kadar bi ta mladost, ta mila mladost, rada povedala nekaj takega pametnega in globokega, tak naenkrat preveč iskreno in navno pokaže z obrazom češ: „zdaj ti bom povedal nekaj pametnega in globokega“ — in sicer ne iz slavoehlepnosti kakor nas kdo, temveč tako, da kar lahko vidiš, kako sama ceni vse to in veruje in spoštuje in misli, da tudi ti tako spoštuješ, kakor ona sama.

O iskrenost! To je tisto, s čemer te premagajo. In kako čudovito je bilo to pri nji!

Spominjam se, ničesar nisem pozabil! Tisti trenutek, ko je odšla, sem se na mah odločil. Še istega dne sem šel na poslednje poizvedovanje in sem zvedel o nji vse ostale podrobnosti, ki so se tikale že sedanjosti; podrobnosti iz prejšnjega časa sem zvedel že od Lukerije, ki je tedaj pri njih služila in ki sem jo že nekaj dni pred tem podkupil. Te podrobnosti so bile tako grozne, da ne razumem, kako da se je mogla v tem groznem položaju sploh še smejati in se zanimati za Mefistofelove besede. Toda mladost! Ravno to sem takrat s ponosom in z radostjo pomislil o nji, kajti v tem je tudi nekaj velikodušnosti: češ, čeprav sem na robu propada, a velike Goethejeve besede pa le bleste. Mladost je vselej velikodušna, čeprav samo trohico in čeprav na napačno plat, toda velikodušna je. To se pravi, govorim kajpada o nji, samo o nji. In kar je pglavitno, takrat sem jo že gledal kot nekaj s v o j e g a, in nisem več dvomil o svoji mogočnosti. Veste, presladostrasten občutek, če nič več ne dvomiš.

Toda kaj pa mi je. Če bom tako, kdaj pa potem zberem vse v eno točko? Hitro, hitro — to sploh ni nič važno, o moj Bog!

II.

Snubljenje.

Podrobnosti, ki sem jih zvedel o nji, pojasnim z eno samo besedo: oče in mati sta ji pomrla že zdavnaj, pred tremi leti; in ostala je pri dveh nespodobnih tetah. To se pravi, nespodobni je bilo rečeno. Ena je bila vdova z veliko družino: šest otrok, eden manjši ko drugi; druga — stara devica, malopridnica. Obe sta bili malo prida. Njen oče je bil uradnik, toda le pisarniški in je bil samo osebno plemenitega stanu, — z eno besedo: vse voda na moj mlin. Prihajal sem kakor iz višjega sveta: vendar-le vpokojen kapetan sijajnega polka, dedni plemič, samostojen itd., kar pa se tiče moje zastavljalnice, ni mogla v tetah vzbujati drugega ko spoštovanje. Pri teh tetah je bila tri leta v suženjstvu, pa je vseeno nekje napravila izpit. Sam Bog ve, kdaj je utegnila in kako se je utrjala od neusmiljenega dninarskega dela delati izpit, — to se je vendar nekaj reklo o njenem stremljenju k višjemu in plemenitemu! Zakaj bi se bil pa sicer ženil? Sicer pa — kaj jaz, to bomo pozneje... In tudi, ali je to važno! Učila je tetine otroke, šivala perilo, proti koncu pa ne samo perilo, temveč celo tla pomivala in vse to z njenimi pljuči. Domače povedano, celo tepli sta jo in ji očitali vsak grizljaj. Končalo se je s tem, da sta jo hoteli prodati. Fuj! nečednost podrobnosti raje izpustim. Pozneje mi je

vse do malega povedala. Vse to je celo leto opazoval sosed, debeli kramar, ki pa ni bil navaden kramar; imel je dve branjariji. Dve ženi je že spravil na oni svet in je iskal tretjo, pa jo je vzel na oko: „češ tiha je, vzrastla je v revščini, ženim se pa tako radi otrok“. In res je imel otroke. Šel je na oglede, se pričel dogovarjati s tetama — pa petdeset let star dedec; dekleta groza. Takrat je pričela nositi k meni za objave v „Glasu“. Nazadnje je jela teti prositi, naj ji dasta vsaj kapljico časa za pomislek. Dali sta ji to

† Rajko Daskalov

je bil minister notranjih poslov v vladi Stambolijskega. Pozneje je bil bolgarski poslanik v Pragi, kjer ga je ubil minulo jesen član bolgarsko makedonskega odbora.

kapljico, toda samo eno, druge ni dobila več; začeli sta jo grizti: Že sami, brez tebe ne veva, kaj bova žrli“. To sem že vse vedel, ko sem se tisti dan po jutranjem dogodku odločil. Zvečer je prišel kramar, prinesel je sabo funt rubeljskih konfet iz štacune; ona je sedela pri njem, jaz pa sem poklical Lukerijo iz kuhinje in sem ji rekel, naj gre k nji in naj ji šepne, da sem pred vrati in da bi ji rad povedal nekaj zelo nujnega. Bil sem zadovoljen sam s seboj. In sploh sem bil ves tisti dan zelo zadovoljen.

Bila je že vsa začudena, da sem to jaz, kaj šele, ko sem ji kar tam pred vrati in vpričo Lukerije pojasnil, da bom srečen in počaščen... Drugič, naj se ne čudi mojemu načinu in temu, da kar pred vrati: „češ poznam vse okoliščine in govorim najraje kar naravnost.“ A, kaj hudiča! Govoril pa nisem samo spodobno, to se pravi, kot dobro vzgojen človek, marveč tudi originalno, in to je glavno. Kaj je tak greh to priznati? Hočem se soditi in se sodim. Govoriti moram za in proti in tudi govorim. Še pozneje sem se tega z veseljem spominjal, kakor je tudi nespametno; povedal sem ji naravnost, brez vsake zadrege, prvič, da nimam posebnih darov, da nisem posebno pameten, da mogoče niti posebno dober nisem, da sem precej enostaven egoist (spominjam se tega izraza, izmislil sem si ga med potjo, ko sem šel tja, in sem bil zadovoljen ž njim) in da imam zelo, zelo lahko mogoče tudi v drugih ozirih dosti neprijetnega v sebi. Povedal sem ji vse to z nekim posebnim ponosom, — saj se ve, kako se take stvari govore. Imel sem kajpada toliko okusa, da ji nisem šel naštet svojih vrlin, ko sem ji plemenito razložil svoje nedostatke: „češ, zato pa imam to in to in tole.“ Videl sem, da se ona še silno boji, toda omehčal nisem niti ene stvari; nasprotno, ko sem videl, da se boji, sem šel nalašč še dalje: povedal sem ji kar naravnost, da bo sita sicer, da pa ne bo imela ne oblek, ne teatrov, ne plesov, razen če morda pozneje, kadar dosežem svoj cilj. Ta strogi ton mi je bil silno povšeči. Pristavil sem, tudi to kolikor mogoče mimogrede, češ četudi sem se lotil tega posla, to se pravi zastavljalnice, vendar imam pri tem nekaj cilij, neko takšno zadevo... Toda imel sem pravico tako govoriti: saj sem res imel tak cilj in tako zadevo. Stojte, gospoda, jaz sem prvi vse svoje življenje sovražil to zastavljalnico, ali to je bilo v resnici „maščevanje nad družbo“, čeprav je smešno, da človek govori samemu sebi s tajinstvenimi frazami, to je bilo res maščevanje, res, res! Tako, da je bilo zjutraj njeno posmehovanje, češ da se „maščujem“, neopravičeno. To se pravi, če bi ji rekel naravnost, z besedami: „Da, maščujem se nad družbo“, bi se mi smejala, kakor se mi je zjutraj, in bi tudi bilo smešno. Tako pa, ko sem s tajinstvenimi besedami le oddaleč namignil, se je pokazalo, da se njena domišljija da zavesti. Vrhutega se takrat nisem prav nič več bal: to, da ji je debeli kramar na vsak način bolj odvraten od mene, sem vendar vedel; kakor tudi to, da sem s svojim snubaštvom pred vrati le

odrešenik. To sem vendar razumel. O, podlosti človek posebno dobro razume! Toda res podlosti? Kako tukaj soditi? Ali je nisem že takrat ljubil?

Stojte: razume se, da ji o dobrotljivosti niti črhnil nisem; nasprotno, o, nasprotno: češ meni je s tem izkazana dobrota, ne pa v a m." Tako da se nisem mogel zdržati in sem celo z besedami povedal. Lahko mogoče, da se je slišalo neumno, kajti opazil sem beglo potezo na njenem obrazu. V splošnem sem pa na vsak način zmagal. Stojte, če že vlačim vso to grdobijo na dan, povem pa še poslednjo svinjarijo: stal sem tam, po glavi pa so mi hodile takele stvari: visok si, postaven, dobro vzgojen in končno, brez vsake bahavosti rečeno, čisto čeden si. To mi je migljalo po glavi. Kajpada mi je še tam pred vrati rekla da. Toda... toda omeniti moram; predno mi je rekla da, je tam pred vrati dolgo premišljevala. Tako se je zamislila, tako se je zamislila, da sem jo že vprašal: „no, torej, gospodična?“ in da se nisem mogel zdržati, ter da sem jo vprašal s tako galanco: „no, torej tako, gospodična?“ — z gospodično.

(Dalje prihodnjtč.)

† Petko D. Petkov

bolgarski kmetijski politik in poslanec bolgarske kmetijske stranke. Bil je pred tremi meseci ubit o priliki transporta iz zapora k sodni obravnavi.

Zemlja naša mati.

(Dalje.)

VI.

z Ščemetove gostilne je brnelo in šumelo kakor iz panja pred rojem. Agata je obstala pred vežnimi vrati in premišljevala.

Nekje je slišala glas:

„Tale Untergrund je pa zlodej! Še Pajka poreže.“

„Še vedno je tu“, je pomislila Agata in se ni mogla otresti strahu. Hotela se je že vrniti domov, ko je nenadoma začutila na rami močno roko.

„No, zakaj pa z menoj nisi hotela sem?“

Agata se je zdrznila in zardela.

Slepe oči so v zadregi iskale govorečega, kakor da hočejo premagati in prodreti ograjo teme ter s toplimi pogledi objeti — Janeza.

Šepetaje je rekla:

„Ali si ti?“

Janez se je nasmehnil:

„Kaj me tukaj ne spoznaš?“

Agata je molčala. Tako ji je bilo v tistem trenutku, kakor je človeku, ki v sanjah doseže nekaj, po čemur je davno, davno hrepenel, pa se obenem že tudi zaveda, da so vse to le sanje. Vročično je prišla Janeza za roko ter ga prosila:

„Saj me boš varoval, če grem noter?“

V prvem hipu se je fant nasmehnil, ker ni mogel razumeti dekletove prošnje. Ko pa je takoj nato s pozornim pogledom prebežal njen obraz in stas, je razumel. In naenkrat je začutil, da stoji pred njim ne le slepa sirota, temveč tudi lepo, stasovito dekle. Vrtinčasto so zaplesale misli v njem, pa ji je stisnil roko:

„Nič se ne boj, Agata, dokler sem jaz tukaj, ti živ krst ne sme skriviti lasu.“

Dekle je slišalo obljubo in čutilo krepki pritisk fantove roke ter je drhtelo. Padlo bi bilo najraje predenj, objelo njegova kolena ter mu zaupalo svojo sladko skrivnost. Takoj za željo pa je padlo kakor kepa ledu na razbeljeno kovino: „Ne, ne, saj sem vendar slepa!“

Dr. Milan Hodža

je bil rojen l. 1878. v Sušajah na Slovaškem. Je sedanji kmetijski minister v vladi Češkoslovaške republike. Stekel si je največje zasluge za politično in gospodarsko probujo slovaškega kmeta in se odlikoval kot urednik kmetijskih časopisov „Naša zastava“ in „Slovaški Tednik“. V Ljubljani bo na kongresu vseslovanske agrarne omladine govoril o temi: „Agrarizem in slovanstvo“. Na letošnjem kongresu ga je češkoslovaška kmetijska mladina v priznanje njegovih mnogobrojnih zaslug imenovala častnim članom svoje zveze.

Nato sta šla v gostilno, ki je bila polna ljudi, vika in tobakovega dima.

Agati je kljuvalo v sencih. Izpustila je Janezovo roko in obstala v sobi kakor pribita. Nekdo je kričal:

„Kar naredita, pa je! Kaj se boš obiral, Zagoda!“

Drugi je silil vmes:

„Veš, Jakob, jaz bi si vseeno premislil. Prodati je lahko, po-
tlej pa —“

Agata je poslušala, ker ni mogla razumeti. Kdo prodaja, kaj
in komu?...

Sedaj je spoznala glas pisarja Kljuke:

„Toliko vam povem, gospod Zagoda, da se taka priložnost
redkokdaj zmoti v Dolino. Kaj pa vendar mislite!“

Nato je zahreščal še tisti tujec:

„Rekel sem. Kakor hočete.“

Tema dvema je ugovarjal Lešan, Janezov oče:

„Če si pameten, Zagoda, nikar. Predno se bo jutri zdanilo, ti
bo že žal.“

Zagoda, ki mu je že vino bilo zlezlo nekoliko v glavo, je
mežikal in se smehljajal:

„Pravzaprav sem kmetovanja že do grla sit. Kaj pa imam od
svojega dela, a?! On pa pravi, da me vzame v kompanijo, ali si
slišal? Začne tovarno, pa bom kompanjon, a?!“

„Seve, tako je lahko,“ je ugovarjal Lešan. „On bo pobiral de-
nar, ti boš pa delal in gledal.“

Tedaj se je oglasil debeli sluga Grom:

„Saj vemo, koliko je bila ura! Lešan bi rad sina zabarantal!“

V tistem hipu je pristopil Janez, ki ga dotlej ni opazil nihče
med barantači, k mizi, in je s težko roko lopnil debelega Groma po
glavi.

„Hudič,“ se je otresel sluga, „kaj me pa biješ?“

Janezu se je bliskalo v očeh. Nič ni odgovoril, samo tresel se
je in krčil pesti.

Vsi navzoči so bliskoma planili pokonci.

„Za božjo voljo, kaj se pa pretepate?!“

„Kdo ne da miru?“

„Lešanov!“

„Kaj je že sredi popoldneva pijan?!“

Ker si Grom ni upal vrniti milega za drago, se je prvotno
razburjenje kmalu toliko poglobilo, da so mogli nadaljevati razgovor.

Zagoda je bil že tako meglen, da je govoril miže:

„Dobro si ga. Janez, prav pošteno si mu jo prislonil. Če na-
pravimo kupčijo, moraš biti pri likofu.“

Prijel ga je za roko in ga vlekel k sebi. Janez, ki se je takoj
ohladil, čim je bil dal duška svoji jezi, je smehljaje prisedel.

„Sem mislil, da je bolj hudo —“

R. Prokupek

odličen kmetijski politik, predsednik „Češkoslovaškega kmetijskega sveta“ in „Češkega narodnega sveta“ ter odličen narodno gospodarski strokovnjak.

„Ah, saj ni nikjer nič hudega,“ je momljal Zagoda, Grom pa je brnjožil:

„Ti si kakor sršen. Ali ni bilo prav, kar sem dejal? In misliš, da bi slabo odrezal?“

Janezu je silila pikra beseda na jezik, vendar jo je molče pogoltnil.

Ves ta čas je stala Agata v sobi. Ko je bil nastal hrup in je čutila, da gre za Janeza, jo je obil mrzel znoj. Kakor sneg je prebledela in kakor trepetlika je vztrepetala. Ko pa je potem spoznala, da se je vse pomirilo in da je prešlo brez nezgode, si je opomogla. Čaroben smehljaj blaženosti je obkrožil njena usta.

„Tam je pa tista deklina,“ je dejal tedaj pisac Kljuka svojemu prijatelju Untergrundu. Ta je mlasknil z jezikom.

„Ali prosi vbogajme?“

„Kako pak.“

„Reci ji no, naj pride sem. Saj je lepa kakor gorski cvet.“

Agata je samo napol razumela njun razgovor in je z brezupnimi kretnjami iskala Janeza. Ta pa je bil zamišljen in ni vedel, kako trepeče v strahu sirota, ki ji je bil pred vrati obljubil svoje varstvo in pomoč.

(Dalje prihodnjič.)

Gliša Koritnik:

Kod blodiš, misel . . .

Kod blodiš, misel trudna, žalostna,
ko pada mrak in dež?
O dobro vem: po daljnem polju greš,
kjer lilija cvetě brezmadežna

Pijača lilijska je usten tvojih smeh,
sladkó vabeč —
in bolj je zapeljiv kot smrtni greh
njih nagelj rdeč . . .

A vreden je ljubezni bolj kot lilija
in nagelj negovan —
in sladek je, da duša radostna
ga pije noč in dan . . .

Gliša Koritnik:

Drevo v polju.

V polju zelenem drevo:
storžasta smreka,
znamenje Božje pod njim.
Križani. Rože cveto.

In vseokrog tiho mirnó.
Ne hiše ne človeka.
Ptice krožeče mu venec pletó —
samota se vanj izteka.

In to drevo živi!
Znamenje večno je v njem . . .
Vetra dih vsak ga pretrese —
vejica vsaka žgoli . . .

Drevesa in križa objem:
potniku trudnemu streha,
misli blodeči uteha,
upanje . . . Requiem!

Gad spomini so, ki piči.

(Alojzij Gradnik.)

A. S.

Zemlja in mir.

(Konec.)

Ne moremo mirno prezreti zanimive primere iz političnega življenja nedavnih dni. Lenin, Mussolini in Stambolijski so zrasli v politične činitelje iz prevratnosti vojnih razmer. Medtem ko se prvi briga tu za proletariat (Lenin) in hoče tam buržoazija (Mussolini) stvoriti silno armado v zagotovitev svoje politike, pošilja zemljedelska demokracija (Stambolijski) vojake k plugu. Medtem ko Lenin podpira vlado svoje stranke z rdečimi gardami, medtem ko vede Mussolini oborožene fašistovske legije proti Rimu, se briga agrarec Stambolijski za organizacijo dela, gradi armado proizvajalcev kruha in se trudi, da zagotovi notranji in zunanji mir svojemu narodu, bolgarskim seljakom.

Zemljedelec je torej sam subjekt miru. Vse pacifistične teorije ne odtehtajo s svojo učinkovitostjo vrednosti zemljedelčeve volje: hočem mir, potrebujem mir, ne samo za svoje življenje, temveč tudi za svoje delo, katero služi življenju in ustvarjanju.

Zemljedelec je torej oni zdravi ud na telesu človeške družbe, kateri more, ker je močan, ohraniti celo človeštvo od grozečih bolezni in ran.

Ohranitev miru je zanj istovetna z ohranitvijo življenja v njega trajni zveznosti. Kmet, braneč sebe samega, brani mir. Njegov, na videz egoističen boj in prizadevanje ustvariti ugodne pogoje za svoje delo, je boj za dobro celokupnosti.

V dobi demokracije, ko že ne odločujejo več vladarji po božji milosti o miru in vojni, temveč vlade držav, postavljene na čelo narodom po volji ljudstva, je treba, da bi zemljedelski živelj odločeval v teh vladah, da bi odstranjeval vse, kar bi moglo razrušiti in uničiti pogoje njegovega dela, kakor i življenja i razvoja naroda, da bi branil — mir.

Soodločevanje zemljedelcev v državni upravi in v ustvarjanju pogojev vzajemnega sožitja narodov je najzanesljivejša rešitev pacifističnega problema.

Mir zemljedeltu ni abstrakten, skonstruiran pojem, marveč naraven predpogoj dela in življenja. Pojem miru se pri zemljedeltu krije s pojmom življenja samega. Povsodi, kjer pripravljajo zemljedelci svoje programe za udeležbo v javnem življenju držav, v politiki, tam povsodi vpisujejo zahtevek vzdržati mir na prvo mesto.

Torej je dolžnost vseh narodnih celot in cele človeške družbe uveljaviti popolnoma to nepreceljivo vrednost zemljedelskega elementa in jo postaviti v službo pravega miru.

Naloga demokracije je ne samo ne odvracati sodelovanja zemljedelcev pri zgradbi državnega ustroja in vodstvu državnih zadev, temveč uporabiti neprecenljivo mirotvorno dispozicijo zemljedelskega življa v narodih k zagotovitvi miru, k njega najzanesljivejši obrani in ohranitvi. Edino tako morejo postati pacifistična prizadevanja resnična podlaga življenja in razvoja držav in narodov in ne samo predmet teoretičnih razmišljanj.

Slovaški pregovori.

Obljublja ti gore in doline, a ne da niti kozarca vode. — Obljubiti je gosposki, ne spolniti ciganski. — Kar v srcu vre, v ustih kipi. — Kdor noče, ne more. — Resnica je grenka in trpka, ali zdrava. — Kar se je doma skuhalo, naj se doma sne. — Časti in dobrega imena ne kupiš na trgu. — Ko bi Gospod Bog pastirjevo kletev uslišal, vse krave bi mu med letom poginile. — Kar je pisano, tega mačka ne zliže. — Kadar se govori nemški, tedaj je oblačno; kadar madžarski, tedaj so vetrovi; kadar slovaški, tedaj sveti solnčece. — S slovaščino prehodiš celi svet; kraj sveta zajdeš. — Glava gospod, srce kralj, želodec gospodar. — Kaj nam za bogastvo, če nimamo zdravja. — Ni ga težjega bremena od praznega trebuha. — Pijancu še Kristus Gospod stopi s pota. — Tudi na kamnu se naspiš, če imaš mirno vest. — O mrtvih ali dobro, ali nič! — Spominjajte se, da vas je mati nosila pod srcem! —

Lahko je biti odkritosrčen, če nočeš govoriti vse resnice.

(Rabindranat Tagore.)

Aleksander Obov

je bil bolgarski poljedelski minister v vladi Stambolijskega. On je najodličnejši vodja bolgarske zemljedelske emigracije (beguncev). Bil je verni drug Stambolijskega. Udeleži se tudi kongresa slovanske zemljedelske omladine v Ljubljani, na katerem bo govoril o „Poslanstvu mladine v zemljedelskem gibanju.“

Ivan V. Emeljanov

je bil rojen l. 1880. v Tobolskem v Sibiriji. Je bil ravnatelj „Zveze ruskih kmetijskih združenj in urednik kmetijskih listov „Arhivski žurnal“ (kmetijski list). „Južnaja selskaja gazeta“ in „Chliborob“. V emigraciji deluje z organiziranjem ruskih kmetijskih emigrantov in je vodja kluba ruskih agrarcev v Pragi.

Slovaški pregovori.

Če umre oče, so otroci pol sirote; če umre mati, so cele. — Boljši doma krajec kruha, nego v tujini cela krava. — Vrag ne spi. — Pes psu brat. — Kdor starišev ne posluša, bode poslušal palico. — Tega niti voda ne vzame, niti ogenj ne požge, kar se človek nauči. — Kdor se ne uči, ne ve. — Težko je tega voditi, ki sam noče hoditi. — Ne veš, kdaj boš koga potreboval. — Ne hodi z bobni na ptičel! — Kakor ti o ljudeh, tako ljudje o tebi. — Ena hiša ne trpi dveh gospodarjev. — Ako hočeš spati sladko, večerjaj kratko! — Vsak ptič se drži svojega gnezda. — Ptiča spoznaš na perju, volka po dlaki, človeka po besedah.—

Mi beremo svet narobe in pravimo, da nas vara.

(Rabindranat Tagore.)

Slovaška.¹

Moravsko se od Češke na jugovzhod druži Slovaška. Naravno mejo med Moravsko in Slovaško tvorijo Beli Karpati. Slovaška je po naravi določena k temu, da bi s Češko, Moravsko in Šlezko tvorila eno državo. Toda niti skoraj tisočletna grabljivost in gospodstvo madžarsko nista spremenila zakonov prirode, kateri so dani Slovaški s sestavo zemlje in podnebjem. Kakor ostale pokrajine naše mlade republike, tako je tudi Slovaška dežela zvečine gorata, le na jugu okoli Tise in Donave se razprostirajo ravnine. Slovaška ima prirodne meje. Njena površina je obdana na severu od Karpatov, na južni strani valovi Donava, šumijo listnati gozdovi Novograjskih gor in se dviga vulkanična kopa Matre in Bukovih gor. Na vzhodu se vije Tisa, h kateri se sklanja Prešovsko-tokanjski greben. Vzhodni klin tvori pri Užhorodu odprta vratica dolinam Laborec.

Krasna je Slovaška! V Visokih Tatrah šumijo do višine 1500 m krasni lesovi, nad njimi se vzpenjajo često še 1000 m visoki vrhovi. Najvišji taki vrhovi so Gerlachovský (2663 m), Lomnický (2630 m) in slavni Kriváň. Skalnate stene segajo čisto do ločnice večnega snega. Dolgo v poletje se beli v žlebovih sneg, iz katerega se napajajo slovaški hudourniki; od teh teče edini Poprad na sever k Visli. Od dežja, zraka in mraza razrite skale se drobe, orjaški balvani skalnatih ščitov groze, da se vsak trenotek zvrnejo v brezdanje prepade. Drugod se zopet grmadijo do kotlin, napolnjenih z razvalinami. Ako tvorijo razvaline prirodno ograjo, vznikne za njo jezerce, katero se celo leto napaja z vodo, stekajočo se z zgornjih pobočij. Več kakor 100 takih jezer, ki se imenujejo morska očesa ali plesa,² se skriva v Tatrah. Najlepše je Štrbsko pleso. Z vodami Tater se živi Vag, najlepša reka Slovaška. Dela si pot z žlebinami in privzema Oravo in Kisuco. Pri Žilini ga stisnejo gore in je primoran spremeniti smer svojega toka na jug ter se po dolgem, težkem naporu steka v donavsko nižino. Drzni splavarji plavijo po Vagu splave; poleg njega pelje železnica in deželna cesta. Ob straneh se pase živina, žvenketajo zvončki in se glasi zategajoča žalostna pesem pastirjev. Na hribih se dviga nad Vagom v zrak 14 gradov, izmed katerih je najmočnejši Trenčin.

Prej še nego se valovi Vaga izlivajo v Donavo, pomnoži njegove vode Nitra, zbirajoča svoje vode v bogatem slovaškem Rudogorju. Najvišji njegovi vrhovi ne dosegajo niti 1600 m, so na pobočjih in temenih pokriti zvečine z bukovimi in iglastimi gorskimi gozdovi. Ze v sred-

¹ (Iz „Čítanke pre l'udové školy. II². V Prahe 1923, str. 142—145.)

² Slovaški izraz za „morska očesa“; pomeni pravzaprav vodno globino, mlako. Preva j.

njem veku so kopali v Rudogorju zlato in srebro v Banski Bistrici, Kremenici in Ščavnici. V novejši dobi kopljejo tudi druge kovne rude in premog.

Ker je gorata, ima severna Slovaška hladno podnebje. Na zapadnem Slovaškem je toplejše kot na vzhodnem, ker so doline rek in številne pokrajine obrnjene na jug. Pobočja južnih krajnih visočin Slovaške posegajo že v toplo podnebje.

Zemlja je pod Karpati zvečine peščena in malo rodovitna, rodi zato samo oves in krompir. Ljudstvo je v teh krajih ubožno in si mora potrebni živež izsiliti iz zemlje. Ali v dolinah rek, zlasti na južnem in jugovzhodnem Slovaškem je zemlja zelo rodovitna in podnebje prijaznejše. Znameniti darovi so tu pšenica in sladkorna pesa. Taki rodovitni kraji so na Češkem Polabje in na Moravskem Haná. Južna pobočja vzhodne Slovaške so zasajena z obsežnimi, vzorno obdelanimi vinogradi. Ogromni listnati in iglasti gozdovi, največ v zvolenskem okraju, obsegajo velike množine lesa, od katerega se mnogo izvažata tudi v inozemstvo. Globoki bukovi gozdovi s stoletnimi debli in širokimi kronami, hranijo mnogo zverjadi. Ponekod se pojavita v njih tudi medved in ris. V višinah bohoti igličasto grmičevje, na travnati podrastu zelenijo skupine bodečega brinja, med katerimi se belijo kje-kje vitke breze.

Na pobočjih gora se pasejo črede ovac.

Slovaška ima mnogo zdravih kopališč. Najznamenitejša so Treuščinske Teplice, Piešťany, Sliač in Štubňa.

Slovaki tvorijo vejo naroda češkoslovaškega. Ohranili so si čisti starodavni jezik in osobiti značaj, ki se javi v narodnih pripovedkah, v obleki in vsem življenju. Zato so prvi češki umetniki prihajali na Slovaško, da bi spoznali resnično ljudsko umetnost. Slovaške veznine, slovaške kroje občuduje celi svet. Revne trnavske žene, četudi mnoge ne znajo niti čitati, zgotavljajo s krasnimi barvami na platnu krasne ornamente. Slovaške pesmi se posebnovrstne, ganljive in sve-dočijo o veliki nadarjenosti našega ljudstva.

Ko so Madžari postali gospodarji Ogrske, so počeli skromne in tihe Slovake tlačiti. Vrinjali so se v njihova bivališča, potlačili jih in pomadžarili zlasti mnogo mest. Slovakov je bilo po zadnjem ljudskem štetju več kot 2 milijona. Slovaška je sedaj razdeljena na šest velikih žup: Bratislava, Nitra, Turč. Sv. Martin, Lipt. Sv. Mikuláš, Zvolen in Košice. Več kot 200.000 Slovakov je na Dolnji zemlji izven mej naše republike, mnogo jih živi na Dunaju, na Ruskem in v Ameriki. Vseh Slovakov je 3 milijone.

Na Slovaškem je rimskih katoličanov $\frac{4}{5}$, evangeličanov skoraj $\frac{1}{5}$ vsega prebivalstva. Razen teh so tudi greko-katoličani, kalvinci in židje. Iz katoliških rodbin so izšli naši narodni buditelji Bernolák, Moyzes, Kmet', iz evangeličanskih Kollár, Štafarik, Štúr.

Slovaška je malo obljudena in vendar naše ljudstvo ni našlo doslej v svoji domovini niti najpotrebnejšega živeža. Ni imelo dovolj zemlje, zakaj ta je spadala doslej zvečine vlastelinom in plemenitašem. Ne moremo se čuditi, da je tako razdelejna zemlja, četudi drugače bogata, izganjala prebivalce v Ameriko.

Niti z obrtjo se ne more ljudstvo na Slovaškem preživeti. Tovaren je zelo malo, potrebne izdelke si izgotavlja prebivalstvo po večini po domače. Žene predejo doma volno in prejo stkejo na statvah. Izdelujejo lonce, košare, lesene posode in igračke, skodele, nože itd. Slovaški piskrovezi in steklarji, zlasti iz Trenčína, so znani po celi Evropi. V Oravi izdelujejo izvrstno platno, ki ga takozvani čipkarji raznašajo po svetu. Slovaki so za Madžarske živeli v veliki revščini, niso imeli niti slovaških šol. Duševno življenje slovaško je bilo osredotočeno v Turčianskem Sv. Martinu. Največje in najlepše mesto na zapadu je glavno mesto Slovaške, Bratislava.

Slovaško ljudstvo je mnogo pretrpelo od tujih narodov. Tem večja je naša radost sedaj, ko se Slovaki osvobodjeni vračajo k svojim sestrskim zemljam, s pomočjo katerih se potrudimo, da bo naša bogata in krasna Slovaška imela tudi srečno in svobodno ljudstvo!

Janko Glaser:

Narodna.

Trgal, utrgal bom deteljo,
štiri peresa imela bo.

„Štiri peresa, Anica,
to bode sreča najina:
njiva in hiša in moje srce,
težko že čakamo mi trije —
pridi, o pridi, Anica,
blizu je sreča najina!“

Tine Debeljak:

Pasijonka

Roža pasijonka pognala je v srca,
roža pasijonka za Velikonoč,
rože pasijonke cvet — križ.

Grenak je rože pasijonke cvet —
grenak je moje ljubezni vonj:
srce se razpré v krvav nebosklon,
v blede noč kot na križ sen pripet.

Moja ljubezen — roža pasijonka:
v belih dlaneh žebličasti križ
zori za Velikonoč.

Dolenjsko vinogradništvo v 18. stoletju.

I.

roučavanje starih arhivov daje mnogo in izvrstnih vpogledov v kulturne razmere naših pradedov. Vinogradništvo na Dolenjskem, o katerem je ohranjenih dokaj arhivalij, pa ima še posebno važen pomen: Naši vinogradniki so si znali obdržati za vsako gorico, ki je spadala pod „gorsko palico“ (*Bergstaf*) kakega vlastelina, n. pr. kostanjevških opatov, nemškega viteškega reda itd., svojo neokrnjeno u p r a v n o i n s o d n o a u t o n o m i j o, kakor jim je bila zajamčena po gorskih členih Maksimilijana iz l. 1543.

Vsako leto so se po starih šegah in običajih zbirali ob določenem času in na določenem kraju po dvakrat (n. pr. na Raki na sv. Gregorja in sv. Lovrenca dan pri opatijskem dvorcu). Tam so pod vodstvom svojega župana ali izbranega starešine sami določevali, katera pota morajo posestniki vinogradov, mejaši in sogorniki, popraviti, s kakšno mero naj jim gosposka jemlje desetino, kdaj naj se prične trgatve i. sl. Nato je gornik (*Bergmeister*) razodeval svoje pritožbe, ki so bile precej dalekosežne. V zapisnikih čitamo, da je gornik tožil vinogradnika, ker je v gorici grdo preklinjal, ker je pijančeval, ker ni spoštoval svojega očeta, ker je prešuštvoval i. sl., pa tudi, ker vinograda ne obdeluje pravilno. Slednjič pa so prišle na vrsto tudi medsebojne tožbe mejašev in sogornikov kazenskega in zasebnega značaja. In vse to so vinogradniki v zboru svojih izbranih sodnikov-vrstnikov reševali ter sklepali o tem sodbe, katere je potem gosposka izvrševala. To sodstvo se je ohranilo pri nas še do francoske revolucije, ponekodi še dalje.* Deželni muzej v Ljubljani hrani mnogo opisov vinskih pravic, ki segajo še preko početka 19. stol. To gradivo je zelo imenitno, ker nam kaže sliko kulturnih in pravnih razmer. Pa ta stvar spada po vsej priliki v kakšen pravniški časopis. V našem listu naj izvajamo samo to, kar se tiče strokovnih vprašanj vinogradništva, seveda strogo po zgodovinskih virih.

* V Slinovcih pri Kostanjevici je posloval starešina rodbine Colarič prav do leta 1848. kakor gornik. Še danes pravijo pri tej hiši „pri Gorniku“.

Ena izmed najuglednejših vinogradniških plemenitih rodbin na Dolenjskem je bila ona Breckerfeldt-ov iz Starega gradu, dobro uro hoda od Novega mesta ob poti, ki se vije na desnem bregu Krke proti Beli cerkvi. (V ženski liniji je prešel njihov sedaj že izumrli rod v grofovsko rodbino Margherijev). Ivan Žiga pl. Breckerfeldt (roj. 1689, umrl 1760 v Novem mestu) je bil velik državniški talent, pa je tudi prav rad sodeloval pri gorskih pravicah graščine Klevevž ali novomeškega nemškega viteškega reda pod Gorjanci. Njegov sin Franc Anton pl. Breckerfeldt (roj. 1740 v Starem gradu, umrl 1806), pa je bil izrazit ekonom in vinogradnik. Bil je v vednem stiku s kmetijsko družbo v Ljubljani in njegovo poročilo, katero je odposlal iz Starega grada z dne 1. marca 1780, je našlo pri Kmetijski družbi zelo vestno upoštevanje. Iz tega poročila, ki se nahaja v ljubljanskem deželnem muzeju, naj navedemo vse to, kar bo zanimalo naše strokovnjake vinogradnike, ki se radi bavijo tudi z zgodovino svoje stroke.

II. Krajevne razmere popisuje Franc Anton pl. Breckerfeldt zelo natančno. Najboljša in najlepša vinogradska gorica se mu zdi — Vinji vrh (nad Belo cerkvijo). Skoro da postane naš pripovedovalec pesniški, ko popisuje — seveda v nemščini — to gorico! Ona daje že za oko krasno podobo: Zdolaj se razširja v prostrano krogolino, ki se polagoma vpenja preko prostranih poljan šentjernejskih in krških, ne da bi se videle meje do gora. Vinji vrh ima celi dan, posebno pa zjutraj in opoldne solnce. Ne daleč od njegovega vznožja se vali Krka, ki bi sicer trtam dobro dela s svojo vlago; vendar v juliju, avgustu in septembru, ko prične grozdje zoreti, radi svojih megla ni posebno koristna. Tla so na Vinjem vrhu globoka ilovica, mešana s peskom in laporjem. Grozdje je tu mnogo sočnejše kakor v Grčevju, sadje okusnejše. Vina, pravijo, so tu trpežnejša kakor ona v Grčevju in Trški gori. Tukaj poseduje tudi mnogo graščakov svoje vinograde.

Trška gora ali Trsja gora je večja gorica kakor Grčevje pa mnogo manjša kakor Vinji vrh. Ima opoldansko in večerno solnce. Zemlja je ilovica, pomešana z drobnim peskom. Je kakor kakšen amphitheater. Breckerfeldt pravi, da ni nobenega graščinskega vinograda na Trški gori več, toda meščani iz Rudolfovega in pa kmetje vzdržavajo te vinograde v prav dobrem stanju. Gornina in desetina pripada popolnoma stišskemu samostanu, ki baš ta vina zelo čišla.

Grčevje ali Goričevje je dobilo svoje ime odtod, ker so bile prve trte, ki so jih tukaj nasadili, iz grofije Goriške. Ta gorica ima več lazov, ki se skoro vsi precej strmo vspenjajo. Jutranje in opoldansko solnce obseva gorico, če ni na potu kakšno drevo. Ali jabolka, orehe, visoke moštnice iztrebljajo iz vinogradov, le češplje se nahajajo tu pa tam med trtami. Ta gorica je zelo skalovita in zdi se, — pravi pisatelj Breckerfeldt —, da mnoge skale ob vinogradih precej pripomagajo k gorkoti, ker se solnčni žarki odbijajo od skal na trte. Daljni hribi v krogu okoli Grčevja ga branijo pred mrzlimi in ostrimi sapami. To pa ne brani prostega dotoka zraka. Zato je sadje tu sladko, dišeče (aromatično), slastno. Zrak mora biti tu napolnjen s subtilnimi, razpršenimi, zgorljivimi dišavami, ki trti zelo koristijo. Tudi v Grčevju ima mnogo graščin svoje vinograde.

III. Vrste trt. Breckerfeldt podaja tu s posebno ljubeznijo opise edenindvajsetero vrst raznih trt. Mislim, da ne bo odveč, ako podamo njegove navedbe kolikor možno v celoti. Vsekakor utegne biti to mal prispevek k zgodovini našega domačega trtoslovja (ampelografije). Breckerfeldt navaja imena vrst v svoji slovenščini. Mi bomo rabili književni izraz na prvem mestu, Breckerfeldtovo izvirno izražanje pa posadili med oklepaje.

a) Beli muškatelec („*muskatou ta bel*“). List ima trodelne glavne zareze z ne posebno globokimi škrtami („*Kerbe*“), na zgornji in spodnji strani svetlo zelene barve, pecelj rdečkast. List se otiplje nekako pusto, čeprav je gladek in brez volne. Jagode so polne soka, sladke, dobro dišeče, lupina debelejša kakor pri drugih vrstah grozdja. Raste večinoma le v Grčevju.

b) Žlahtni muškatelec („*muskatou ta flachtni*“ = *Muscat frontignac*). List kakor pri prejšnjem. Jagoda malo jajčasta, svetlozelena, velika, z modrikastimi lisami. Kočljivo grozdje, pa vendar v Grčevju poznata trta. So kmetje, ki pridelajo 2 in več veder čistega žlahtnega muškatelca, če se letina dobro obnese.

c) Črni muškatelec („*muskatou ta Zherni*“). Ker je grozd zelo dolg in ima velike jagode, ki imajo močan muškaten okus in so svetločrne, zato ima Breckerfeldt to plemenito in sladko vrsto za *Muscat violet*. Ima ga v Grčevju le grajščina Boštanj, drugje ga skoro ni.

č) Bela tičina („*Tizhena ta bela*“): Breckerfeldt pravi, da se mu zdi ta vrsta za *Muscat de malvoisie*. List je trikrat predeljen, svetlozelen, bleščeč, gladek, se otiplje mehkeje kakor

muškateľčev, pa mu je zelo podoben. Visi na rdečkastem, nežnem, gladkem peclju. Kolenca (*Knoten*) so za tri prste vsaksebi. Grozdi so ozkih jagod. Jagode majhne, zelo sladke, nekoliko vzbokle, svetlorumene, posebno na solnčni strani pikčaste. Nimajo duha po muškatu. Les trsa je svetlorumen. Vino od bele tičine je po barvi in okusu precej podobno malvasijcu. Na Vinjem vrhu te vrste ni, na Trški gori je redka, v Grčevju pa zelo navadna. Tičem in žuželkam gredo zrele jagode zelo v slast. Odtodi pravijo kmetje tej vrsti „*tizhena*“ (ptičevina). Prav tako je dobil svoje ime od mušic (*muscis*), ki ga uničujejo.

d) *Drobna tičina* („*Tizhena ta drobna*“) je sicer prejšni malone popolnoma slična, le jagode so široko potlačene in niso tako blizu druga pri drugi kakor pri oni. Obe sta enakega okusa in enako sočni.

e) *Tičinska belina ali drobna belina* („*Belina ta tizhenska*“ ali „*ta drobna*“). Listi so veliki, razedljeni. Les rdečkast. Jagode so kakor pri tičini, vendar le rumenkastomarogaste, pa okroglejše in nekoliko večje. Daje zlatorumeno vino. Nahaja se v vseh treh goricah zelo pogosto in splošno. Šteje se med žlahtno trsje.

f) *Debela belina*, tudi *trebelika*, je prejšnji belini zelo podobna, le da daje večje grozde, pri katerih jagode zelo vsaksebi stojijo. Ima malo grozdov; sade jo po vseh vinogradih.

g) *Debela lipina* „*Lippena ta debela*“ = *le Melier blanc*). List je trikrat predeljen, širok, zdolaj bel, kosmat, spomladi kakor z moko potrošen. Belozelene, skoro jajčaste jagode so pokrite z belim praškom, rasto druga tik pri drugi. Ne daje zase rumenega vina. Nahaja se povsod, ni kočljiva, prenaša dobro mraz, kmetje jo zelo čislajo. Novi nasadi se napravljajo iz trsja te vrste.

h) *Drobna lipina*. Samo grozd se razlikuje od prejšnje vrste, ker so jagode manjše, gostejše, na manjših peceljčkih. Čislajo jo enako, dobi se povsod.

i) *Lipinska črnina* („*Lippenska zhernina*“) je po Vinjem vrhu zelo znana, v Grčevju se je pa ne najde lahko. Breckerfeldt priznava, da niti trte niti grozda še ne pozna.

j) *Lipinski javor* („*Javor ta lippenski*“ = *Plant-verd, le Melier verd*). List je kakor javorov (*acer pseudoplatanus*), zdolaj belkast, nekoliko kosmat, zgoraj bledezelen. Grozd ima ozke jagode, ki so okrogle, belkaste z belim praškom pokrite. List je rdeče pikčast, ravnotako tudi les, ki ima tudi rdeče proge. Trta rodi obilo, daje belo vino, je okusnega sadu in jo splošno sadé.

k) *Zeleni javor* („*Javor ta feleni*“) se razlikuje od prejšnjega le po barvi listov, ki so zgoraj bolj sočno zeleni, zdolaj pa malo bolj kosmati. Pikic skoraj ni videti, les nima rdečih prog. Jagoda je velika, zelenosvetla in ne posebno sladka. Sade to trto splošno, ampak ne čislajo je posebno.

l) *Beli javor* je lipinskemu javoru tako podoben, da se zdi za isto vrsto. Vinogradniki ga poznajo po jagodah, ki so nekoliko svetlejšje in cikajo na rumeno. Raste povsod.

m) *Zelenika*. Njen list je trikrat predeljen z globokimi zarezi. Med listi rasto dolgi poganjki. Les je svetlorjav, cika na pepelnato. Grozd je dolg. Zdi se, kakor bi na grozdnem peclju viselo več grozdov zase. Jagode so majhne, zelene, gosto druga pri drugi, zelo sočne. Leta 1779. je Breckerfeldt stehal en grozd in mu ugotovil težo 6 funtov. Trta se plazi radi mnogih vilic ob kolu, tudi če se je ne poveže. Vino je pitno in prijetno še le ko je 3 ali vsaj 2 leti staro; takrat postane podobno *Cebedinu*. Zeleniko poznajo vsi vinogradniki, ob novih nasadih pa jo redkeje sadé, ker imajo raji lipino.

n) *Križatina* („*Krishatena*“) se tudi imenuje prej navedena zelenika; če pa je vendar posebna vrsta, je pač razloček komaj zaznat.

o) *Želodina* (*Shelodna* — le *Gland* ali *Pinquant-Paul*) ima trojno deljene liste globokih zarez, spodaj kosmate, z nekoliko rdečkastimi peclji. Jagode so velike, ovalne in bele; trta je povsod bolj redka, ampak poznana.

p) *Šklina* („*Skellina*“, „*Stellina*“, „*kosji bobek*“). Jagode kakor beli kozji seski, skoraj jednake prejšnji vrsti, samo da nekaj večje in daljše.

r) *Črninska šklina* („*Stellina ta zherninska*“): Trta, listi, les enak želodini, grozd dolg, široke jagode, capaste, („*zottlicht*“) in modre, na črno cikajoče. Znana na Vinjen vrhu in Trški gori, v Grčevju je ni.

s) *Tičinska črnina* („*Zhernina ta Tizhenska*“-*Pinau*, *Morillon noir*) jagoda črna, sladka, les bolj rdeč, kakor pri vseh drugih vrstah, pikčast, kolenca po tri prste vsaksebi, z dolgimi izraščajočimi sitkami (*Zäser*). List kakor pri tčini. Ni redka v Grčevju, pač pa na Trški gori in Vinjem vrhu.

š) *Lipinska volovina* („*Volowna ta lippenska*“). Breckerfeldt misli, da je to *Fromentau*. Grozd velik, jagode kakor volovsko oko, pa lupine krhke, ki se spreminjajo od siv-

kaste na rdečkasto barvo, zelo sočna; Na Vinjen vrhu zelo v navadi, tudi na Trški gori pogosta.

t) *Drobna volovina* („*Volowna ta drobna*“, *Gris-rouge*.) Ima trodelen list z globokimi škrtami, na dolgih pecljih, nima tako črnih jagod, kakor tičinska črnina, pa daljše poganjke. Les je slaboten, ne izraste visoko. List je spodaj kosmat; vino je nežnega okusa. Na Vinjem vrhu in na Trški gori se nahaja pogostejše kakor v Grčevju.

IV. *Pridelovanje*. Breckerfeldt se zgraža nad načinom, ki je bil tedaj na Dolenjskem v navadi za trgatve. On popisuje trgatve tako-le: Brez ozira na to, katera vrsta grozdja dozori prej, katera pozneje, bere se kar vprek, meče v brente in tam vse pomečka. Iz brent se dene zmečkano grozdje v kadi, kjer se z lesenim tolkačem potolče. Tu ostane vse skupaj z lupinami in hlastinami vred več ur, kakor pravijo, na tropinah. Zvečer to maso z nogami popolnoma razmečkajo. Sok se razpusti preko mreže, da ostanejo hlastine in lupine na njej, v manjšo kad, odtod pa se prenese v škafig v sod. Lupine, ki so ostale na mreži, se še enkrat do zadnje kapljice iztisnejo, potem se denejo še v stiskalnico (prešo), odkoder gre sok v isti sod. Nato se pusti mošt pri odprti vehi kipeti šest, osem ali še več dni. Veliko pozneje se voha zapazi. Šampanskih veh in haleških cevi tu ne poznajo. Breckerfeldt vprašuje: Ali ne leži na dlani, da pri taki manipulaciji mnogo močnih, ognjevitih alkoholnih par uide?

Naš pisatelj se zavzema za pravo sortiranje (odbero) vin pri pridelovanju in podpira to zahtevo tako-le: 1. V Andaluziji se odbirajo vrste grozdja že ob trgatvi, ker tamkajšnji voditelji trgatve vedo, katere vrste se dobro prodajajo. Pri nas na Dolenjskem pa berejo kar vprek. Morda še ni določeno, kaj je bolje, da se vrste grozdja skupaj berejo ali pa da se še le vino raznih vrst meša. Treba tudi poskusov glede razmerja. 2. Če se naj izprešano vino ne meša med prvo odteknino, in če skušnja kaže, da vino brez primesi prešanca postane klejasto (*klebricht*), potem se da tentu po splošnem mnenju odpomoči s primesjo zelenike in ni treba prešanca dotakati. 3. Čas dozoritve je različen. Zelenika dozoreva najzadnje, javor in belina prej kakor tičina, lipna pozneje, rdeče vrste pa še pozneje kakor tičina, toda pred zeleniko. Ako bi se sortiralo, bi se že pridobilo toliko, da bi se dozorelih vrst ne pomešalo preveč z nedozorelimi. 4. Vino iz sortiranega grozdja bi mnogo pridobilo na dobroti in značaju. To bi bila tudi obramba zoper vsakojaka sleparstva, ker bi se okusi mnogo bolj spoznavali.

5. Sicer bi nekaj vin izgubilo na vrednosti, ako se odloči od njih zlahtnejše vrste grozdja. Ali na drugi strani bi se pa pridobilo, ker bi se pridelalo tako izvrstna vina, kakor jih danes še nimamo. Osobito, ako bi se vpoštevalo pravilna navodila o pridelovanju vin, imeli bi taka vina, kakršna bi se kosala z veliko bolj sladkimi vini drugih dežela.

Glede pridelovanja vina Breckerfeldt že uvodoma svojega poročila na kmetijsko družbo povečuje neko knjižico „Anleitung zur Verbesserung der Weine“, katero je izdal l. 1775. v Frankfurtu in Leipzigu nek neznani nemški autor. Po tistih navodilih je on napravil troje sortiranih vin, namreč tičinsko črnino, belo tičino in zeleniko. Pri tem je postopal, kakor opisuje, tako-le: Bral je tičinsko črnino 2. oktobra ob solnčnem svitu, natančno odločil jagode od hlazin, dajal samo jagodje v kad okoli 30 veder, ki je stala v kleti, napolnil jo do $1\frac{1}{2}$ čevlja izpod pokrova, pustil je vse to 9 dni lužiti (*beizen*). Vsak dan se je dva do trikrat vsebina kadi premešala. Kad je bila pokrita z deskami, preko desk pa je bila razprostrta rjuha, da pare ne bi mogle uhajati. Deveti dan je bila ta masa z nogami zmečkana, sok razpuščen preko sita, čisti mošt je prišel v 18 veder vsebujoč hrastov sod, ki je bil poprej izžgan z 1 maslecem (*Seidel*) čistega močnega žganja. Sod je bil napolnjen do vrha. Kar ni šlo v ta sod, dejali so v manjšega, da se iz njega po potrebi nadotaka večji sod. Kipenja v sodu ni bilo, mošt je ležal kakor olje mirno pri vehi. Po 6 tednih je bil pretočen v enak sod, ki je bil tudi enako vžgan. Niti kapljice od prešanca ni smelo priti v sod. Vino, dasi ne dosti vpijanljivo, je bilo močno, sladkasto, zelo rdeče, pa trpko. Vinski trgovec ga je željno odkupil in v denar spravil. Da vino ni vpijanljivo, zdi se Breckerfeldtu posledica tega, da se je skozi devet dni vsak dan mošt premešaval.

Belo tičino pa je Breckerfeldt pripravil tako, kakor pripravljajo vino splošno vsi drugi vinogradniki. Trgal jo je 30. septembra, pecljev in hlazin ni odbiral, niti ni lužil mošta, ampak dejal ga je takoj, ko je bilo grozdje steptano, v 8 veder obsegajoč, z žganjem izžgan sod. Ni dopustil, da bi mošt sam s seboj („*unter sich*“) vrel, ker pravijo, da od takega vina rada glava boli, kakor n. pr. pri hrvaških vinih. Kipenje je bilo dovršeno v 6 dneh ob odprti vehi; večkrat je bilo treba sod nadotočiti. Čez 6 dni je bila voha zabita. Noben drug mošt ni tako prijetno dišal in ni imel tako lepe pene pri vehi, kakor ta Bela tičina. Po 6 dneh se je vino

pretočilo, sod pa vedno nadopolnjeval, vendar nikdar ne s prešancem.

Na enak način se je postopalo z zeleniko. Brana je bila nazadnje, namreč 4. oktobra. Vino od zelenike je zelo občutljivo, zahteva dobre kleti. Popolno po dobroti je še le po 2, 3 letih.

V. Breckerfeldtovo poročilo je neki veščak Jernej Pogatschnik v dopisu na kmetijsko družbo z dne 7. julija 1786 najlaskaveje pohvalil. Priporočal je družbi, da naj se mu dá primerna zahvala, sicer naj se pa poskrbi, da bodo gorski gospodarji, imetniki „gorske palice“, na svoje podložnike vplivali v smislu Breckerfeldtovih navodil osobito glede poznejšega branja in pa sortiranja.

Breckerfeldt je dobil — nato povabilo, da naj stavi svoje predloge, kako bi se vinogorski red (*Bergordnung*) izpremenil, da bo stvar boljše odgovarjala sedanjim razmeram. Slo je tu v prvi vrsti za izboljšanje gorskega reda, izdanega leta 1543. v nemškem jeziku, ki pa je v nešteti slovenskih prevodih in prepisih dobil razne oblike, ki se med sabo niso vjemale, a njih vsebina osobito glede pravnih odnošajev (testamenti, ženitve, desetina, itd.) ni več odgovarjala danim potrebam. Morebiti se bomo pri drugi priliki ozrli na te Breckerfeldtove predloge za izpremembo pravnih določil vinogorskega reda. V okviru tega članka bi le še dodali, da je Breckerfeldt v svojem drugem poročilu podal še obširnejšo sliko dolenjskega vinogradništva. Odločno oporeka, da bi dolenjsko vino zaslužilo nekakšno preziranje. Omenja, da je neki kranjski vinski trgovec kupil l. 1775. zeleniko iz Grčevja, pa jo je l. 1778. prodal za pristni *Cebedin*. Neki gospod je napravil iz osušenih jagod *pikolit* in ga serviral visoki gospodi v Ljubljani. Ti so ga pili za imenitno „konfektno vino iz Levante“. Spoznati treba dolenjska vina iz Pleterja, Golobnika pri Šentjerneju, Veselice pri Metliki, iz Tančjega vrha, iz Starčvrha pod Gorjanci, iz Mokric, Semiča, Drenovčana in Trellovčana pri Krškem. Nekatera se bližajo po svoji cvetlici „kanarskemu sektu“ (*Kanariensekt*). Treba bi bilo 51. gorski člen izpremeniti tako, da bi se ne trgalo vse hkratu, ampak najpreje tičino, belino in beli javor, pozneje lipino, kozji sesek, še pozneje zeleniko, križatino, spateno in vse črne vrste. Doslej se je trgalo čisto gotovo prezgodaj, namreč v tednu po sv. Mihelu. Zakonito bi moralo biti ustanovljeno, da se 10 dni po sv. Mihelu še ne sme trgati in tudi po tem času naj bi imel vsak gorski gospod pravico določati še poznejši, — nikoli pa prejšnji rok. Trgatev bi se morala

vršiti le ob suhem vremnu. Kajti od rose ob trgatvi pride $\frac{1}{25}$, od megle $\frac{2}{13}$, od dežja pa še več vode v mošt. Leta 1780. so trgali v dežju, pa se je vino pokvarilo. Da se pospešuje dozoreenje grozdja, je v nekaterih deželah v navadi, da izpodrezavajo peclje grozdov in odbirajo 14 dni pred trgatvijo liste. Breckerfeldt dvomi, dali je to priporočljivo. Priporočati bi bilo nasade boljših trt in pa precepljanje. Doslej se le „gruba“. Skrbeti bi bilo treba za dobre gornike (*Bergmeister*), ki bi šli sogornikom na roke z dobrimi sveti, kako se vinograd izboljšava s sajenkami (*Wurzelstöcke*), ključi (*Sestz- oder Blindhölzer*), ali z grebenicami (*Senkreben oder Absenker*). Paziti bi morali ti gorniki, ali vinogradniki trebijo plevel, ali vinograd pravilno gnojé („*ponashat*“ pravi Breckerfeldt, izraz pa je še v rabi v ruščini). Gnojenje s tropinami ni dobro, ker grozdje lahko gnije. Blato iz grap ob potih („*viatsche*“), ajdova slama, nagnit les, oklestina od kolov so najboljša gnojila. Nikar pa ne gnojiti z novim gnojem, ker to škoduje.

Franc Anton pl. Breckerfeldt je bil sin prosvetljene dobe izza časov Jožefa II. Mož je imel srce in tudi razumevanje za dolenjsko vinogradništvo. Morda se ne motimo, če rečemo: Škoda, da je prišlo vsled francoske revolucije do velikih vojnih zmed, ki so morale v kali zadušiti vse dobre klice, ki so se kazale v prizadevanju domačega strokovnjaka. Da bi bile vspele, bi bržčas dolenjsko vinogradništvo ne rabilo še skoro celo stoletje, da se je pospelo na višino, na kateri se nahaja dandanes.

Dr. Metod Dolenc (Ljubljana).

VI. Opazke vinarskega strokovnjaka. Iz predležečega spisa vidimo, da so imeli vinogradniki v starih časih v naši deželi mnogo večje pravice, dosti več smisla za skupnost in pa tudi dosti več vnetih prijateljev kot dandanes.

Da ni med prosvetljenci manjkalo tudi veščakov, ki so skušali pospeševati napredek vinogradništva, zlasti pa pri nas toliko zanemarjenega kletarstva, nam kaže Breckerfeldtova razprava.

Iz strokovnega stališča bi bilo k njej sledeče pripomniti: Glede vinskih goric slovi danes Trška gora na prvem mestu. Zanimivo je tudi, da navaja Breckerfeldt ime Tršja gora, ki je gotovo prvotno ime od izraza trš, to je obsekano grmičevje, kakor se ga še danes dosti vidi med vinogradi v Trški gori. (Bajke o velikem Novem mestu, ki se je raztezalo tja do mestne ail „tržke“ gore, ostanejo pač le bajke). Kjer je na Dolenjskem v vinogradih

lapor, tam raste najboljšje vino. Laporja najdemo dosti v Trški gori, Grčevju (izraz pride gotovo od „Gričevje“, ne pa od goriških trt, o katerih ni tu niti sledu), Vinji vrh ima bolj težko, ilovnato zemljo, v kateri raste sicer dobro vino, pa ne boljše od onega v laporju. Razgled z Vinjega vrha je pa gotovo najlepši izmed vseh teh gor.

Zanimivo je, kar piše Breckerfeldt o trtnih vrstah (sortah), ki so se v tem času v imenovanih treh goricah gojile in od katerih se mnoge gojijo še dandanes. Večinoma so to stare domače sorte, zato se z njenimi francoskimi imeni ne morem povsem strinjati.

Muškatelc je pač importirana vrsta. Razen rumenega, ki ga še danes najdemo raztresenega po posameznih vinogradih, so ostale pravrste izginile. Najbrže jim je smrtni udarec prizadajala trtna plesnoba (*oidium*), ki muškateleca hudo napada. Ta bolezen je šele sredi pretečenega stoletja prišla k nam iz Amerike, zato je srečni Breckerfeldt še ni poznal, kakor tudi ne peronospre (paleža) in ne trtne uši, katere dobrote imamo vse iz Amerike.

Bela tičina ali tičinska belina, dalje tičinska črnina, ali črna tičina se še danes nahajajo po naših vinogradih, dasi gotovo v manjši meri kakor nekdanj. Še pred 30 leti so rodili izvrstno tičino stari hmelniški vinogradi v Grčevju. Danes po obnovitvi od trtne uši opustošenih vinogradov nadomeščajo tičino rizlink in druge žlahtne vrste, ki bolj rodé. Vse „tičine“ so namreč hude oprhljivke, imajo nepopolen cvet, se težko oplodé, se osipljejo (oprhnjejo), dajo zato grozdje z redkimi jagodami, ki jih tiči radi zobljejo, odtod ime. Gotovo so poleg muškateleca v starih časih dajale „tičine“ najboljša vina, danes pa gre brez dvoma prvenstvo belemu burgundcu in silvancu, ki ju takrat v naših krajih gotovo še niso poznali. Škelino poznajo vinogradniki v Trebanjskih goricah, to pa, kar opisuje Breckerfeldt po tem imenom, je malo vredna vrsta kozji ses (*Gaisdutte*), ki jo tupatam povsod po Dolenjskem dobiš. Daje trdo in kislo grozdje, ki je podvrženo plesnobi. Zelodovina je popolnoma izginila. Zelo čudno je, da ne omenja Breckerfeldt dolenjske črnine (žametova črnina, črna kavščina), ki je ena najbolj razširjenih vrst na Dolenjskem in je podlaga dolenjskega „cvička“.

V veliki meri nahajamo od popisanih starih trt v naših krajih le še drobno, zlasti pa debelo belino, ki jo imenujejo Nemci

„Heunisch“, baje od „Hunnisch“, ker so jo Huni razširjali (?). Ta vrsta daje tipična, lahka dolenjska bela vina s prijetno kislinico. Zori precej zgodaj, rodi dobro — a žal, gnije rada!

Zelo čislana je „lipina“ radi velike rodovitosti in neobčutljivosti za mraz in bolezni. Daje pa le vodeno, nizko vino. Tudi lipinsko črnino, javor in volovino najdeš še po naših vinogradih, vse to daje pa le nizko, kislo vino, kakor tudi nekdanj tako sloveča „zelenika“ ali „kržatna“ (krž = storž, ker ima storžu podoben grozd), ki se da res šele v 3. letu piti, to je, kadar se „omladi“, namreč izgubi nekaj kisline, kajti 12 do 24‰ kisline v moštu (3 krat več kakor normalno!) ni pri njej nobena redkost. Vse te malovredne, kisle, poznorodeče vrste so iz naših vinogradov več ali manj izginile. K temu je najbolj pripomogla trtna uš. Z dobrimi importiranimi trtnimi vrstami smo temeljito izpremenili nekdanji kisli značaj dolenjskih vin, gotovo veliko na bolje. Kdor hoče vedeti, kakšno je bilo dolenjsko vino v starih časih, naj pokusi vino iz litijskih goric, kjer raste še stara trta in prepričal se bo o velikanskem napredku našega vinogradništva po filokseri.

Toraj v vinogradništvu je napravila Dolenjska velik korak naprej, ker je Dolenjce v to prisilila majhna zajedalka na korenini stare, domače vnske trte, — trtna uš.

Ne moremo pa se toliko pohvaliti o kletarstvu. Če beremo Breckerfeldtov opis, kako so pred skoraj 200 leti pripravljali na Dolenjskem iz grozdja vino, nad čemur se je zgražal že Breckenfeldt sam, moramo žal, priznati, da večina dolenjskih vinogradnikov še danes prav tako dela, da celo še slabše, kajti ponekod ne odtakajo mošta v 24 urah od tropa, temveč ga puščajo celo po 6—8 dni (n. pr. v Belokrajini) na tropu kipeti. O kakšnem sortiranju grozdja je razen pri naprednejših, večjih posestnikih malokje kaj videti. Žal, da celo hudi škodljivci vina — zavrelka — naših ljudi ne izučijo, da bi bolje kletarili. Sploh vidimo, da je že Breckerfeldt učil našega kmeta-vinogradnika isto, kar ga učimo mi še danes: zoritev vpoštevati, zato pozno trgati, grozdje sortirati, zlasti odbirati gnilo in pokvarjeno, hitro prešati itd.

Zanimive so tudi Breckerfeldtove kipelne poskušnje. Črnino (črno tičino) je sicer malo predolgo „lužil“ (9 dni) na tropu, pač pa jo je pecljal, mešal trop v kadi in kad pokrival, česar vkljub tolikim navodilom še danes ne delajo naši vinogradniki. Tudi njegova naprava belega vina (iz bele tičine) je bila povsem moderna, brez kipenja na tropu, samo kipenje pri odprti vehi ni bilo pravilno.

Da je bil Breckelfeldt zelo prosvetljen mož, ki je veliko videl, čital in mislil, je videti iz vsake besede, ki jo je zapisal. Tako je bilo tudi pravilno njegovo naziranje, da je kvarno, obirati listje okoli zorečega grozdja (delajo ponekod še danes!), ker se jemlje možnost, da list asimilira snovi in da grozdje pridobiva na sladkorju. Ker so se z vednim grubanjem širile le najbolj močno rastoče, to je navadno najbolj ordinarne trtne vrste, je imel Breckelfeldt čisto prav, da je priporočal gojenje sajenk in zasajanje novih vinogradov s sadikami. Zgodnja trgatev in trgatev v mokrem vremenu je silno na kvar kakovosti vina. Zato so imeli že v Breckelfeldtovih časih svoje vinogradske rede, ki so to preprečevali, dočim dandanes nimamo niti enega modernega vinogradskega zakona. Potem pa še preziramo „stare čase“!

Bohuslav Skalicky, (Grm).

Franc Pirnat:

Pasja steklina, nje znaki in zatiranje.

(Konec.)

krajno brezvestno ravna torej oni lastnik psa, ki zamolči ali prikrije, da mu ga je svoječasno ogrizel stekli pes. Taka brezvestnost je povzročila že jako mnogo gorja, ki je zadelo osobito prebivalce v bližini dotičnega gospodarja.

Ako pa bi doletela kogarkoli nesreča, da ga je napadel in ugriznil stekel ali stekline sumljiv pes, poišče naj si čim preje mogoče zdravniške pomoči! Po razpisu ministra za narodno zdravje z dne 28. avgusta 1920, št. 19.960 (Uradni list deželne vlade za Slovenijo št. 103 iz leta 1920.), se mora namreč vsakdo, ki ga ugrizne žival sumljiva stekline, poslati na zdravljenje v bližnji Pasteur-jev zavod, ker je pač dognano, da se zamore preprečiti izbruh stekline pri človeku edinole s pravočasnim profilaktičnim cepljenjem v omenjenem zavodu.

Za svarilen vzgled skrajne neprevidnosti, naj navedem k sklepu to-le resnično in nad vse žalostno zgodbo:

Peter Plohl, prekupovalec živine in mesar v Forminu št. 39 na ptujskem polju je imel velikega psa, ki ga je spremljal po dnevi

na njegovih službenih potih, po noči pa je skrbno čuval dvorec in premoženje svojega gospodarja.

Dne 10. sušca leta 1922. se je priklatil mal tuj pes na dvorišče, kjer je bil pripet Plohlov pes, se je z njim zlasal, ga obgrizel in nato pobegnil neznano kam. Vaščani so baje svarili posestnika, češ, mali pes bi utegnil biti stekel, toda Plohl se ni brigal za to stvarilo.

Nekega večera — bilo je 29. aprila — je Plohlov pes, ki je bil vedno pripet na mesarski vrvi — ne pa na verigi — vrv pregrizel in utekel. Prihodnjega dne se je sicer vrnil domov ves pobit, okrvavljen in poln ran, bil pa je miren. Dal se je brez vsega privezati na vrv in ležal je cel dan. Ko mu je gospodinja prinesla naslednjega dne hrano, je ni pokusil. Dne 2. majnika je prišel Peter Plohl na večer domov. Pes svojega gospodarja ni več spoznal. Ta ga je zaradi tega hotel strahovati s paličo. Pri tej priliki ga je pes popadel za desno roko in ga ranil do krvi. Plohl pa si je obvezal rano in ni posvečal zadevi prav nikake nadaljne pozornosti. Tudi ko je poginil pes dva dni pozneje, se Plohl za to ni zmenil; oddal je mrhovino konjaču, da jo pokoplje.

Po preteku 7 tednov, od dneva poškodbe po lastnem psu, pa je začel Plohl dne 25. junija bolehati. Lotila se ga je vročina, zmanjkalo mu je teka. Opoldne je sicer zavžil nekoliko juhe, mesa pa že ni mogel. Dasi je bil vaje vinu, mu tudi to ni več dišalo. V noči od 25. na 26. junija so se začeli pojavljati krčeviti napadi. Nastopila je driska, da je kar lilo iz njega — in bljuval je. Lotevala se ga je razburjenost, včasih je bil tudi nekoliko zmeden. Domneval je sam, da ga je napadla steklina.

Njegovi domači so poslali dne 27. junija po okrožnega zdravnika v Ormož, ki je takoj dospevši poslal potom občinskega svetovalca iz Formina obvestilo okrajnemu glavarstvu v Ptuj, da je 37 letni mesar Peter Plohl zbolel na znakih stekline.

Ukrenila se je takojšnja oddaja bolnika v ptujsko bolnico, stanovanje pa zaprlo do končne razkužitve.

Še istega dne so ob 2. uri popoldne pripeljali Plohla, ležečega na navadnem vozu in zvezanega na rokah in nogah v omenjeno bolnico. Ko so bolnika spravljali z voza, ni mogel več sam stati na nogah. Omračil se mu je um, pojavljali so se krčeviti napadi. Zavživanje hrane je bilo onemogočeno, požiral je le še tekočino, ki so mu jo po žlički vlivali v usta.

Očiščen in previden s svetotajstvi za umirajoče je izdihnil, izgubivši zavest, popolnoma ubogi bolnik po preteku 4 ur svojo dušo.

V najlepši moški dobi je torej moral zapustiti Plohl svojo ženo s štirimi nepreskrbljenimi otroci v starosti od 4 do 13 let.

Da se ugotovi vzrok njegove smrti in izključi morebitno zastrupljenje vsled ugriza, poslal je okrajni zdravnik po raztelesbi dele podaljšanega mozga in Ammonove rožičke možgan, shranjene v steklenici z glicerinovo raztopino državnemu Pasteurejevemu zavodu v Zagreb.

Ta zavod je preiskal prejete predmete: 1. z drobnogledom in 2. z vcepljenjem zajčku ali kuncu pod trdne možganske opne. Z drobnogledom so se ugotovila v Ammonovih rožičkih izrazita Negrijeva telesca, kar jasno govori za steklino, z razredčenim mozgom pa se je dne 30. junija zvečer cepil subduralno t. j. pod trdne možganske opne kunec po vseh pravilih asepse.

Že dne 8. julija, torej 8 dni po vbrižganju, so se pokazali na kuncu prvi znaki stekline, namreč škrtanje z zobmi, povišana telesna toplota itd. Naslednjega dne je zapadel kunec v splošno otrpnenje in poginil dne 12. julija na steklino, katera bolezen se je ugotovila tudi ob njegovi raztelesbi.

Ni tedaj prav nikakega dvoma več — sklepa omenjeni zavod svoje poročilo — da je umrl Peter Plohl na steklino.

Naj bi bila ta žalostna zgodba ob enem prav resen opomin lastnikom psov, da je ob priliki pasjega zavora po okrajnem oblastvu ukrenjene veterinarsko - varstvene odredbe upoštevati z vso vestnostjo in natančnostjo.

F. T-k:

Pojav in razvoj zadružne misli.

Dandanes je zadružništvo postalo važen činitelj, ki posega globoko v življenje gospodarsko šibkejših slojev (kmeta, obrtnika in delavca). Zato je potrebno, da si pobliže ogledamo njega postanek in razvoj in s tem tudi vzroke, zaradi katerih se je pojavilo.

Zadružna misel je pravzaprav že toliko stara, kakor človeški rod; kajti njeni prvi začetki segajo v prazgodovino. Temeljna človeška potreba, t. j. potreba pridobivanja vsakdanjega kruha za ohranitev življenja in potreba obrambe proti vsakojakim sovražnikom, je vzbudila v

človeku spoznanje, da more tej potrebi mnogo lažje zadoščati, če ima pomočnike. Zato so se začeli že prvi ljudje združevati z namenom, da si z združenimi močmi pridobivajo življenske potrebščine in si pomagajo v bridkosti in težavah.

Misel tega združevanja, tega vzajemnega sodelovanja ni nič drugega, kakor združna misel.

Prvotna taka udruženja so se pri nekaterih slovanskih narodih ohranila do današnjega dne. Rusi jim pravijo „mir“, mi pa „zadruga“. V Srbiji jih je še vse polno, pri nas pa so v prvotni obliki že popolnoma izginile. Uničili so jih predvsem tujci, ki so podjarmili naš narod in ga napravili tlačanom posameznih mogotcev, ki so bili nositelji vojaške in politične ter gospodarske moči.

Z razvojem gospodarstva, ki je šel v smeri delitve dela, na podlagi katere so se nekateri oprijeli obrti, drugi trgovine, tretji so postali vojaki, četrti kmetje itd., so nastali stanovi. Od teh stanov so se oni, ki niso bili navezani na zemljo, naselili skupno v bolj prometnih krajih, in tako so se razvili trgi in mesta. Ti meščani, ki so prišli v tesnejši medsebojni stik z ostalim svetom, so se kmalu zavedali, da so ljudje. Zato so se utrdili, da so bili varni pred tlačitelji in sovražniki ter se proglasili svobodnim.

Osebná svoboda in varnost pred sovražniki jim je omogočila živahno gospodarsko delovanje. To pa jim je vzbudilo potrebo združevanja. Tako so se v srednjem veku obrtniki, ki so tvorili glavni gospodarski sloj meščanov, združili v „cehe“, ki so sloveli na združni misli. V teh cehih združeni obrtniki so si razdeljevali delo, določali svojim izdelkom enotne cene, skupno nakupovali surovine in skrbeli, da so imeli vsi člani delo. Pozneje so se ti cehi izpridili in zavrgli združno misel, ker so omejili število članov in število pomočnikov, prepovedali posameznim članom razširjenje obrata in uporabo strojev, s čimer so vsadili kal razpada in so počasi tudi razpadli.

Edini kmet, na eni strani priklenjen na svojo zemljo, ki mu je onemogočila stik z ostalim svetom in dostop do kulture in napredka, na drugi strani pa suženj grajščaka in njegovega valpta, katerima je moral delati tlako, dajati desetino in sinove za vojake, za kar je prejemal batine kot plačilo, si ni mogel in smel pomagati. Ostal je skozi dolga stoletja tlačena in zaničevana para in se mu je godilo slabše kakor živini, čeprav so vsi drugi stanovi živeli od njegovega pridelka in njegovega dela. Razume se, da se kmet v takih razmerah ni mogel in smel združevati, ker mu tega tla-

čitelj ni dovolil, dobro vedoč, da ga more le toliko časa zatirati in izkoriščati, dokler bo reven in navezan sam na sebe.

Šele v drugi polovici preteklega stoletja, ko so revolucije pometle z tlačanstvom in je tudi kmetu posijalo solnce svobode, je ta prosto zadihal in se razveselil leše bodočnosti.

Žal so razmere kmalu pokazale, da je bilo kmetovo veselje preuranjeno in je obrtnik bridko obžaloval, da so propadli cehi. Popolna svoboda, s tujko „liberalizem“ imenovana, ki je rešila kmeta tlačanstva, je našla kmeta nepripravljenega in nesposobnega za svobodno gospodarstvo. Manjkalo mu ni samo spretnosti za svobodno tekmovanje pri pridelovanju in vnovčevanju pridelkov ter nabavljanju potrebščin, temveč manjkala mu je tudi politična in gospodarska izobrazba in predvsem smisel za skupnost; manjkalo mu je združnega duha. Mesto tega pa mu je tičalo globoko v kosteh suženjstvo t. j. ponižnost, uslužnost ter strah pred gospodo, česar se žal še do danes ni popolnoma otresel.

Posledica tega je bila, da je padel kmet iz onega suženjstva v drugo moderno suženjstvo. Dočim ga je preje izkoriščal grajščak z oboroženo silo, so ga sedaj začeli izkoriščati že preje svobodni, sedaj skušeni, izobraženi in dobro organizirani meščanski stanovi, kakor bankirji, tovarnarji in veletrgovci, ki so si tako zagotovili vse ugodnosti močnejšega.

Ne smemo namreč pozabiti, da je življenje večen boj. Vse kar leze in gre, se mora neprestano boriti tako s naravo, od kate- re dobiva vsakdanji kruh, kakor tudi s sobitji (človek s človekom, rastline s rastlinami), kajti vsemu je lastno močno razvito nagnenje, na čim najlažji način priti do svojega cilja, t. j. po domače povedano: malo delati, pa veliko pridelati, če mogoče pa nič delati, a udobno živeti od dela drugih. V ta namen posveti človek vse svoje fizične in duševne sposobnosti, ki so moč, hitrost, spretnost, duhovitost, hrabrost itd. Kdor je s temi lastnostmi bolj obdarovan, pa bilo, da so mu prirojene ali pridobljene potom skušnje in šolanja, ta boljše in lažje shaja.

Pa ne samo posameznik se bori s posameznikom, temveč tudi združujejo se enaki ali vsaj sorodni s sorodnimi, da tako združeni in močni lažje dosegajo svoj cilj.

Svoboda je torej poleg dobrih prinesla tudi svoje slabe strani, ki so kaj kmalu rodile zle posledice. Močnejši in spretnjši so z izkoriščanjem šibkejših in manj spretnih hitro obogateli, šibkejši pa so vsled tega obuboževali, in to vzlic temu, da so slednji delali in ustvarjali nove dobrine, prvi pa so po večini le-

Inž. Ferdinand Klindera

je predsednik Osrednje zveze kmetijskih zadrug v Prahi ter desna roka ministrskega predsednika Švehle glede gospodarskih vprašanj.

nuharili ali vsaj niso ustvarjali, ker niso obdelovali zemlje ali delali v tovarni.

Par primerov, kako se je svobodo izrabljalo. Kmet, ki se je otresel tlačanstva, je potreboval denar za izboljšanje gospodarstva, za nakup živine in orodja itd. Dobiti ga je mogel samo pri vaškem bogatinu, ker ga drugi ni imel. Ta pa je zaračunal 20 do 30% obresti na leto. Ker kmetija ne nese toliko, je delal kmet samo za bogatina in še premalo je bilo, vsled česar so obresti hitro naraščale in ko se je bogatinu zdelo dovolj, je pognal ubo-

gega kmeta na boben. Kmet je moral zapustiti svojo z lastnim potom prepojeno zemljo in iti po svetu s trebuhom za kruhom. Drug primer: Kmet je nekatere pridelke prodajal, da je mogel kupiti to, kar je potreboval. Pri tem ni bil nikoli v položaju, da sam določi ceno prodanemu ali kupljenemu blagu, kajti veliki trgovci so potom svojih organizacij določali, po kaki ceni bodo kupovali in po kaki prodajali. Razume se, da so bile te cene za njih blago previsoke, za kmetovo pa prenizke. Ubogi neuki kmet se je potil in trudil od zore do mraka, mestna gospoda pa je pri tem bogatela.

Tedanja liberalna država se za te krivice tudi ni brigala, zato ker so vladali meščanski mogotci, ampak je samo skrbela za nedotakljivost lastnine in svobode. Ona torej ni ščitila dela malega človeka, temveč je ščitila krivičnim potom nagromadeno bogastvo po mestih, da nista mogla priti kmet in delavec in si vzeti, kar je bilo njunega. Celo tako daleč je prišlo, da je bil strogo kaznovan kmet, ki je ustrelil zajca v gosposkem gozdu, ni pa bil kaznovan gospod, ki je z odiranjem oropal kmeta njegove zemlje in domačije.

Neprestano obuboževanje ljudstva je moralo izzvati nezadovoljnost in gibanje, ki je stremelo za odstranitvijo slabih strani liberalizma (izkoriščanje) in za izboljšanjem gmotnega položaja zatiranih, modernih sužnjev. Dočim se je to gibanje razvilo pri tovarniškem delavcu v socializmu, po načelih katerega so se osnovala socijalnodemokratske stranke in druge delavske organizacije, pa se je med kmetским prebivalstvom pojavila na novo združna misel.

Naloga novodobnega združništva je bila združevati gospodarsko šibke poedince k vzajemni samopomoči in obrambi pred močnim velekapitalom in njega izkoriščanjem.

Vzroki za socialistično in združno gibanje so enaki, namreč zabraniti propadanje širokih delavskih slojev (kmeta in delavca) in jih privedi k gmotnemu blagostanju, t. j. napraviti jih gospodarje svojega dela in uživalce njega sadov. Pot in končni cilj pa sta različna. Medtem ko stremi socializem za odstranitvijo privatnega lastništva in za uvedbo komunizma, češ, če ne bo posameznik lastnik svobodne stvari, tudi ne bo mogel nikogar izkoriščati, pa hoče združništvo na podlagi sedanjega privatnega lastništva novo boljšo gospodarsko organizacijo proizvodnje, dela in razdeljevanja (distribucije) dobrin, t. j. pridelkov in izdelkov,

na ta način, da se vse gospodarske činitelje tako organizira, da bodo vsi enako deležni dohodkov svojega dela in da bo vsako izkoriščanje izključeno. Z drugimi besedami: da bo kapital služil človeštvu, ne pa človeštvo kapitalu.

Namen kmetijskega zadružništva je, tudi praktično vzeto, organizirati kmetško ljudstvo in ga napraviti samostojnega in neodvisnega od organiziranega meščanskega velekapitala, pri preskrbovanju kredita in potrebščin ter pri vnovčevanju pridelkov in izdelkov. Tedaj izključitev vseh posredovalcev in prekupcev in vzpostavitev neposrednih stikov med producentom (pridelovalcem) in konsumentom (uporabljalcev) in s tem zagotovitev rentabilnosti (donosnosti) kmetije.

Novodobno zadružništvo je torej nekaka srednja pot med izkoriščevalnim liberalnim kapitalom in med osebno podjetnost in pridnost ubijajočim komunizmom. Ono slabe strani teh dveh ekstremnih oblik odstranjuje, dobre strani pa združuje.

Da je temu res tako, nam najlepše dokazujejo dogodki zadnjih let. Dočim je liberalni kapitalizem povzročil obubožanje in svetovno vojno in je komunizem skoraj uničil nekdanj močno Rusijo, pa zadružništvo, dasi šele v razvoju, ni povzročilo nič slabega, temveč rešilo nebroj malih ljudi gospodarskega propada in pripomoglo milijonom do gospodarskega blagostanja. Zato je bodoča oblika gospodarske organizacije podeželskega ljudstva zadružna!

Dr. Nikolaj Preobraženski:

Poljska vas.

ajbolj je bila od vseh slovanskih držav Poljska izpostavljena neposrednim grozotam vojne. Rusko-nemška fronta je šla skozi Kruljestvo (t. j. Kraljestvo, ime nekdanje Ruske Poljske) rusko-avstrijska fronta — skozi Galicijo. Razven tega je prestala Galicija po končani svetovni vojni ogorčene ukrajinsko-poljske boje, vzhodni del Kraljestva pa je bil l. 1920. opustošen po rdeči armadi, ki se je bližala Varšavi. Tekom svetovne vojne je bilo zasedeno Kraljestvo po Nemcih in Avstrijcih. Vsi trije deli sedanje Poljske republike so bili torej med vojno v rokah izstradanih centralnih držav. Po preobratu l. 1918, niso imeli poljski kmetje niti žita za setev. Mlada država je napela vse moči, da izboljša to žalostno stanje. Od

narave ima Poljska vse pogoje za gospodarsko neodvisnost. Kmetje tvorijo 67 odst. celega prebivalstva in lahko pridelajo ves potreben kruh. Povzdignjenje domačega poljedelstva, glavna naloga poljske vlade, zahteva predvsem izenačenje razmer v posameznih pokrajinah. Kmetijsko obdelovanje zemlje stoji na visoki stopnji edino na Poznanjskem, (nekdanjem Nemškem Poljskem). Poljaki so tam bili sicer izpostavljeni najhujšemu narodnemu preganjanju. Nasilno nemško priseljevanje, ki ga je podpirala pri nas Súdmarka na Ptujskem polju in v Slov. Goricah, se je vršilo na Poznanjskem v širšem obsegu in z državno podporo. Pruska vlada je naselila tam do dvesto tisoč nemških posestnikov na zemljiščih, ki so bila odvzeta Poljakom. Toda ob istem času je morala industrijska Nemčija smatrati Poznanjsko kot svojo žitnico in je skrbela za gospodarski napredek dežele. — Drugače je bilo v Kraljestvu, kjer niso mogli domači poljedelci tekmovati z ruskimi uvozniki žita, kateri so uživali popust na železnicah. Ruska vlada se je sploh malo brigala za poljskega kmeta in je mislila samo na razvoj celi državi potrebne poljske industrije. (Ta je predelavala turkestansko bombaževino). V avstrijski Galiciji so bili Poljaki sicer gospodarji, toda deželna vlada je malo skrbela za kmete, katerih zemljišča so se stalno drobila vsled delitve med vsemi sinovi. Razven tega se je uvažalo v Galicijo žito iz sosednje Ogrske in Romunske. Galicija in Kraljestvo sta bili pred vojno pasivni deželi, kakor Slovenija. Po končani svetovni vojni l. 1919. je morala poljska republika nabaviti v inozemstvu 250 tisoč ton žita. V naslednjem 1920. l. se je zopet uvozilo 218 tisoč ton, ker ni dovolila vojna z boljševiki skrbeti za povišanje domače letine. Zato se je pričelo pozneje živahno delovanje kmetijskih zadrug in vlade, ki je dovolila posebne kredite za obdelovanje zapuščenih polj. L. 1921. je že izhajala država brez uvoznega žita. Lanska letina 1923. pa je celo dala prebitok za izvoz in sicer: do 80 tisoč vagonov rži, do 40 tisoč vagonov ječmena, do 60 tisoč vagonov ovsa in 150 tisoč vagonov krompirja. Po podatkih ministrstva poljedelstva je zaslužila lani Poljska za izvoženo blago (vštevši laneno in konopno seme, grah, hmelj, deteljo, sladkorno peso in zelenjavo) do 30 milijonov dolarjev. Letina 1923 je bila sicer srednja, toda ta napredek je velikega pomena za ravnotežje preobloženega državnega proračuna, ki trpi na neurejenih političnih razmerah in slabi valuti. — Tekom treh let smotrenega delovanja se je posrečilo državi obdelati skoro celo predvojno ledino (do 85 odst.). Izjemo tvorijo samo beloruski in maloruski vzhodni okraji, kjer vladajo posebno slabe razmere. — Kot kmečka država mora zdaj Poljska poglobiti dosedANJI napredek in dvigniti povprečno letino vsaj do predvojne višine. Obdelovanje polja v splošnem ni na višku bednega stanja kmetov. Ponekod še vlada nazadnjaško tripolsko gospodarstvo. Država pomaga vsled vojne obubožanemu prebivalstvu z razdelitvijo semenskega žita, gnojila, konjev in orodja. Ponekod pomagajo orati ledino državni motorni plugi. Žalibog ni ta pomoč dovolj izdatna. Težko finančno stanje Poljske ne dovoli naročati večje množine poljedelskih strojev v inozemstvu. Kmetje sami pa ne premorejo valutne razlike. Domače tovarne ne morejo uspevati vsled istih denarnih težkoč. — Treba je omeniti zadružništvo, ki omogoča malemu poljedelcu kredit

in nabavo potrebbšin. Posebno je razvito na Poznanjskem, kjer so se naučili Poljaki upirati nemški premoči na gospodarskem polju, kakor je bilo tudi v Sloveniji. Kljub razvoju poljske industrije in velikemu številu delavskih nakupovalnih, stavbenih in drugih zadrug tvorijo kmečka društva znatno večino: sedem tisoč izmed dvanajst tisoč vseh poljskih zadrug.

Pereče vprašanje tvori agrarna reforma. Na Poznanjskem biva samo 39 kmetov na enem kv. km. To je posledica pruske nasilne razdelitve poljskih velikih posestev in narodnega boja, ki je prisilil poljskega kmeta skrbeti za gospodarski napredek. Zato biva v Galiciji 78 in v Kraljestvu 57 kmetov na enem kv. km. Dokaz revščine teh dveh dežel je številno izseljevanje v Ameriko in odhod na sezijska dela v nemška veleposestva, rudokope in slično. Do 31. odst. kmečkega prebivalstva sedanje Poljske nima sploh polja. Število kmetov, ki imajo manj nego 2 ha zemlje, pa znaša 21 odst. Revnejši sloji, ki so pristopni komunističnim vplivom, tvorijo večjo polovico poljskih kmetov. Drugače prevladujejo na Poljskem srednji posestniki z 2—20 ha (ki tvorijo 65 odst. kmečkega prebivalstva z 51 odst. vseh kmečkih zemljišč). Vendar pa je v zanimanju države odpraviti sedanje stanje, ki lahko ogroža notranji mir. Imela bi se izvršiti agrarna reforma, za katero prihajajo v poštev: 1. zasebni veleposestniki (njih število znaša le 0.6 odst. prebivalstva, njih zemlje pa tretji del — 31 odst. vseh zasebnih zemljišč) in 2. državne, samostanske, mestne in druge zemlje (do 8 odst. zasebnih zemljišč). Državna zbornica je imenovala poseben urad za agrarno reformo že l. 1920., toda načrt reforme še do sedaj ni izdelan. Politične stranke se ne morejo zediniti glede povprečne velikosti bodočih kmečkih zemljišč, razdelitve veleposestnikov in državne odškodnine v njih prid. V Kraljestvu so posestva, ki so bila nekdanj odvezeta po ruski vladi domačim plemičem, izročena tujcem in so večkrat zamenjala gospodarje. Na drugi strani imajo nekatere rodbine poljskih veleposestnikov velike narodne zasluge. Vsled teh težav še ni nastopila Poljska tako odločno kakor Romunska (kjer je zaplenila država en in pol milijona ha veleposestev, pred vsem v Besarabiji pri Rusih) ali Jugoslavija (kjer se je razlastilo do 500 tisoč ha). Omenim še kot primer, da omeji do sedaj neizvršeni romunski načrt ogromne reforme iz l. 1922. največje posestvo na 250 ha planjave ali 100 ha v hribih. Vsak kmet dobi od države zemljo, ki mu manjka do 5 ha. — Zanimivo je, da so prepričani o potrebnosti agrarne reforme vsi poljski političarji, celo veleposestniki, katere bo ona oškodovala. Poljska meji na sovjetsko Rusijo in je izpostavljena boljševiskim napadom. L. 1920. je rešil glavno mesto Varšavo in celo državo samo poljski kmet, ki je priskočil na pomoč narodni vojski in storil „čudež ob Visli“ (kakor imenujejo Poljaki zadnji odločilni boj ob svoji glavni reki). — Sedanje negotovo stanje škoduje državi v gnotnem oziru. Veleposestniki izdelujejo iz pridelanega krompirja in žita veliko škroba in špirta, da ne govorim o tovarnah sladkorja. Blago se proda v inozemstvo. Veleposestniki pa niso v stanu skrbeti za napredek svojega gospodarstva, dokler ne bodo na jasnem, kaj se jim prepusti po izvršeni agrarni reformi.

Kmetje tvorijo stebel nove demokratične Poljske. Njih politični zastopniki uživajo velik ugled in so že vodili državo v odločilnih trenutkih. Sicer se delijo kmečki poslanci na več strank, to pa je posledica pisane politične preteklosti države. Gališki kmetje skupine Witos (Thugutta) bližni ruskim socialrevolucionarjem (stranki Kerenskega) z njihovimi dalekosežnimi načrti. Najbolj podpirajo državno edinstvo in skrbijo za splošna vprašanja poznanjski poslanci, ki tudi izdajajo največ kmečkih strokovnih listov.

Beloruski in ukrajinski poslanci se načeloma ne udeležujejo dela poljskih poslancev, ker predbacivajo vladi preganjanje pravoslavne vere in jezika narodnih manjšin.

Tine Debeljak:

Najin dvospev.

Jaz:

Kadar greš mimo s povešenimi očmi,
ne veš kako mi v očeh zagori —

Ti:

Kadar grem mimo in ti v očeh gori,
mi je kot ptici, ki se boji
žarka žgočega —

Jaz:

Rad bi se ti sklonil nad srce,
da vidim, če te je ranil kje
moj pogled?

Ti:

Nad bedno srce sklanjam dlan,
da ne ugleda globokih ran
tvoj pogled.

Jaz:

Tvojih melodij so polni moji sni;
pod zvezde se pojeva v njih: jaz in ti
kot en sam spev.

Ti:

V mojih sanjah se vozi bel mesec: tvoj obraz,
med zvezdami loviva se: ti in jaz...
O, da bi vedeti smel!...

Jaz:

Draga, izza priprtih trepalnic se posmej!
Ne muči me! Svetlo povej:
me ljubiš kaj?

Ti:

Dragi, da ljubim te bolno, ne veš?
Ne muči me! Vedeti ne smeš
še sedaj!

Ruska vas.

o je vprašal sovjetski časnika nekega kmeta o sedanjem stanju ruske vasi, mu je odgovoril z besedami, ki so postale krilatica: „Pod carjem so vedno imele oblasti z nami kaj opraviti. Zdaj pa živijo sovjeti zase, in tudi mi smo bolj zase. — Ko so prišli boljševiki oktobra 1917 na krmilo, so se morali boriti za lasten obstanek, vas pa so prepustili njeni usodi. Kmetje, ki niso plačali davkov še izza februarja 1917 (preobrat Kerenskega), so izrabili razpoloženje nove vlade in so, ne da bi se brigali za politični boj, na mah rešili pereča gospodarska vprašnja. Jeseni in po zimi 1917—1918 so se izvršile v Rusiji globoke izpremembe, ker so izbruhnile vse strasti, ki so jih umetno zadržavale dotedanje postave. Zgodovinskega pomena in obsega tega gibanja ni mogoče ugotoviti, ker primanjkujejo podatki, poročila sovjetskega tiska pa so enostranska. Kljub temu ima nastop še tako oddaljenih in različnih krajev Rusije nekaj enotnega. Tesno odmerjeni prostor mi sicer ne dovoljuje natančno označiti niti številnih knjig in časopisov, iz katerih sem vzel različne podatke. V naslednjem bodo navedene le glavne smernice velikih dogodkov, ki se odigravajo v tišini ruske planjave. Cilj mojih izvajanj je ugotoviti, da gre ruska vas svojo pot, ki nikakor ne odgovarja komunističnim načrtom. Ruski kmetje se niso vdali, dasi so prestali, kakor uvidimo pozneje, ljut boj z vlado.

Tudi predvojna Rusija je bila uboga država, v kateri je pripadalo na posameznika povprečno samo 850 zlatih rubljev letnih dohodkov, t. j. dvakrat manj nego v Italiji, trikrat manj nego v Nemčiji in šestkrat manj nego v Ameriki. (Zdaj so se zmanjšali državni dohodki trikrat: štiri mesto predvojnih 12. mil. zl. rubljev.) Ta revščina ni izvirala iz pomanjkanja naravnih sredstev. Tudi povprečna velikost kmečkega zemljišča, 13 desjatin (1desjatina = 145 arov) presega zapadnoevropske številke: 5, 8 ha v Nemčiji in še manj v drugih deželah. Od l. 1863., ko je bila odpravljena tlaka, in do l. 1917. so kmečka zemljišča še narastla (od 112 mil. desjatin na 188 mil. ali povprečno od 13 na 14 desjatin), in sicer na račun plemičev, katerih posestva je zaman ščitila vlada. Razen tega je bila večina ruskih kmetov vedno prosta. Potomci nekdanjih

tlačanov tvorijo kvečjemu tretji del vsega kmečkega prebivalstva. Zasebnih zemljišč ni bilo toliko, da bi se lahko izdatno ustreglo z njih razdelitvijo vsakemu posameznemu kmetu. Že pred vojno je bilo jasno, da vstvari bodočnost ruskemu malemu poljedelcu edino umno gospodarstvo z uporabo umetnih gnojil in boljšega orodja. Predvsem bi bilo odpraviti starokopitno triletno gospodarstvo, eden izmed glavnih vzrokov žalostne letine. Kmetje so zasejali pred vojno le do 30 odstotkov svojega polja. Letni pridelek je znašal samo 45.4 pudov na desjatino (1 pud = 16.38 kg), dasi so dosegle druge dežele vliko več ob manj rodovitni zemlji (Danska 197 pudov na desjatino). Vse omenjeno velja še zdaj in tem bolj, da je nadaljno razširjevanje kmečkih zemljišč sploh nemogoče. Prvi sovjetski zakon od 19. februarja l. 1918. „o pravični razdelitvi zemlje“ je namreč samo potrdil dejansko stanje. Že majnika l. 1917., ko je vladal notranji mir in še ni razpadla ruska vojska, so priporočali pristaši Kerenskega kmečkim poslancem zaplembo zasebnih zemljišč. Ljudstvo je izrabilo priliko in razdelilo med seboj vse premoženje graščakov, trgovcev ter celo premožnejših kmetov, ne da bi se izplačala prizadetim odškodnina. Vse to se je izvršilo nasilno. Dosedanje velike razlike med zemljišči niso bile odpravljene, ker je mislil vsak okraj samo nase. Navadno so si prilastili kmetje ozemlje sosednje graščine, ne da bi pripustili zraven „tujce“. Ko so dovolili sovjeti pozneje l. 1921. vrnitev onim graščakom, ki imajo samo do 200 desjatin polja in ga bodo sami obdelovali, — je pisal neki novgorodski kmet v tujino nekdanjemu graščaku sledeče: „Zbrali smo se kmetje iz vaših vasi, ki smo prej vam bili podložni, in smo pričeli deliti vaše premoženje. Prišli so tudi kmetje iz drugih vasi, toda naši jih niso pustili zraven in so jim pokazali figo. Ti so se repenčili, a niso ničesar dosegli, pač pa so preklinjali in odšli. Mi smo razdelili vse vaše blago in smo vam bili zelo hvaležni. Bilo je sicer veliko prepira in nekateri so se celo stepli. Nismo mogli razdeliti krav in konj.“ Graščakove konje so končno prodali in si izkupiček razdelili. Drage plemenske krave pa so zaklali in nasolili meso. „Jedli smo ga vse leto in smo vam bili zelo hvaležni.“ Iz gospodarske hiše je vsak odnesel „kar mu je bilo treba“ —: stekla, oknice, duri, deske, železo in dr. V gospodarskem gozdu so posekali kmetje najboljše drevesa in odpeljali hlode: „dosti smo jedli kislega mleka, zdaj bomo tudi smetano.“ — Tako je bilo rešeno na Ruskem agrarno vprašanje. Treba je pripomniti, da je občutilo ljudstvo nezakonitost svojega nastopa in se je nekoliko balo. Ta zavest je

† Spas Duparinov

je bil bolgarski pravosodni minister v vladi Stambolijskega in urednik lista „Zemledelsko znae“ (Kmetska zastava). Ubit je bil o priliki lanske junijske revolucije.

pripomogla boljševikom do zmage v krvavi meščanski vojni. Kmetje si niso želeli vrnitve graščakov, ki so se navadno hitro maščevali v krajih, zavzetih po belih vojaki generala Denikina. Od pridobljene zemlje niso imeli kmetje velike koristi. „L. 1918.“ piše isti novgorodski kmet, „vsejali smo deloma na našem, deloma pa na vašem. Izbirali smo boljše kose, ker je bilo premalo konj.“ L. 1920. je nazadovalo gospodarstvo še bolj. „Zanemarili smo seveda svoje in gospodarsko polje, ker ni mogoče obdelovati zemlje brez živine in gnoja. Bolj kaže skrbeti in zažgati gozd, ker se lahko seje potem po pepelu kakih pet let brez gnoja. Imamo sicer na starem polju lepe pašnike, toda ostal je komaj deseti del živine. Samo ciganom se dobro godi, ker prebivajo, kjer se jim hoče.“ Propadanje poljedelstva ima seveda še druge tehtne vzroke, ki jih omenim nižje, a ni dvoma, da je imelo uničevanje zasebnega naprednega gospodarstva slabe posledice za prehrano Rusije. L. 1919. se je godilo na Ruskem isto, kar med vojno v Sloveniji. Kmetje so marsikaj dobili od meščanov v zameno za kruh in krompir. Vaške popevke, ki jih vstvarja sproti mladina ob zvokih harmonike, so zabeležile prej nepoznani samozavestni občutek napram mestu.

Pripustili prejšnji čas
še pred vrata niso nas;
zdaj nas v sobe zovejo,
zadnja krila dajejo.

Zasmehovan je tudi nekdanji gospod, ki se je vrnil na domačo grudo:

Oje, oje, ojejmine,
sam graščak za plugom gre,
v tri potoke solze lije
in krvi nam več ne pije.

Marsikje so stali kmetje nezadovoljni, kakor kaže popevka iz Kjazanske gubernije:

S komunistom
smo na čistem,
zemljo so nam obljubili.
Po dva metra za vsak grob
smo jo tudi res dobili.

Prvo srečno obdobje, ko se niso brigali boljševiki za kmeta, se je končalo jeseni l. 1918. Prej so mislili sovjeti pridelati ves potreben kruh na lastnih državnih veleposestvih. Ta up se je izjalovil. Vlada je razglasila, da so vsi poljski pridelki državna lastnina. Kmet si je smel pustiti le gotovo malo količino zrnja, oziroma živil za setev in svojo prehrano. Vse ostalo: žito, mleko, meso, zelenjavo in slično je zaplenila država (ne da bi kaj plačala) za prehrano delavstva, mest in vojaštva. Sovjetska vlada je poplavila vso deželo s „prehranjevalnimi četami“, ki so bile oborožene s strojnicami in topovi, so sežgale sto in sto vasi in ustrelile več tisoč upornih kmetov. Vstaši l. 1919. in 1920. so se skrivali po gozdovih in živinsko morili boljševiške davkarje (križali so jih na brzojavnih drogih ali so zakopavali z glavo v zemljo). Napadali so tudi rdeče vojake, med katerimi je bilo veliko tujcev, n. pr. Kitajcev. Še več kakor orožje je pripomoglo boljševikom do zmage razredno sovražstvo, ki so ga znali zanetiti med kmeti. Jeseni l. 1919. so se ustanovili vaški „komiteji bednote“ (revežev), v katere se je včlanila „vsa sodrga: hlapci, pastirji, berači in žeparji, ki so prišli iz mesta po kruh“ (pisma novg. kmeta). Ti komiteji so iskali in naznanjali boljševikom v zemljo zakopano žito, v gozd odpeljano živino in slično. Tekom treh let (1919—1921) so iztisnili na ta način sovjeti iz prebivalstva do 170 mil. pudov žita letno. (Pred vojno so potrebovala ruska mesta in delavci do 1000 mil. pudov letno). Posledice so bile grozne. Kmetje so pričeli obdelovati samo za domačijo neobhodno potreben kos polja, želi so po noči in slično. Pred

vojno se je posejalo v Rusiji letno do 98 mil. desjatin, l. 1921. pa se je zmanjšalo to število na 25—30 mil. L. 1919. so imeli na Ruskem dobro letino, toda l. 1920. je bil pridelek nad vse slab vsled grozne suše. Volga, ki je ob Saratovu 2 km široka, je postala tako plitva, da so jo ljudje lahko prebrodili. Cela Rusija je jedla konjatnik (nevžitno vrsto kislice) in do decembra 1920 je zapustilo dom vsled lakote nad 600.000 ljudi. Pripravljale so se strahote l. 1921., ko je oživel „ljudožrstvo“. Kmetje so obupno branili zadnje zaloge. Toda sovjetska vlada je ravnokar (jeseni 1920) zmagovalno končala meščansko vojno. Vrangl je bil vržen v morje. Rdeča armada je imela proste roke in je zadušila kmečke upore v krvi. Delavstvo in vojska sta bila preskrbljena s kruhom, ljudstvo ob Volgi pa je ostalo izročeno smrti vsled lakote. Vendar je razumel Lenin, da ni mogoče nadaljevati besnega boja s kmeti, ker bi ostala končno sovjetska vlada brez žita in brez denarja. Na zborovanju sovjetov jeseni 1920 je vprašal Lenin navzoče kmečke poslance naravnost, zakaj niso kmetje zadovoljni? „Saj smo pregnali graščake in vam dali zemljo. Biti morate hvaležni sovjetski vladi.“ Kmetje so odgovorili vsi kot eden: „Seveda, zemlja je naša, toda žito je vaše. Naše so krave, vaše pa meso. Naš je gozd, vaša pa drva.“ 21. marca l. 1921. so se boljševiki vdali in razglasili zakon o novi ekonomski politiki (ki se zove z navadno sovjetsko kratico Nep). Poljedelci zdaj lahko razpolagajo kakor hočejo s svojimi pridelki, če so plačali naraven davek. Vlada skrbi samo za prehrano vojske, mornarice in nekaterih nastavljenec, skupaj do 3 milijone ljudi (med tem ko so morale oblasti do l. 1921. zbirati živila za 10 mil. meščanov in delavcev). Vse ostalo prebivalstvo si lahko nabavlja svoje potrebščine v zasebnih ali združenih trgovinah. Površina obdelanega polja sicer narašča, toda počasi, in znaša letno kvečjemu 65 mil. desjatin. Letni pridelek nazadnje vsled slabega obdelovanja ne presega 32 pudov na 1 desjatino. Letos bo primanjkovalo Rusiji do 500 mil. pudov žita za lastno prehrano, in zopet grozi lakota. Kljub temu izvaža sovjetska vlada poljske pridelke v inozemstvo, ker nima ničesar drugega na prodaj in potrebuje nujno denar. Naravni davki so neznosno visoki in morali bi znašati po uradnih podatkih do 470 mil. pudov letno (medtem ko smo videli, da se je odvzelo poprej ljudstvu z orožjem kvečjemu 170 mil. pudov letno). Vlada je sicer razpustila zloglasne komiteje bednote, toda zapiranje in pretepanje pri pobiranju davkov je še vedno na dnevnem redu. Sosedje so obvezani jamčiti za manj premožne rodbine in plačati njihove zaostale davke. Ko je sklical lani uradno komu-

nistični pisatelj Jakovljevi kmete v Kurski guberniji, da vpraša, kaj jim primanjkuje, — so prišle vselej kmetice s culicami in vprašale, ali se sme izročiti za prtim prtljago. Ko se je zahvalil Jakovljev kmetom za odgovor in jih odslovil, „so kmetje strmeli,“ ker niso verjeli, da bo vse končano brez globe ali zapora. „Potem pa so jo hitro pobrisali, da bi se gospod ne premislil.“ V splošnem se gotovo počutijo kmetje boljše nego poprej do Nepa, ker „se bodo pobotali z vsako vlado, samo da jim nasilno ne jemlje premoženja.“ (Pismo novg. kmeta). Gmotno pa niso kmetje na boljšem, ker so vse tovarne državna lastnina, delajo z izgubo, in olupci država kmeta s tem, da zahteva gorostasne cene za industrijsko blago. Papirnati denar ni priljubljen na deželi, ker ima vedno manjšo vrednost. Kmetje vse računajo na žito. En pud soli, ki se je dobil pred vojno za pol puda žita, stane sedaj že 3 pude žita. Isto je s petrolejem, blagom in dr. Navadni preprosti škornji stanejo 50 do 60 pudov žita! Kmetje si torej svetijo s tresko, izdelujejo domače sukno in platno. Navedem še dve vaški popevki, ki zasmehujete sovjetske davkarje in njih pisarijo. (Kmetom so prešteli celo kure in uljnake).

Se po vasi govori,
da zdaj štejejo uši,
da sešeli bi uši,
ženske brati se uči.

Oh, oblast me še poišče,
brez vstopnice grem v stranišče;
jaz bi rada listek vzela,
če bi — denar v podkup imela.

Tej sliki razmer, v kakršnih životari ruska vas, bi bilo treba dodati nekaj besed o njenem razpoloženju, a sem primoran le označiti ta vprašanja. Označiti politično prepričanje ruskega kmeta je sploh težko, ker ni na Ruskem politične prostosti. Nekdanja brezbriznost ali celo sočutje napram komunistom je nadomestilo zdaj sovraštvo. Kmetje razumejo, da je obupno gospodarsko stanje Rusije predvsem posledica ekonomske politike vlade, pred katero ni varno zasebno imetje. Kljub vsemu prizadevanju sovjetov ni na vasi komunistov. Nekdanji rdeči vojaki prikrivajo sovaščanom, da so bili pristaši komunistične stranke. Razredni boj med kmeti, ki so ga podžigali boljševiki, jim je tudi malo koristil. Bogati posestniki so sicer uničeni, toda njihovih mest niso zavzeli proletarci, temveč srednji premožnejši kmetje, dobri gospodarji, ki so pristaši zasebne zemeljske lastnine. Komune, ki jih je osnovala vlada, so se izkazale kot gospodarsko nezmožne in niso mogle

† Al. Dimitrov

je bil bolgarski vojni minister v vladi Stambolijskega in urednik glasila bolgarskih kmetov: „Zemledelsko zname“ (Kmetška zastava). Ubit je bil o priliki lanske junijske revolucije.

navdušiti ljudstva za socijalizem. — Najtežje vprašanje, ki deli poznavalce ruske vasi v dva tabora, se tiče bodočnosti občine („mira“). Ruski kmetje so še obdržali starinsko skupno vživanje zemlje, pri katerem dobi vsak član občine enake kose v treh klinih (ozimni, pomladni in ledina). Vsakih 9—12 let se deli polje nanovo. Nasprotniki občine jo smatrajo kot glavno oviro poljedelskega napredka. Trije klini so navadno raztreseni v posameznih kosih in lahko ležijo 10 km daleč od hiše. To onemogoči gnojenje in ovira celo setev. — Pristaši „mira“ povdarjajo, da so bili l. 1918. ruski kmetje zmožni hitro in razmeroma pravično razdeliti graščinsko zemljo samo vsled tega, ker so živeli v občini. Občina je rešila kmeta prelivanja bratske krvi. To utegne biti resnica, a vendar bi radi imeli podjetnejši kmetje — zdaj kakor tudi pred vojno — zasebno zemeljsko lastnino. Sicer pa niso v tem oziru različni ruski kraji enaki. Vprašanje občine ni rešeno. — Kar se tiče duševnega življenja obubožane ruske vasi —: knjig in časopisov sploh ni. Kmetje sami skrbijo za porušene šole, kjer piše prezeblji učitelj pred dijaki s palico po snegu ali (poleti) z ogljem na zid. Kjer hoče komunistični učitelj širiti brezverstvo, pošiljajo

rajše starši otroke k župniku in mu plačajo za pouk. Besno preganjanje cerkve po boljševikih je ostalo na vasi brez posledic. Ljudstvo je sicer molčalo, ko so ubili komunisti na stotine duhovnikov, zasmehovalno pometali iz krst ostanke svetnikov in oskrunili in ropali cerkve. (Zaplemba dragocenosti v bogatih samostanih je izzvala celo sočutje, češ da ne potrebujejo menihi zlata in srebra. Saj so itak bolj bogati nego mi). Toda versko prepričanje se je le utrdilo. Kmetje hodijo kakor prej k obhajilu in priznavajo samo cerkveno poroko (katere je prepovedala komunistična stranka svojim članom — kakor tudi krst otrok). O napetosti verskega življenja govorijo tudi spopadi med sovjeti in napr. pristaši Tolstega, ki so proti nasilju. Eden izmed njih, 22 leten mladenič Vasilij Tarakin je zakričal pred smrtjo vojakom, ki so ga ustrelili, ker ni hotel služiti v rdeči armadi: „Pomnite, bratje, da umorite z mojim telesom tudi svojo dušo!“ Neka vas ni hotela plačati „slobni vladi“ naravnega davka (do 100 pudov žita) predlagala pa je, da dvojno svoto „v dobre svrhe“: za šolstvo ali izdajo ljudskih knjig. — Težki udarci, katere je prestala ruska vas, niso bili zaman. Kmetje so pričeli misliti. Maksim Gorki, ki drugače ni posebno navdušen za rusko ljudstvo, je zapisal tudi sledeče besede bradatega kmeta: „Če bi mi, kmetje sami delali revolucijo, bi bilo že zdavnaj tiho na svetu in bi bil red.“

I. A. Krylov-B. Vdovič:

Osel.

Kmet osla je redil,
ki je na videz takega vedenja bil,
da ni kmetič ga mogel prehvaliti.
A da bi v gozdu on kam ne zašel,
mu kmet na vrat zvonček je del.
Zdaj osel se napihne, se začne nositi
(najbrž je kaj o redih slišal kod),
misleč, da velik je gospod.
A v novem činu se mu ni nič kaj godilo
(za zgled naj to bi tudi drugim bilo).
Povedati pa moram brz,
da v oslu čut časti ni bil največi.
A do zvončkà je šlo mu vse po sreči:
če je zašel v ogrado, v oves ali v rž,
odšel je tiho ven, najevši se do sita. —
Sedaj pa taka izprememba temeljita!
Kamor le vtakne nos mož velikih vrlin,
povsodi mu zvoní na vratu novi čin.

Poglej! Tu gospodarjeva gorjača
zdaj iz rži, zdaj z grede goni pojedaka;
a v ovsu tam, začuvši zvon zvončká,
s krepelcem sosed oslu brk ravna.
Tako je na ubogega velmoža
izhujšanih kosteh
ostala na jesen samo še koža.

Taisti križ je i z lopóvi pri ljudeh
v visokih činih. Dókler čin je mal in reven,
še lopov ni tako videven;
a čin visok je lopovu kakor zvonček:
glásan je zvok njegov in pa donék.

I. A. Krylov-B. Vdovič:

Muha in čebela.

Spomladi v vrtu v lahnem vetercu,
na tankem stebelcu
se ziblje muha tolstouda
in na čebelo v cvetu domišljavo zroč
veli: „Kako, da se ne naveličaš truda,
letaje dan na dan iz zore v noč!
Na tvojem mestu bi jaz hitro omahnila;
a moje rajsko, glej, življenje na primer!
Enakega ne najdeš pač nikjer!
Drugačnega jaz nimam opravila,
ko letati po plesih in gostéh.
Brez hvale lahko rečem, da so mi poznate
vse hiše v mestu, žlahtne in bogate.
Ko bi le videla gostije v teh doméh!
Kjer je le kaka svatba, god, botrina,
gotovo tam sem jaz najpred,
in jem iz porcelanastih bogatih skled
ter pijem iz kristalov solnčnih sladka vina;
in prej si nego gostje vsi
po volji vzamem slastnih sladkarij.
Gredoč pa odlikujem spol prenežni
in smukam se krog mladih krasotic
zdaj tu dotaknem rožnatih se lic,
zdaj tam oddahnem se na rami belosnežni!“
„Vse to že vem,“ čebelica odgovori,
„a tudi to mi je prišlo na uho,
da tebe nikdo ne trpi,
da po gosteh se le hudujejo na muho,
in če se kje pokažeš često te celo
s sramoto izženó!“
„Izženejo!“ odvrne muha, „lejte tugo!
Skoz eno okno ven zletim- a not skoz drugo!“

Ovce in psi.

Da ne bi več volkovi jih plašili,
pri ovcah neke čede na ukaz
števílo psov so pomnožili.
Pa psi so se tako zarédili čez čas,
da čeda od volkov je res ostala cela;
a tudi psom je treba jela.
Najprvo ovcam volno pobero,
nato jim pa po žrebu kožo oderó,
ovac je slednjič čeda le še pet imela
in te je pasja straža snela.

Mlinar.

Pri mlinarju je voda jez prejela.
Saj škoda bi se skraja utrpela,
če bi jo brž popravil kdo.
Pa mlinar še ne zmeni se za to;
a poč od dne do dne se veča.
in voda bije skoznjo, da je kaj.
„Oj mlinar, mlinar, ne zijaj,
že čas je, da te pamet sreča!“
A mlinar pravi: „Kje je še gorjé!
Za celo morje imam nad seboj vodé
in mlinu je moj živi dane ne zmanjka.
On spi; ta čas
pa voda vedroma uhaja brez prestanka.
In glej, nesreča pride kmalu vsa mu v vas:
kolo obstane, malin ne klopoče.
Zdaj mlinar se predrami, tarna, joče
in misliti začne, kako bi vodo ujel.
Pri jezu tam, ogledovaje zev,
zazrè, da kure so prišle napit se vóde
„Negode,“ vpije, „čopaste prismode!
Še sam ne vem, kje bi zajel vodó,
a ve ste mi prišle popit še tó.“
No, in kako si je pomagal?
Brez kur in vode jo je v hišo mahal.

Sem videl često marsikod,
da nekatéri se dobi gospod
(ta basen takim je skovana v dar),
ki tisoče razméti mu nič ni mar,
a misli, da je dober gospodar,
če várčuje z ogorki sveče
in zanje krega se z ljudmi in vleče.
Ob takem varčevanju ni strahu,
da pojde kmalu dom po zlu.

Na mladjima svet ostaje.

dane, kada se slovenska seoska omladina prvi puta sastaje u velikom broju, da u ozbiljnom radu postavi temelje svoje buduće organizovane uzajamnosti, neka mi bude dozvoljeno, da svojim mladim drugovima stavim pred oči gore navedenu narodnu rečenicu i da ih njome potaknem na što odlučniji i ustrajniji rad oko naše zajedničke stvari.

Tko je pravilno shvatio smisao gornje izreke, taj zasigurno oseća veličinu dužnosti,

koja nam je kao omladincima dana a koja nam nalaže, da se spremamo za punu životnu borbu, štono nam je pred vratima.

Da, drugovi, naši očeti brzo će nas pozvati, da ih oteretimo, da ih smenimo in cela briga oko našega života pojedinačnog, i života zajedničkoga — narodnog — pastiče na naša bedra.

„Kako si prostreš, onako ćeš i ležati“ veli naš narod, dokle naša budućnost je u našim rukama, u našim glavama i šta vredimo, pokazaćemo brzo na delu.

Zahvalni za trud našim starijima, imamo da izvedemo ono, što oni nisu mogli, nisu možda znali da izvedu.

Općenita ova dužnost svake omladine, dužnost je i nas, omladine zemljoradničke, i to tim više, što je naš stalež najzapušteniji, što mu je prošlost bila uvek najtrdja a da sadašnjost nije ništa bolja.

Borba za narodni opstanak zadržala je naše oce, da nisu izvojevali seljačkome staležu ravnopravnost unutar narodne celine, to je upravo zadatak nas, mladih zemljoradnika, to hoćemo da postignemo, to moramo postići.

Naš uspeh ovisi o našoj spremi, ovisi o našoj snazi. Zato se upravo kupimo, omladinci, u zajedničke redove, zato se organizujemo.

Ne sabiremo samo snage iz svoga naroda, skupljamo snage omladinske iz bratskih slovenskih zemalja. Evo nas upravo ovih dana, gde smo slovenski zemljoradnički omladinci okupljeni na jugoslovenskom tlu, da stvorimo predmete zajedničkome radu, da se povežemo u čvrstu jedinicu, u Slovenski Savez Zemljoradničke Omladine.

Ono, što su naši stariji kušali da stvore, što su stvorili, da se opet razidju, to treba da izvedemo mi, omladinci. Da kao zreli ljudi ne ponovimo greške onih, koji su bili prije nas, sastajemo se mladi, da se upoznamo, da se učvrstimo u uzajamnosti.

Budemo-li svesni zajedničkog interesa, budemo-li otvoreni i medjusobno pravedni, uspeh je naš.

Blizka budućnost slovenskih zemljoradnika u našim je rukama, kakvi smo mi, onako će nam i biti, ne samo unutar slovenskih naroda pojedinačno, već i svima zajedno medju ostalim rasama.

U Konopištu, 10. VIII. 1924.

X.:

Problem agrarne reforme v Češkoslovaški.

nobeni državi ni bila ideja agrarne reforme sprejeta s takim razumevanjem v vseh vrstah naroda, kakor v Češkoslovaški. To pa iz dveh razlogov: nacijske pravice in ekonomske potrebe.

Češki narod je drago plačal svoj odpor proti Habsburžanom in Rimu in po izgubljeni bitki na Beli gori l. 1620. so se strašno maščevali nad njim. Najboljši del češkega naroda je moral zapustiti svojo zemljo, ki so jo potem dobili v dar poma-

gači cesarja Ferdinanda, najrazličnejši pustolovci iz vse Evrope. Tako se je zgodilo, da češki narod počenši od XVII. stoletja ni imel v svoji lasti niti tretjine svoje zemlje. Te nepravilnosti češki narod ni nikdar pozabil. V borbi za idejo češkoslovaške neodvisnosti ga je vodila misel, da se mora ta krivica popraviti in zemlja vrniti v roke češkega naroda. Čim je dosegel svojo dolgo pričakovano odvisnost, je stavil narod svojim voditeljem sprovedbo agrarne reforme, tako da še danes agrarna reforma v Češkoslovaški v principu nima nasprotnikov.

Kakor češke dežele, tako je tudi Slovaška izrazit primer dežele, v kateri je zemlja v rokah veleposestnikov. Po avstrijski statistiki iz l. 1896. je bilo v deželah češke krone 1,843.475 zemljedelskih posestev. Izmed teh je bilo 1,049.822 kmetij s površino manj nego

2 ha. Te so torej obsegale 6.4%, veleposestva pa, ki jih je bilo 351 s površino nad 2000 ha, 26.3% vse površine. V Slovaški so bile razmere še hujše. Tam srednjega kmeta sploh ni bilo. Tekom stoletij je nekoliko madžarskih rodbin osvojilo najboljši in največji del zemljišč in je tako tiščalo narod v popolni gospodarski odvisnosti. Socijalne in gospodarske posledice takih razmer so se javljale v prvi vrsti v ogromnem obubožanju in izseljevanju kmet-skih slojev. Prišlo je tako daleč, da živi danes cela petina češko-slovaškega naroda, t. j. dva milijona duš v inozemstvu; samo v Ameriki 1,200.000! — V drugi vrsti se je pojavilo ogromno število malih najemnikov, ki so za vsako ceno jemali v najem zemljo srednjih kmetov. Na tak način je gineval srednji kmet in vzrastle mali najemnik, ki z dohodki svojega zemljišča ni mogel prehranjovati vse svoje družine; zato so njeni člani odhajali v mesta in množili proletarske vrste. S tem so slabili plače in izzivljali tudi socijalno nezadovoljnost po mestih.

Voditeljem češkoslovaškega naroda je bilo jasno, da se mora to zlo čim preje odpraviti, vedeli so pa tudi, da taka korenita socijalna preosnova za visoko razvit narod ne more ostati brez škodljivih posledic, če se ne izvede šele po dobri pripravi in brez političnih in socijalnih strasti. Češkoslovaška zemlja je gosto naseljena z visoko poljedelsko industrijo in z agrarno reformo ni smela biti poljedelska proizvodnja zmanjšana, ampak zaradi aprovizacije velikih mest in poljedelske industrije povečana. Zato so začeli izvajati agrarno reformo postopoma. Ta vladini odlok je bil hkratu izpit politične zrelosti češkoslovaškega zemljedelca, ki je ta izpit dobro preстал in ni izgubil zaupanja v svoje voditelje in ki je potrpežljivo čakal, kdaj mu bo zemlja dodeljena. Ta njegova potrpežljivost že rodi sadove. Ne samo, da danes že dobiva zemljo, ostal je tudi gospodarsko tako močan, da hkratu brez gospodarskih pretresljajev prevzema tudi poljedelsko industrijo, ki je tudi bila v rokah tujega sovražnega kopitala.

(Konec prihodnjič.)

Pomlad v domači sobi.*

Opis znamenitih lončnic s praktičnimi navodili za uspešno oskrbovanje sobnih rastlin.

Dala mu je rdečega
Od srca gorečega.

e je kdo že kdaj doživiljal lepoto cvetlic, pesem zelenja in cvetja, ta ve, kaj je solnce in pomlad. In pomladi in solnca je potreben vsak človek, dokler ne umre. Pa mnogi iščejo toploto in luč nebeškega solnca tam, kjer ga ni, in so obupali nad pomladjo, ki je nič več ne najdejo; takšnim ubogim je pesem vrtov, domačih vrtov, neznana pesem in ne vedo za radostno srečo in blaženost, ki jo uživa vrtnarsko srce. Ti, ki si želiš pokojne domačnosti in zveste, dobre duše, ki prijazno kliče v dragi dom domači, ali si že spoznal skrivnost in prisrčnost slovenskega veselja:

„Fajgelček, nageljček, rožmarin
— iz tega ti pušlec naredim!“

Ali si že slišal srečo, ki te pozdravlja iz cvetočih oken kmetske domačije? Tam za tistimi okni prebiva tihi čudež blagoslovljenega zadovoljstva, tam v zavetju zelenja in cvetja vriskajo, molijo srčne skrivnosti v majniško jutro in temni večer:

„Sijaj, sijaj, solnčece,
oj solnce rumeno!“

Pod naslovom „Pomlad v domači sobi“ sem zbral v sledečih poglavjih nekaj najhvaležnejših lončnih rastlin, primernih za cvetoči vrtec v domači sobi. Izmed množice odličnih sobnih lončnic sem izbral le nekatere tudi pri nas močno razširjene, ki jih pa mnogi ne znajo pravilno gojiti; morda marsikdo ne bo našel med opisanimi tiste svoje ljubljenske, ki mu je najbolj pri srcu.

Sicer pa tej zbirki ni namen, da bi obsegala vso množico lepih in dragocenih sobnih rastlin. Hočem le za prvo potrebo podati nekoliko življenjepisa o posameznih lepoticah obenem z nekaterimi praktičnimi navodili za uspešno oskrbovanje sobnih rastlin, kolikor mi pač dopušča ozki okvir tega spisa. Primernejše

* Glej tudi vest z istim naslovom v oddelku „Ženstvo“.

Oton Župančič

je dramaturg ljubljanskega dramskega gledališča in največji sodobni slovenski pesnik. Najnovejše njegovo delo je tragedija „Veronika Deseniška“, ki jo letošnjo jesen uprizore v Ljubljani.

se mi zdi, da sem vzel manj rastlin pa da o teh obširnejše spregovorimo. Potrebno je namreč, da rastline, katere gojimo, čim točnejše poznamo; čim več bomo vedeli o njih, s tem zvestejšim zanimanjem se bomo zanje zavzeli in one nam bodo tem hvaležnejše vračale svoje prijateljstvo. Saj bomo kljub temu mogli še premalo povedati o naših ljubljenkah, katerih slednja zasluži, da bi ji človek napisal kar celo knjigo v čast in slavo. Tudi bomo izpustili v tej zbirki osnovne nauke iz splošnega vrtnarstva in

bomo v tem oziru morali le mimogrede, kolikor slučaj nanese, omeniti najpotrebnejše zanimivosti.

Pri tej priliki opozarjam na Humekovo knjigo „Domači vrt“, ki smo jo pred kratkim dobili; tam se lahko pouči ljubitelj vrtnarstva tudi o vseh osnovnih pravilih za uspešno vzgajanje in oskrbovanje cvetlic. Nekaterim bo pa še lahko poslužil stari Koprivnikov „Domači vrtnar“ (od družbe sv. Mohorja), ki je pa že razprodan. To sta zdaj edini slovenski knjigi, ki med drugimi vrtnarskimi nauki podajata tudi nekoliko navodil o kulturi sobnih rastlin. Za vse prijatelje vrtnarstva se pa spodobi, da se včlanijo v naše „Sadjarsko in vrtnarsko društvo“, ki nudi v svojem društvenem glasilu „Sadjar in vrtnar“ obilico vsakovrstnih vrtnarskih zanimivosti in koristne ponudbe.

Pričakovati je, da dobimo Slovenci v doglednem času tudi kakšno dobro in obširnejšo knjigo posebej o vzgajanju in oskrbovanju celokupnega sobnega rastlinstva. Za enkrat pa naj še pričujoči sestavki pomagajo buditi zanimanje in smisel za vrtnarstvo, naj bo to delce posvečeno slovenskim dekletom, da bodo vse vzljubile pomlad v domači hiši, zeleno in zmirom veselo cvetočo pomlad, ki naj z nami živi vse fletne in žalostne dni! (Dalje.)

N. P.:

Na Bolgarskem.

Dotedanje azijske razmere je po l. 1878. nadomestil na Bolgarskem prvotni roparski kapitalizem, ki je samo izrabljajl deželo, ne da bi skrbel za njen gospodarski napredek. To se je zgodilo ob svojem času povsod, toda žalostne notranje razmere so zakrivile, da je trajalo na Bolgarskem to nezdravo stanje izredno dolgo. Politične stranke, katerih število je narastlo v kratkem času na 15, so se borile izključno za osebne koristi. Od 25 poslancev, katere so izvolili kmetje ob volitvah v Narodno Sobranje l. 1899., je prodala večina — 18 — svoje glasove vladinim strankam, ne da bi vprašala volilce! Slično zlorabljanje se je ponovilo večkrat. Politična razcepljenost je hasnila samo carju Ferdinandu, ki je pomnožil svoje premoženje in izpostavil Bolgarsko usodnemu nemškemu vplivu. Bolgarski

Ivan Pucelj

minister na razpoloženju in narodni poslanec, rojen v Velikih Laščah na Dolenjskem, je vodja kmetijskega pokreta v Sloveniji. Njegova glavna zasluga je združenje vsega jugoslovanskega kmetijskega pokreta.

kmetje, ki so prej popolnoma mirno razdelili zemlje ubeglih turških posestnikov (kar je dokaz izredne spravljalivosti), so se l. 1899. ponekod uprli z orožjem, ko je hotela vlada Radoslavova imeti dotedanje davke v denarju v težki naravni desetini in torej oživljati neblago turško preteklost. V našem času — če se ne oziramo na posamezna nasilstva o priliki prve ruske revolucije iz l. 1905. — so so dogodili slični oboroženi kmečki upori samo na Romunskem, toda Romunska je dežela politično privilegiranih veleposestnikov, bojarov, katerih sploh ni na Bolgarskem. Pod temi neznosnimi razmerami se je vstvaril Bolgarski Zemljedelski Narodni Sojuz in je razvil živahno delovanje od l. 1907. naprej, ko je postal njegov sedež — namesto dosedanje Stare Zagore — glavno mesto Sofija. Zemljedelski Sojuz se je postavil na čisto razredno stališče, je napovedal boj velekapitalizmu, ki izsesava kmete, in je tudi načelni nasprotnik socijalno-demokratskega nauka o gospodstvu proletar-

cev, ker se ne krijejo težnje poljedelcev z onimi obrtnikov in industrijskih delavcev. Dolgotrajni boj, ki ga je vodil Zemljedelski Sojuz proti preganjanju Ferdinandove vlade, se je končal z zmago. Tri in pol leta je imela Bolgarska zemljedelsko vlado, dokler je ni strmoglavil zadnji oboroženi prevrat 9. junija l. 1923.

Glavna nesreča Bolgarske je — kakor tudi v Rusiji — pomanjkanje izobraženih voditeljev, ki bi lahko spravili v sklad svoje razredne koristi in splošni državni blagor. Drugače je na Češkem, kjer šteje republikanska agrarna stranka med svojimi stotisoč člani (katerih 70 odstotkov tvorijo mali kmetje s posestvi do 5 ha) tudi pet odstotkov izobražencev: uradnikov, učiteljev in malih obrtnikov. Bolgarske politične stranke se ne morejo povzpeti nad slepo sovraštvo, in vsled tega ostanejo vse lepe besede o mirnem razvoju samo na papirju. Do sedaj so bolgarski politični preobradi vedno krvavi, naj zmaguje ta ali ona stranka. Med tem ima na Bolgarskem smotrena kmetijska politika vse naravne predpogoje za uspešen razvoj, ker tvorijo poljedelci 87 odst. prebivalstva dežele. Pretežna večina posestnikov so srednji kmetje. Veleposestev sploh ni. Maloštevilna zemljišča, ki presegajo 30 ha, so v rokah vaških in mestnih trgovcev. Zemljedelska vlada Stambolijskega je tudi uspešno izvršila agrarno reformo. Država je parcelirala dosedaj neobdelana državna zemljišča, mestne pašnike, posekane gozde. Na ta način je dobilo kmetije do 55.000 rodbin poljskih delavcev in najrevnejših posestnikov. Veliko se je storilo tudi za pobijanje nepismenosti, glavne nesreče zanemarjenega bolgarskega kmeta. Vlada je vpeljala obvezen 7-leten pouk. Število šol je znašalo l. 1920. samo 400, leta 1923. pa 1572, t. j. skoro štirikrat več. Sofijska univerza je dobila poljedlsko fakulteto. — Slabo obdelovanje zemlje je zakrivilo poleg davkov revščino bolgarskega kmeta. Njen dokaz je veliko število bolgarskih vrtnarjev v vseh mestih Vzh. Evrope od Kijeva do Gradca. Do 50 tisoč bolgarskih delavcev je odhajalo letno pred vojno pomagat pri žetvi in košnji na Romunskem, Srbskem in Madžarskem. — Da povzdigne gmotno stanje kmeta, je ustanovila vlada Stambolijskega državno zemljedelsko banko, ki daje posojila posameznim kmetom in kmečkim zadrugam za proizvodnjo tobaka, rožnatega oolja, svile, za izkoriščanje rudnikov, ribolovov in sl. Posebni zakoni skrbijo tudi za razvoj domače industrije, pred vsem za izkoriščanje naravnih zakladov: lesa, železa, premoga in vodnih moči. Samo mladi Bolgarski Električni Sindikat je izkoristil do 12 tisoč konjskih sil vodnih moči, s katerimi se namaka 170 tisoč ha. kmečkih zemljišč. Da odpravi čimprej neblage posledice vojne, je

celo vpeljala vlada Stambolijskega splošno obvezno delo. Delavske čete so popravile do 800 mostov, do 3 tisoč km ceste, do tisoč km železniške proge, so zidale šole, brzojavne in telefonske vode, so sekale državne gozdove in sl.

Vsled napornega dela se je posrečilo doseči ravnotežja med državnimi izdatki in dohodki. Od devetdesetih let naprej so bile slabe politične razmere in brezvestnost vladnih krogov vzrok vsakoletnega primanjkljaja. Lanski proračun za dobo od 1. aprila 1923. do 31. marca 1924. pa kaže do pol milijarde levov prebitka (štiri in pol milijarde izdatkov in 5 milijard levov dohodkov), dasi je prestala Bolgarska ravno v tem letu krvavi državni preobrat. Kljub izredno dobri letini 1923. trpi Bolgarska vsled pomanjkanja kupcev svojega žita (ima pa za izvoz do 800 tisoč ton). Razen valutnih težkoč zakrivlja to pred vsem sovjetski izvoz žita. Ruska vlada prodaja blago po ceni, ker ne dobi drugače tujega dobrega denarja, ki ga nujno potrebuje za nakupovanje v Evropi. — Sedanja vlada Cankova je nakazala bolgarski zemljedelski banki 150 milijonov levov za posojila kmetom na račun lanske letine. Ob enem skrbi vlada za nadaljni razvoj zadrug. Državin proračun za l. 1925. predvideva ustanovitev desetih okrožnih nadzornikov, katerih naloga bo vstvarjati in podpirati kmetijske družbe za nabavo in oplemenitev živine. Upajmo, da ne bodo preveč ovirali notranji nemiri naravnega gospodarskega razvoja dežele, ki ima brez tega nad vse nesrečen mednarodni položaj. Trezno in delavno bolgarsko ljudstvo, ki je pet dolgih stoletij vztrajno branilo svoj jezik in vero proti turški premoči, bo prestalo tudi sedanje nezdrave prilike.

Ciril Jeglič:

Pst.

O, o, o,
Katra ima tetico,
tetico Marjetico.
Stara teta, dobra teta
in bogata so Marjeta
pa že lezejo v deveto,
oj v devetinšestdeseto!
Teta imajo gornjico,
v izbi deviško posteljo,
je na postelji blazina,
oj blazina, — nu, blazina!
E, e, e,
je na postelji blazina,

e, e, e,
pod blazino mošnja fina,
v mošnji — e,
v mošnji ključ je skrit železen,
e, e, e,
v mošnji fini ključ železen.
Duh Marjetin je oprezen,
hoj, oprezen, ker hajduki,
to vam niso mameluki,
oj hajduki, oj hajduci
muci so prefrigani!
Je Marjetin duh oprezen,
v mošnji ključ je le železen

Miha Maleš.

POMENEK (lesorez).

pa odpira — u! omaro,
tam imajo teta šaro,
samo šaro, staro šaro
in med šaro — spet en ključ:
sije ko srebrna luč!
Oj, oj, oj,
ptiček moj,
sije ko srebrna luč
— ključ od skrinje pisane,
z nageljci prerisana!
V skrinji kupi belih srajčic,
rdečih, srčkanih kučmajčic,
same rute židane,
čipke pestro zmišljene,

skvačkane od mehke niti,
v mehki niti smehi skriti.
In na dnu — ojê, ojê!
oj, na dnu te skrinjice
svetle so svetinjice:
i, i, i, oje!
i, i, i, hihi!
zvonki tolarčki zvenče,
suho srebro — cin, cin, cin!
in med srebrom zlat cekin.
Ja, ta teta so bagata!
Kdaj bo, Kata, čingarata,
ko so teta tak bogata?

PO SVETU.

Švehlov dom v Pragi. V proslavo petdesetletnice velikega agrarca in svojega voditelja Antona Švehle zgradi češki kmetijski živelj veliko stavbo v Pragi. Imenovala se bo „Švehlov dom.“ V njej bodo osredotočeni vsi uradi, tiskarna in pisarne ter sploh vsa podjetja češko-slovaške kmetijske stranke. V njem bo nameščenih tudi nad tri sto češkoslovaških dijakov, ki bodo imeli v tem domu stanovanje, vso preskrbo, pa tudi sredstva za razvedrilo in izobraževanje. Oddelek za dijaštvo se bo imenoval „Domovina“. To bo petnadstropna stavba, dolga 110 m, postavljena na Žižkovu (mestni okraj Prage). Z zgraditvijo tega doma hoče češkoslovaški kmetijski živelj dokazati svojo skrb za akademski naraščaj in povdariti važnost mladega izobraženstva za razvoj in razmah vsega kmetijskega pokreta. — Kdaj bo v Ljubljani zrastle stavba, v kateri bo dobila naša kmetijska mladina zavetja za dobo svojih študij?!

Iz Rusije. V Rusiji so oživeli zgodovinski ljudje, katerih ostanke izkopavajo v Hrvatski Krapini ali na ljubljanskem Barju. Nabiralec narodnega blaga, ruski pisatelj Bogoraz, popisuje v 3. številki znanstvenega lista „Etnograf“ življenje golih ljudi, ki jih je našel v Orlovski guberniji, t. j. v deželi znanega ruskega „černozema“, torej v najbolj rodovitnem kraju. — Prof. Zolotarev je našel v Jaroslavski guberniji celo tovarno kamenitih sekir (iz kremenca). Hotel si je eno kupiti, toda domačini mu je

niso hoteli prodati, ker ne marajo papirnatega denarja. Vse blago cenijo namreč po funtih žita in samo zamenjujejo. Končno si je prof. Zolotarev pomagal na ta način, da je zamenjal jekleno sekiro za kamenito. Slednja je zdaj shranjena v „Ruskem narodopisnem muzeju“ (preje Muzej Aleksandra II.). Na sekiri visi napis z imenom mojstra, ki jo je izdelal v dotični vasi Jaroslavske gubernije 1923. leta pred Kr. r.

Kmetijsko šolstvo na Poljskem. Poljska ima štiri državne zemljedelske visoke šole, pet državnih zemljedelskih srednjih šol in eno državno zemljedelsko strokovno šolo. Poleg tega ima Poljska sledeče srednje gospodarske šole, ki jih vzdržujejo razne avtonomne institucije: štiri triletnje, sedem dvoletnih, dve poldrugoletni, deset enoletnih in 16 zimskih z dvema tečajema, ter eno vrtnarsko strokovno šolo. Ženske gospodarske strokovne šole na Poljskem so: ena državna (enoletna), 17 avtonomnih in zadrugnih šol (enoletnih). Šolske zemlje je v celoti 902 ha.

Lužiškosrbska kmetijska mladina. Letos si je o binkošti ustanovila lužiškosrbska kmetijska mladina svojo „Zvezo“. Nes potek ustanovnega zborovanja je imel značaj velike manifestacije kmetijskega življa za idejo slovanskega zbližanja in sodelovanja na podlagi kmetijske misli. Na tem zborovanju so tudi živahno razpravljali o kongresu vseslovanske kmetijske mladine, ki se vrši te dni v Ljubljani in na katerega pošlje tudi imenovano novoustanovljena „Zveza“ štiri svoje zastopnike.

Romunski kmet v sedanji dobi. Do najnovejšega časa romunskega kmeta v političnem življenju sploh niso upoštevali. Konstitucijska naredba iz l. 1866. je dala kmetškemu stanu zelo malo pravic, tako da je bil iz političnega življenja skoro izključen. To stanje se je izboljšalo šele z izvedbo volilne reforme. Potem so ga pa začele izkoriščati razne njemu tuje politične stranke, ki jim danes ne zaupa in ne veruje več. Naveličal se je praznih obljub in večnega trpljenja in se je začel stanovsko organizirati, kar nam priča, da se bo v dolglednem času tudi v Romuniji zemljedeljski pokret razvil.

Zakaj na Bolgarskem zapirajo kmete? V vasi Krušovica (Plevensko) sta bila aretirana Jončo Cankov in njegov tovariš, ker sta si kupila „Kmetijski koledar“! Iz istega vzroka so vrgli v ječo tudi Janča Petrova, Pana Stefana in Angela Ilijeva iz vasi Dolni Dabnik. — Lepa je taka demokracija!

Nemško poljedelstvo. Kakor povsod, tako se začenja tudi v Nemčiji kmet zavedati, da pripada predvsem njemu odločujoče mesto v državi, ki ji je on najjačja in najvarnejša opora. V Anhaltu je sprejela Deželna kmetška zveza resolucijo, v kateri poziva Državno kmetško zvezo, naj zastavi vse svoje sile, da dobe zastopniki nemškega poljedelstva primeren odločujoč vpliv pri državni upravi. Država ima velike obveznosti, katere ji pomaga izpolnjevati predvsem kmet, zato je ta upravičen biti soudeležen pri državni zakonodaji.

Amerikanski način, kako se lovi zločince na avtomobilu. Da so zločinci prebrisani ljudje in da se okoristijo kaj hitro z vsemi modernimi napravami, je že davno znano. V velikih mestih so skoraj že na dnevnem redu — pobegi zločincev na avtomobilu. To je napeljalo, kakor čitamo v beograjskem mesečniku „Policija“, nekega prebrisanelega Amerikanca na misel, ki je v resnici imenitna in pomeni past za zločince na avtomobilu, ki ji ne more z lepa uiti.

Ivan Harris je namreč v New-Yorku na najvažnejših cestnih križiščih postavil male stolpe ali stebre (stupare), ki so opremljeni s signalnimi pripravami, da dajo dobro vidno rdečo luč. Če se zgodi zločin in policija spozna, da so zločinci zbežali na avtomobilu, povzroči, da se takoj zažare vsi stolpi v smeri bega z rdečo lučjo. To pa je policijsko povelje, da se mora na dotični cesti ali ulici vsak promet z vozili ustaviti. Zločinci, ki računajo na hitri pobeg z avtomobilom, pridejo na ta način v zelo mučen položaj. Ali nadaljujejo svoj beg tudi še potem, ko se pojavi rdeča luč na križiščih in se s tem izdajo, da jih policija lahko zasleduje, ali pa se tudi istotako ustavijo, kakor vsa druga vozila, s čimer pa se seveda sami izroče policiji v roke. Eno ali drugo je za nje tako neprijetno, da — uporabo avtomobila raje opuščajo! Tako se je zločincem vzela možnost — okoristiti se raje modernejšega vozila — seveda le — v velikih mestih, kjer je Harrisova naprava lahko izvedljiva!

Dr. I. I.

ŽENSTVO.

Pomlad v domači sobi. Ker nismo pravočasno dobili naročenih slik, smo od tega lepega spisa morali danes uvrstiti samo uvod. Čim prejmemo potrebne slike, začnemo objavljati spis, ki ga bodo vse naše naročnice gotovo brale z velikim veseljem.

O sadju. Zimska jabolka se ohranijo v sodovih napolnjenih s peskom, če to ni mogoče, pa v podstrešju med senom. Prostor, kjer se zimsko sadje hrani, mora biti suh, snažen in hladen. Sadje mora biti obrnjeno s pecljem navzgor. Spočetka se mora tak prostor vsak dan po eno uro zračiti, ker sadje izhlapeva, nato pa ga žalemniti. Velike množine zimskih jabolk ohranimo, kakor repo ali korenje v globokih s senom obloženih jamah in z zemljo zasutih. Na ta način se sadje ohrani do aprila.

Orehe ni dobro klatiti. Pustiti jih je, da sami odpadejo z drevja. Pri klatenju se vedno drevo poškoduje, in klateni orehi radi plesnijo. Orehi morajo biti dobro suhi, predno jih hranimo v vrečah ali koših na podstrešju.

Češnje in češplje morajo dozoreti na drevju. Zgodnja jabolka in hruške je treba odbrati še zelena da se obleže, če ne so rada mokasta.

Vkuhanjo sadje za zimo. Ker tudi kmečkim gospodinjam prav prihaja, če imajo za zimo hranjen kak zakusek za večje praznike, podajam par navodil, za vkuhanje nekaterih priprostitih sadov, ki pa imajo veliko vrednost za vkuhanje, ker so cenena, izdatna in tako priprosta za pripraviti, da jih vsaka gospodinja lahko brez posebne kuharske spretnosti napravi. Med temi je v prvi vrsti češpljeva marmelada.

Dobro zrele češplje prekolji in izloči pečke. Češplje deni v široko emajlirano kastrolo, ki pa ne sme biti nič okrušena, in natresi na sadje toliko sladkorja, da pride na vsak kilogram, od pečk očiščenih češpelj četrt kilograma sladkorne sipe. Tako s sladkorjem potrebne češplje pusti čez noč na štedilniku, ali pa jih postavi, če si pekla kruh, po peki čez noč v peč. Drugo jutro jih premešaj in postavi k ognju, ali na štedilnik in jih pusti kuhati. Premešati jih moraš večkrat, ker se rado prismodi. Ko se čisto razkuhajo in tako zgoste, da se ne razlije kapljica, če jo kaneš na krožnik ali na papir, tedaj je marmelada gotova in dovolj kuhana. Še vročo napolni v kozarce, ki so nalašč zato, ali pa tudi v lončene lončke in pusti, da se dodobra ohladi. Če je marmelada dovolj kuhana in danes vročo v posode, v katerih jo misliš hraniti, se nredi na vrhu kožica, ki marmelado ohrani pred plesnobo. Ko se to zgodi, posodo z močnim papirjem pokrij in dobro zaveži in hrani v hladem, suhem prostoru, a ne v omari zapreti. Tako marmelado rabiš potem po zimi za štruklje ali po-

tice. Marmelado moraš vsakokrat nekoliko segreti, predno jo namažeš na testo.

Vkuhanje brusnic. Zrele in izbrane brusnice deni v snažno kastrolo. Na vsak liter brusnic vzemi 15 dek. sladkorja in pusti čez noč na gorkem, kakor češplje. Zjutraj premešaj, deni na ogenj in pusti, da dobro prevrejo in se stisnejo, potem takoj odstavi in vroče naloži v posodo, v kateri jih misliš hraniti in pusti, da se ohladi, potem še le zaveži in deni na zračen in hladen prostor, kakor češpljevo marmelado. — Ta droben sad, ki ga je polno v jeseni po gozdovih, tako pripravljen je zelo okusen in se rad ohrani. Posebno ti pride prav, če je bolnik v hiši, ki mu kaj dobro tekne, pa tudi otroci in zdravi ljudje ga imajo radi, če jim ga daš včasih za praznike za priboljšek na mizo.

12 zapovedi za gospodinjje. 1. Sleherno delo opravljaj z Božjo pomočjo. 2. Pridna gospodinja podpira hiši tri ogle. 3. Snaga je najlepša čednost. 4. Kar danes lahko storiš, ne odlašaj na jutri. 5. Zadnja v posteljo, prva pokoncu, pa bo vsak dan kaj dobrega v loncu. 6. Lepo zakrpana obleka ne ponižuje človeka. 7. Ne samo do praga, ven čez prag — nesnaga. 8. Okusne jedi preganjajo skrbi. 9. Red in snaga sta vsakomur draga. 10. Vljudnost odpre vsaka vrata. 11. Po trudu počitek, po delu užitek. 12. Z Bogom začni vsako delo, pa bo dober tek imelo; z Bogom delo dokončaj, imaš tu že sladki raj.

POMENKI IN NASVETI.

Kako je „Gruda“ romala. Prve štiri številke „Grude“ so bile poslone 3. aprila t. l. kot priporočena tiskovina v Moskvo na željo ruskega pisatelja A. Drozdova, ki bi bil rad imel slovenski prevod svoje v „Grudi“ natisnjene povesti „Kovaljov, Koroljov in Arkadij Petrovič.“ Dne 21. aprila je priromala Gruda preko Subotice iz Moskve nazaj v Ljubljano. Sovjetska po-

šta je list zavrnila, ker ga nima v seznamu listov, ki so dovoljeni na ozemlju Sovjetske zveze. V priimku pošiljatelj je tudi slovenski „ž“, ki so ga boljšeвики na omotu popravili v mednarodni „sh“. — V Rusijo torej G r u d a ne more priromati...

Boj zoper potepuhe! Pred kratkim me je povabil prijatelj, da sem se peljal ž njim na avtomobilu iz Ljubljane v dolenjsko Novo mesto. Rabila svo nekako 2 uri in pol, a na poti v jutranjem solncu smo srečali ali prehiteli najmanj dva tucata — postopačev, ki so jo čisto mirno in brezskrbno mahali po veliki cesti... Morda sta bila dva med njimi telesno pohabljeni, eden ali drugi je bil tudi prestar, da bi mogel delo njegovih rok kaj zaleči, ali — velika večina jih je bilo takih, ki bi mogli delati, če — bi le hoteli! Če je pa bilo na tako kratkem potu že toliko — vsaj dvajset pravih pravcati postopačev, vprašajmo se, koliko se jih skriva po stranskih potih, po raznih selih, itd. Slednjič, koliko ciganske svojati se potika po vsem lepem slovenskem svetu?! Pa poreče morda kdo: kaj za to, saj naš kmet je dobrega srca in rad odrine kakšno žlico jedil — prosilcu. Mi pa pravimo: Odrine že, pa zakaj? — Zato, ker se ga boji! Ti potepuhi niso samo delomržni, ampak tudi — lastnin nevarni ljudje! Naj poskusi gospodar ali gospodinja, da bi svetoval takemu „prosilcu“, da bi prijel za sekiro ali motiko ali vsaj za poleno in ga prenesel iz kraja v kraj —: grd pogled, kletvico dobi in varuje naj se: skoraj mu bo kaj izginilo, da, če se zelo zameriš takemu potepuhu, še pred „rdečim petelinom na vrhu strehe“ nisi varen! Tako se taka delomržna svojat postopačev pase in redi na stroške žuljev našega pridnega kmeta, ki itak delovnih ljudi že ne more več preplačati...

Zakaj vse to pišemo?! — Ker hočemo, da naj se našemu kmetu odpro oči, naj ne dopušča več, da se potepa

po naših lepih krajih ta potepuška svojat! Zahteva naj pri vsaki priliki, v občinskih zborih, na shodih, kjerkoli more, da naj se vendar enkrat odpre zopet — prisilna delavnica!

Imeli smo — nekdam! — prisilno delavnico v Ljubljani za moške, a naše ženske postopačice in vlačuge so pošiljali v Lankovce v bližini nemškega Gradca. Prisilne delavnice so se taki vlačugarji bali kakor hudič križa. Kaj kazen od sodišča, tista kmalu mine, ampak biti do 3 leta v prisilni delavnici — in delati, trdo delati, to našim postopačem ni dišalo. In ravno, ker so se bali prisilne delavnice, so manj kradli in goljufali naše ljudi in so — hočeš, nočeš — vsaj tupatam prišli za kakšno delo. In sedaj?!

Po prevratu je naša vlada ukinila prisilno delavnico za moške v Ljubljani, v kateri je bilo shranjenih včasih do 300 delomržnih, tuji lastniki nevarnih potepuhov. Lani se je sicer nastanilo prisilno delavnico v kaznilnici v Begunjah, a to le za ženske; zdaj je tam iz cele države okoli 25 vlačug shranjenih. Ali glavno je; da bi se **moške** delomržne že spravilo na varno. Zoper te veljaj neizprosno boj! Naj bi že enkrat vlada naredila red, da ne bo potepuška svojat v nadlego našemu kmetijskemu življu; — zato pa vrnite prisilno delavnico svojemu pravemu namenu!

Dr. I. I.

Kako obvarujemo konje pred muhami in brenciji? Vzemi 4 dele mladih bučnih listov, 1 del zelenega pelina in 2 dela zelenega orehovega listja, to dobro zmešaj, napravi iz tega šop in odrgni že očiščene konje. Ako je suho vreme, učinkuje to sredstvo en teden, če se pa konji zmočijo, je treba ponoviti.

Ali: Skuhaj zelenega peteršilja in umij z vodo konje.

Ali: Odrgni konje z margarino. Za en dan in enega zadostuje kot oreh velik košček margarine.

Zgago ugasim najbolje, če pijem tav-zentrožni čaj.

Kako si napravim kolomaz? Vzemi dva dela masti (lahko pokvarjeno), dva dela lanenega olja, štiri dele soli, dva dela voska, stopi vse to v kaki posodi in med topljenjem primešaj še dva dela grafitnega prahu.

Ali: en del masti, štiri dele grafitnega praška in petindvajset delov voska, dobro zmešano je prav dobro mazilo.

Priporočamo Ljubljansko posojilnico, ki ima jako lepo novoopremljene prostore v Ljubljani, Mestni trg št. 6. Opozarjamo na oglas v današnji številki našega lista.

PROSVETA.

Osnovni pojmi modernega bančništva in borzništva. Izšla je knjižica s tem naslovom, ki jo je po prof. na visoki šoli za znanstveno trgovino dr. iur. & dr. phil. & rurum politic. Granichstaden-Czervi za naše razmere priredil in z ozirom na ravnokar ustanovljeno ljubljansko borzo dopolnil dipl. agr. A. Jamnik. V lahki poljudni obliki in z mnogimi praktičnimi primeri podaja knjižica mnogo, vsakemu trgovcu, obrtniku, kmetovalcu, sploh vsakemu podjetniku, dijaku trgovskih učnih zavodov in vsakemu manjšemu kapitalistu prepotrebni naukov. Knjižica obsega 192 strani: njena vsebina je: uvod, glavni dobitek, umetnost naložbe kapitala, temeljni pojmi za razumevanje borzništva, obisk na borzi, tajnost bogastva, menica, ček, od česa živijo banke (depozitni, kontokorentni, akceptnokreditni, diskontni in eskomptni, lombardni, ustanovljajni in emisijski, komisijski, menjalniški, devizni, hipotečni in razni drugi posli), za kulisami bančništva, razne zanimivosti iz denarnega prometa, bankovci, banka in borza, borza in država in narodno gospodarstvo, banka in hranilnica, banka in industrija, banka in država, praktični nasveti za naložbo kapitala in za špekulacijo, zagonetka

premijskih poslov, prolongacijski posli, kontremine, blagovna ali produktna borza, tolmač tehničnih izrazov. — Je to edino in prvo delo svoje vrste med Slovenci. Knjižica je zelo praktična in poceni ter jo vsakomur najtopleje priporočamo. Stane 20 Din s poštnino vred. Naročila in denar je vpošiljati na: g. dipl. agr. A. Jamnik, Ljubljana, Knafljeva ulica št. 5, I. nadstr.

Splošna knjižnica je v zadnjem času izdala zopet več zanimivih knjižnih del. V prvi vrsti opozarjamo na izvirno slovensko tragedijo našega najboljšega pesnika, Otona Župančiča: *Veronika Deseniška*, ki je izšla v 28. zvezku Splošne knjižnice in stane vezana 32 Din, broš. pa 25 Din. To lepo delo si bo omissil vsak ljubitelj slovenske knjige. Snov tragediji je zajeta iz zgodovine Celjskih grofov in obdelana na način, kakor zna to Oton Župančič. Krasota njegovega jezika je neizčrpna in kdor bere knjigo enkrat, bo gotovo še često rad segel po njej.

Izmed ostalih del prinaša Splošna knjižnica št. 24. in 25. E. L. Bulwer: *Poslednji dnevi Pompejev I. in II. del*. Zanimiv in lep zgodovinski roman iz časov prvega krščanstva. Pred čitateljem se vrste krasne slike iz življenja v rimski dobi. Razkošje, propast in lokavost, vmes pa vse premagujoča nova vera — krščanstvo, ki vstvarja novo junastvo in odpira človeku nov, lepši svet. V veličastno grozo je odet zaključek povesti. Ko bi imela poginiti v amfiteartu dva nedolžna in odlična kristjana, se strese zemlja in ognjenik Vezuv začne bruhati ogenj iz sebe. I. del stane broš. 30 Din, vez. 36 Din, drugi del pa izide te dni. — Štev. 27. prinaša: *Brezposelnost in problemi skrbstva za brezposelne*. Napisal Fran Erjavec. Cena broš. 12 Din, vez. 17 Din. — Št. 29.: E. R. Burroughs: *Tarzan, sin opice*. Roman. Zanimivi roman opisuje življenje otroka, ki je po čudnem naključju vzrastel v Afriki, v divji džungli.

Dojila in odredila ga je opica, ki ga je tudi naučila opičjega jezika ter ga vadila v vseh spretnostih, ki so potrebne za tako divje življenje. Cena broš. knjigi 30 Din, vez. 36 Din za izvod.

Podeželske odre opozarjamo, da te dni izide v Splošni knjižnici pet lahkih in zelo primernih izvirnih eno-dejank iz našega domačega življenja. Igre bodo zanimive, lahko uprizorljive in po ceni. Knjige se bodo dobivale po Din 5

do 8 za izvod. Podrobneje bomo še poročali.

LISTNICA UREDNIŠTVA

Zaradi pomanjkanja prostora smo morali več lepih sestavkov odložiti. Priobčimo jih deloma v naslednjih številkah tega letnika, deloma pa v drugem letniku, kjer bomo med drugim tudi izčrpno poročali o agrarni reformi v Jugoslaviji.

ŠALA IN ZABAVA.

Uganke.

1.

Prvo ime je sredstvo,
ki bolhe podi.
Odvzemi črke mu tri,
S spredaj prideni, z a, e nadomesti,
to sredstvo ti kavo sladi.

2.

Sem v majniku — belo,
nato — zelenim,
in sem končno rdeče.
Kak' neki se m' reče,
ko vse veselim
in svetega Vida
prav lepo častim?

3.

Gora ni, a mnogo listov,
Ruda ni, a zlato čisto!
Usta svoja, ko odpre,
Anica jo imeti če.

4.

Če peč obrneš, najdeš kletarsko potreb-
ščino. Katero?

5.

Na dva kraja reže, pa ni nož. Kaj je to?

6.

Na plug se jo vtika,
z m—
se za plugom pomika.

7.

Z ostrim nožem vratove reže
in vse pada kamor seže,
vendar mož hudoben ni,
se sodnika ne boji.

8.

Če me pogledaš od leve na desno,
se me živali okrutne — bojiš,
če pa gledaš nasprotno, jed vidiš,
ki se jo prav veseliš.

9.

Ima mnogo oči, pa prav nič ne vidi. Kdo
je to?

10.

Če čitaš na desno, v grmovju tiči,
nazaj pa če čitaš, se na mizi hladi.

Za pravilno rešitev razpisujemo 14
nagrad:

1. Oton Župančič: Veronika Deseniška. 2. I. Albreht: Ranjena Gruda. 3. Utva: Andresenove pripovedke. 4. E. R. Borroughs: Tarzan, sin opice. 5. I. Albreht: Paberki iz Roža. 6. I. Albreht: Ranjena Gruda. 7. Utva: Andersenove pripovedke. 8. I. Albreht: Paberki iz Roža. 9. I. Albreht: Ranjena Gruda. 10—11. I. Albreht: Paberki iz Roža. 12. Utva: Andersenove pripovedke. 13—14. I. Albreht: Ranjena Gruda.

Najnovejše knjige:

- O. Župančič: Veronika Deseniška**, izvirna tragedija v 5 dejanjih. Tri različne izdaje: Ljudska izdaja v okvirju „Splošne knjižnice“ kot 28. zvezek. Cena broš. Din 25.—, vez. Din 32.—. **Pinejša** izdaja v večji obliki na finem papirju. Cena broš. Din 52.—, vez. v polplatno Din 60.— v platno Din 66.—. **Luksuzna izdaja v omejenem numeriranem številu 200 izvodov z lastnoročnim podpisom avtorja v elegantni vezavi v celem usuju, cena Din 130.—.**
- Burroughs: Tarzan, sin opice**, zanimiv, fantastičen roman, cena broš. Din 30.—, vez. Din 36.—.
- L. Bulwer: Poslednji dnevi Pompejev**, zgodovinski roman, I. cena broš. Din 30.—, vez. Din 36.—. (II. del izide v septembru.)
- B. Skalicky: Kletarstvo** izide v drugi polovici septembra t. l. izpod peresa uglednega strokovnjaka g. Buhoslava Skalicky, ravnatelja drž. kmetijske šole na Grmu. Knjiga „Kletarstvo“ bo bogato ilustrirana in bo po svoji pregledni razvrstitvi snovi in po svoji jasni in nazorni diletji izvrstno služila kot učbenik za strokovne kmetijske šole in vinogradniške in kletarske tečaje ter obenem kot primerna priložna knjiga za praktične vinogradnike, kletarje, vinske trgovce, gostilničarje in sorodne. Kdor prenotira knjigo do 10. septembra t. l. dobi 10 % popusta. **Cene se razumejo brez poštne.**

Naročila sprejema **ZVEZNA KNJIGARNA, Ljubljana, Marijin trg 8.**

„Slavija“ Jugoslovanska zavaroval. banka v Ljubljani

prevzema zavarovanja vseh vrst. Poslovna zveza s češko-slovaško „Slavijo“ v Pragi.

Delniška glavnica Din 2,500.000.— (cela vplačana)

PODRUŽNICE: Beograd, Zagreb, Sarajevo, Novisad, Osijek, Split.

EKSPOZITURE: Maribor, Veliki Bečkerek, Skopje in Cetine.

CELJSKA POSOJILNICA

Narodni dom (na oglu v pritličju)

Podružnica v Šoštanju.

Stanje hranilnih vlog čez K 120.000.000.—

Sprejema hranilne vloge na hranilne knjižice in tekoči račun ter jih obrestuje najugodnejše, izplačuje točno in nudi za iste največjo varnost. — Obavlja vse denarne, kreditne in posojilne transakcije najkulantneje.

Popolnoma varno naložite svoj denar v

Ljubljansko posojilnico

r. z. z o. z.

ki posluje v novo preurejenih prostorih
v Ljubljani, Mestni trg šte. 6.

Vloge na hrušilne knjižice in tekoči račun obrestuje
najugodneje
ter jih izplačuje takoj brez odpovedi. Večje vloge
z odpovednim rokom obrestuje po dogovoru.

Izven ljubljanskim vlagateljem so poštne položnice
na razpolago, da nimajo s pošiljanjem denarja
nikakih stroškov.

„JUGOMETALIJA“ SPLOŠNA KOVINARSKA INDUSTRIJA LJUBLJANA, KOLODVORSKA UL. 18

Izdeluje vsako-
vrstne bakrene
kotle ter
kleparska,
kovinostiskarska,
ključavničarska
in vodovodno-
inštalacijska
dela.

Špecialni zavod
za vpeljavo in po-
pravila centralne
kurjave, sušilnic
itd.

Konkurenčne
cene.
Točna izvršitev.

Telefon šte. 729. Tek. račun št. 13.199.